

การศึกษาวัฒนธรรมดนตรีแก้มอ ในจังหวัดสุรินทร์

ปริญญานิพนธ์
ของ
ว่าที่ร้อยตรีหญิงนิตยา บัวทอง

เสนอต่อบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรปริญญาศิลปกรรมศาสตรมหาบัณฑิต สาขามานุษยดุริยางควิทยา

พฤษภาคม 2548

ลิขสิทธิ์เป็นของมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

การศึกษาวัฒนธรรมดนตรีแก้มอ ในจังหวัดสุรินทร์

บทคัดย่อ
ของ
นิตยา บัวทอง

เสนอต่อบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรปริญญาศิลปกรรมศาสตรมหาบัณฑิต สาขามานุษยดุริยางควิทยา

พฤษภาคม 2548

ลิขสิทธิ์เป็นของมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

ว่าที่ร้อยตรีหญิงนิตยา บัวทอง.(2548).การศึกษาวัฒนธรรมดนตรีแก้มอ ในจังหวัดสุรินทร์.

ปริญญาานิพนธ์ ศป.ม.(มานุษยวิทยามหาวิทยาลัย).กรุงเทพฯ:บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.คณะกรรมการควบคุม:รองศาสตราจารย์ กาญจนา อินทรสุวานนท์, ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ประทีป เล้ารัตนอารีย์.

ปริญญาานิพนธ์ฉบับนี้ เป็นการศึกษาวัฒนธรรมดนตรีแก้มอ ในจังหวัดสุรินทร์ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาความเข้มแข็งทางวัฒนธรรมที่เกี่ยวข้องในพิธีกรรมแก้มอ ในจังหวัดสุรินทร์ และเพื่อบันทึกบทเพลงที่ใช้ในพิธีแก้มอ โดยใช้ข้อมูลภาคสนามเป็นหลัก และใช้ข้อมูลทางด้านเอกสารประกอบการศึกษา ผลการศึกษาสรุปได้ดังนี้

1.ชาวกูย หรือ ชาวส่วย เป็นชนกลุ่มน้อยกลุ่มหนึ่งที่อพยพเข้ามาอาศัยอยู่ในจังหวัดสุรินทร์มาช้านานแล้ว ไม่มีภาษาเขียนเป็นของตนเอง มีเพียงภาษาพูดที่ใช้สื่อสารกันในกลุ่มชน เป็นกลุ่มชนที่มีความเชื่ออย่างฝังลึกเกี่ยวกับภูติผีวิญญาณ และมีความเหนียวแน่นในการดำรงรักษาไว้ซึ่งเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรม ขนบธรรมเนียม ประเพณี และพิธีกรรมโดยเฉพาะพิธีแก้มอที่ยังคงยึดถือปฏิบัติสืบทอดต่อกันมาหลายชั่วอายุคน จนไม่สามารถหาข้อสรุปได้ว่าเกิดขึ้นในยุคใด สมัยใด เนื่องจากเป็นการถ่ายทอดกันด้วยวาจา และพิธีกรรมปฏิบัติ

2.ดนตรี มีบทบาทสำคัญต่อพิธีกรรม คือ เป็นสื่อที่สร้างความสนุกสนานและความบันเทิงให้กับผู้ที่มาร่วมในพิธี และฝึมือ ทั้งยังก่อให้เกิดพลังทางจิตใจของผู้ป่วยทำให้เกิดความเข้มแข็งทางจิต คลายความกังวล และฝึกจิตให้เกิดสมาธิ ทำให้จิตสงบได้ในที่สุด ซึ่งส่งผลดีต่ออาการเจ็บป่วยที่เกิดขึ้นกับผู้ป่วย

3.บทเพลงที่ปรากฏในพิธีแก้มอ มี 9 เพลง โดยได้มาจากการเก็บข้อมูลภาคสนามจาก 3 อำเภอ ในจังหวัดสุรินทร์ ได้แก่ อำเภอจอมพระ จำนวน 6 เพลง อำเภอศีขรภูมิ จำนวน 2 เพลง และอำเภอสำโรงทาบ จำนวน 1 เพลง

4.ในจุดมุ่งหมายของการศึกษาความเข้มแข็งทางวัฒนธรรมดนตรีแก้มอ ในจังหวัดสุรินทร์ การศึกษาความเข้มแข็งทางวัฒนธรรมนี้ ใช้ทฤษฎีของศาสตราจารย์ นายแพทย์ ประเวศ วะสี 8 ข้อ พบว่า วัฒนธรรมดนตรีแก้มอ ในจังหวัดสุรินทร์ มีความเข้มแข็งทางวัฒนธรรม

A STUDY OF MUSIC CULTURE OF THE KALLMOR IN SURIN PROVINCE

AN ABSTRACT

BY

SUB L.T.NITAYA BUATHONG

Presented in partial fulfillment of the requirements
For The Master of Fine Arts degree in Ethnomusicology
at Srinakharinwirot University

May 2005

Sub I.t.Nitaya Bouthong.(2005).*A Study of music culture of the Kallmor in Surin province*. Master thesis,M.F.A. (Ethnomusicology). Bangkok:Graduate School, Srinakharinwirot University. Advisor committee : Assoc.Prof.Kanchana Intarasunanont,Assist.Prof.Prateep Lountratana – ari.

This master thesis is to study about the culture of Kallmor Music in Surin province. The purposes of this thesis are to study the cultural strength involves in Kallmor Ceremony in Surin province and to record the song played in Kallmor Ceremony. Most of the information are from the field research as well as from books and documents. The summaries of the study are as follow.

1. Thai-Kui or Souy people are a small group that has migrated to live in Surin province long time ago. They do not have their own alphabet but they have their own spoken language to communicate in their group. They have a strong belief in soul and ghosts. They also keep their culture unique, customs, traditions and ceremonies, especially Kallmor Ceremony that has been held from generation to generation until now. The origin of the Kallmor Ceremony is still unknown since it has been transferred orally.

2. The important roles of the music played in Kallmor Ceremony are that it entertains people and More-Ghosts who join the ceremony , and it induces the morale power in patients and this makes them stronger , not to worry about anything, finally they can concentrate and not think about anything. This is a good effect for the patients.

3. There are 9 songs in the Kallmor Ceremony which is found by collecting the information from field research in 3 districts in Surin province. There are 6 songs in Jompra district, 2 songs in Srikorrapoom district,1 song in Sumrongtarb district.

- 4.The the cultural strength theory of professor doctor Praves Wasee proves that Kallmor Music Culture in Surin province has the potency of culture.

ประกาศคุณูปการ

ปริญญานิพนธ์ฉบับนี้ สำเร็จสมบูรณ์ได้เพราะได้รับความกรุณา และช่วยเหลือจากบุคคลหลายฝ่าย ผู้วิจัยขอขอบพระคุณรองศาสตราจารย์ กาญจนา อินทรสุวานนท์ ประธานควบคุมปริญญานิพนธ์ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ประทีป เล้ารัตนอารีย์ กรรมการควบคุมปริญญานิพนธ์ รองศาสตราจารย์ ดร. มานพ วิสุทธิแพทย์ และผู้ช่วยศาสตราจารย์ รุจี ศรีสมบัติ กรรมการสอบปริญญานิพนธ์ คณาจารย์ทุกท่านที่ภาควิชาดุริยางคศาสตร์ไทย ที่ให้ความเมตตา กรุณาให้คำปรึกษา คำแนะนำ ช่วยเหลือ แก้ไขข้อบกพร่องต่างๆจนปริญญานิพนธ์มีความสมบูรณ์ สำเร็จลุล่วงไปด้วยดี

ขอขอบพระคุณ ลุง ป้า และพี่น้องชาวภูยก อำเภोजอมพระ อำเภอสี่พระยามิ อำเภอสำโรง ทาบ จังหวัดสุรินทร์ที่ให้ความอนุเคราะห์เรื่องข้อมูลทุกอย่างในการทำปริญญานิพนธ์ และลุง บุญยงค์ วงเวียน ลุงสุข ดาศรี คุณสำราญ บุญเสริม ที่ให้ความรู้ให้ความอนุเคราะห์ข้อมูลทุกอย่างและคอยช่วยเหลือผู้วิจัยด้านต่างๆ อีกทั้งยังให้ความเมตตาแก่ผู้วิจัยเสมอเหมือนเป็นลูกหลานคนหนึ่ง

ขอขอบคุณอาจารย์อิสราพร จันทร์ทอง ที่ได้ให้ความเมตตาอำนวยความสะดวกด้านข้อมูลต่าง ท่านผู้ช่วยผู้อำนวยการศุภวรรณ อุบลเลิศ อาจารย์ชัยสิทธิ์ สนสนั่น อาจารย์บรรเทิง สิทธิแพทย์ อาจารย์ทิพย์สุดา ญาณโกมุท อาจารย์บุญเลิศ กร่างสะอาด ที่ได้ให้ความอนุเคราะห์ด้านการบันทึกโน้ต และน้อง จิตตยา เป็นเพ็ชร์ อาจารย์ไกรสันต์ แยมทับคุณศุภวรรณ เจริญสุข ที่ได้คอยช่วยเหลือในการเดินทางไปเก็บข้อมูลภาคสนาม และเป็นกำลังใจตลอดการทำปริญญานิพนธ์ คุณจรรย์นทร์ สุหรัย ที่เป็นแรงสนับสนุนและให้ความช่วยเหลือในการพิมพ์ปริญญานิพนธ์จนสำเร็จลุล่วงไปด้วยดี

ขอบคุณพี่ๆ เพื่อนๆ น้องๆ ที่คอยห่วงใย และเป็นกำลังใจแก่ผู้วิจัยคอยกระตุ้นเตือนแก่ผู้วิจัยตลอดในการทำปริญญานิพนธ์

และเหนือสิ่งอื่นใด ขอกราบขอบพระคุณบิดา มารดา พี่น้องที่มีแต่ความห่วงใย เป็นกำลังใจแก่ผู้วิจัยตลอดในการทำปริญญานิพนธ์

คุณประโยชน์ที่พึงจะได้รับจากปริญญานิพนธ์ฉบับนี้ ผู้วิจัยขอมอบเป็นเครื่องบูชาพระคุณของ บิดา มารดา คุณครู อาจารย์ ตลอดจนผู้มีพระคุณต่อข้าพเจ้าทุกท่าน

นิตยา บัวทอง

สารบัญ

บทที่	หน้า
1 บทนำ	1
ภูมิหลัง.....	1
ความมุ่งหมายของงานวิจัย.....	4
ความสำคัญของงานวิจัย	5
ขอบเขตของงานวิจัย.....	5
ข้อตกลงเบื้องต้น.....	5
นิยามศัพท์เฉพาะ.....	5
2 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	7
เอกสารที่เกี่ยวกับวัฒนธรรม.....	7
เอกสารที่เกี่ยวกับพิธีกรรม	11
เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	12
3 วิธีดำเนินงานการศึกษาค้นคว้า	20
การศึกษาค้นคว้าและรวบรวมข้อมูล	20
การรวบรวมข้อมูล.....	20
วิธีการดำเนินงานรวบรวมข้อมูล	20
การวิเคราะห์ข้อมูล.....	21
4 การศึกษาข้อมูล.....	22
สภาพทั่วไปของชุมชนและประวัติความเป็นมา.....	22
วัฒนธรรมที่เกี่ยวข้องกับดนตรีแก้มอ.....	30
วิเคราะห์ข้อมูล.....	35
5 สรุปผล อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ	43
สรุปผล	43
อภิปรายผล.....	46
ข้อเสนอแนะ	47

สารบัญ(ต่อ)

บทที่	หน้า
บรรณานุกรม.....	48
ภาคผนวก.....	53
ประวัติย่อผู้วิจัย.....	74

บทที่ 1

บทนำ

ภูมิหลัง

ดนตรี เป็นภาษาที่เกิดได้จิตใจสำนึกของมนุษย์ ทำให้เกิดความรู้สึกตอบสนองโดยไม่ต้องใช้สมองบังคับ เมื่อได้รับรู้ถึงเสียงดนตรี มนุษย์ไม่ว่าเผ่าพันธุ์ใดย่อมมีการสืบทอดมรดกทางวัฒนธรรมกันมาอย่างไม่ขาดสาย มรดกทางวัฒนธรรมของมนุษย์แต่ละสังคม ได้กระทำหรือปฏิบัติตามแบบอย่างสืบทอดกันมา จนถือเป็นขนบธรรมเนียมประเพณีจนยอมรับกันว่าเป็นสิ่งที่มีคุณค่าต่อตัวเอง ส่วนรวมและมีการปรับปรุงให้เหมาะสมกับสภาพสังคมที่เปลี่ยนไป

มนุษยชาติทุกเผ่าพันธุ์ไม่ว่าจะเป็นชนเผ่าที่ล่าสัตว์ หรือชนเผ่าที่มีอารยธรรม ต่างก็มีวัฒนธรรมทางดนตรีซึ่งมีความแตกต่างกันไปตามลักษณะองค์ประกอบทางสังคมและวัฒนธรรมของตน พัฒนาการทางดนตรีของชนเผ่าต่างๆจะสัมพันธ์กับพัฒนาการทางประวัติศาสตร์ของเผ่าเหล่านั้นด้วย (พูนพิศ อมาตยกุล. 2527:5) วัฒนธรรมที่แสดงออกทางด้านความคิด อารมณ์และความต้องการของมนุษย์ที่มีความแตกต่างกันนั้น ทำให้บทบาทของดนตรีในแต่ละชนเผ่าถูกนำมาใช้ในสังคมที่ต่างกัน เช่น บ้างใช้ดนตรีเพื่อการบันเทิง บ้างก็ใช้ดนตรีในการรักษาผู้ป่วยทั้งในชุมชนและส่วนต่างๆของโลก ดังนั้นดนตรีจึงมีผลในเรื่องของจิตใจโดยตรง ลักษณะของดนตรีที่ถ่ายทอดออกมาจึงขึ้นอยู่กับวัฒนธรรมที่ยึดถือปฏิบัติของแต่ละเขตพื้นที่ที่อุดมไปด้วยวัฒนธรรมประจำท้องถิ่น วัฒนธรรมที่เกี่ยวข้องกับการดนตรีจึงเป็นผลผลิตของมนุษย์ที่สร้างสรรค์ขึ้นโดยผ่านการคิดสรรค์ และยึดถือสืบทอดกันมาจนถึงปัจจุบัน รวมทั้งเป็นสิ่งที่สังคมหมู่คณะสร้างขึ้นเพื่อความดีงาม ความสามัคคีกลมเกลียวกันในชุมชนสู่การพัฒนาขึ้นเพื่อการอยู่ร่วมกันให้เกิดสุข และเหล่าบรรดานักวัฒนธรรมทั้งหลายมักกล่าวตรงกันว่า “ทุกสิ่งทุกอย่างที่มนุษย์ในสังคมสร้างขึ้นเป็นแบบแผนเพื่อการดำรงชีวิตล้วนเป็นวัฒนธรรมของสังคมทั้งสิ้น เพื่อแสดงความเป็นเอกลักษณ์และความเป็นลักษณะเฉพาะที่แตกต่างไปจากวัฒนธรรมอื่น ในแง่มุมของดนตรี ไม่ว่าจะเป็นชนชั้นใด หรือชนกลุ่มใดก็ตาม ในเรื่องรองการสื่อความหมายย่อมไม่เป็นเรื่องยากมากมายยอมทำให้สามารถสื่อสารและเข้าใจได้โดยไม่ยาก ในการศึกษาวัฒนธรรมดนตรีนั้น ดนตรีได้ถูกนำมาศึกษาเพื่อให้เกิดองค์ความรู้และประยุกต์ใช้อันเกิดจากผลของความรู้ และการศึกษาวัฒนธรรมดนตรีของชนกลุ่มย่อยทางวัฒนธรรม ยังช่วยส่งผลให้เกิดความภาคภูมิใจ ของชนในกลุ่มวัฒนธรรมนั้นๆ เกิดความเข้าใจการยอมรับ ในภูมิปัญญาชาวบ้าน อันส่งผลไปสู่การเข้าใจถึงคุณค่าความหมาย เกิดขบวนการยอมรับมีการสืบทอดและปรับปรุงให้เหมาะสมกับยุคสมัย (ศักดิ์ชัย หิรัญรักษ์. 2537: 1) และในทางเดียวกัน การศึกษาดนตรีภูมิภาคต่างๆ จึงมิได้มีความหมายเพียงแค่นิยามของวัฒนธรรมประจำชาติเท่านั้น เป็นหลัก อย่างเช่น จีน แยก เขมร แต่ยังหมายความถึงดนตรี และวัฒนธรรมของบุคคลกลุ่มใดกลุ่มหนึ่ง ณ ที่ใดที่หนึ่งโดยเฉพาะ ซึ่งเป็นการศึกษาแบบ Micro Culture อีกด้วย (ปัญญา

รุ่งเรือง. 2542 : 116) ดังนั้นไม่ว่าจะเป็นการศึกษาวัฒนธรรมดนตรีเฉพาะกลุ่ม หรือการศึกษา ดนตรีและวัฒนธรรมในเมืองก็ตาม ในแง่ของการศึกษาถือว่ามีค่าความสำคัญเท่าเทียมกันและ การศึกษาดนตรีภูมิภาคก็มีใต่มุ่งเน้นเฉพาะดนตรีที่เป็นแบบดั้งเดิมเท่านั้น แต่ยังคงให้ความสนใจ ต่อดนตรีที่ผสมผสานไว้ซึ่งวัฒนธรรมของผู้คนที่อยู่รวมกันเป็นกลุ่มอันก่อให้เกิดเป็นดนตรีและบท เพลงที่ถ่ายทอดออกมาปรากฏในความสัมพันธ์ของชีวิต ซึ่งเป็นหน้าที่ของนักมานุษยวิทยาค วิทยาที่จะต้องศึกษาบันทึก รวบรวมและทำความเข้าใจด้วยว่ากระแสวัฒนธรรมทางสังคมที่มี การเปลี่ยนแปลงไปตลอดเวลานั้นย่อมทำให้มีผลให้ดนตรีและศิลปะเปลี่ยนแปลงไปด้วยเช่นกัน

การศึกษาวัฒนธรรมท้องถิ่นนั้นนอกจากการศึกษาด้านวัฒนธรรมแล้วยังมีวัฒนธรรม ด้านอื่นๆที่แตกต่างแต่คล้ายคลึงกัน เช่น พิธีกรรมและประเพณีต่างๆในพิธีกรรม และ ประเพณีนี้ต่างก็ประกอบไปด้วยบทเพลง พิธีการและสิ่งประกอบอื่นๆที่อยู่ในค่านิยมของกลุ่ม นั้นๆซึ่งสามารถเรียนรู้เกี่ยวกับประวัติศาสตร์คติชาวบ้าน คำประพันธ์ต่างๆภาษาถิ่น และเรื่อง เกี่ยวกับการดำเนินชีวิตของชาวบ้านได้ (กาญจนา อินทรสุหนานนท์. 2536:52) การศึกษาเพื่อ เจาะลึกลงไปถึงวัฒนธรรมและส่วนประกอบของสังคมโดยมากมักมุ่งไปที่สังคมของชาวบ้านตาม ชนบทที่ห่างจากสังคมเมืองหลวง ดังนั้นนักวิชาการบางส่วนจึงมุ่งศึกษาประวัติศาสตร์ไปด้วย จะเห็นได้ว่าดนตรีหรือเพลงพื้นบ้านนั้นนับวันแต่จะสูญหายไปตามสภาพสังคมและสิ่งแวดล้อม ในสังคมที่เปลี่ยนแปลงไป และขาดการสืบทอดอย่างต่อเนื่อง รวมทั้งการเสื่อมความนิยมของ ดนตรีและเพลงพื้นบ้านก็เป็นอีกสาเหตุหนึ่ง ทั้งนี้เนื่องจากธรรมชาติของมนุษย์ที่พยายามเสาะ แสวงหาความบันเทิงใหม่เท่าที่ตนเองพอใจ

พิธีกรรมต่างๆ ของมนุษย์มีพื้นฐานมาจากความเชื่อ ความศรัทธาที่มนุษย์ มีต่อสิ่งใด สิ่งหนึ่ง เช่น ความเชื่อในศาสนา ความเชื่อในเรื่องผี หรือเทพเจ้า ส่งผลให้มนุษย์จัดพิธีกรรม ต่างๆ ขึ้น เพื่อเป็นการบวงสรวง เพื่อถวายจนกลายเป็นประเพณีสืบทอดต่อเนื่องกันมา ซึ่งนัก มนุษยวิทยา ถือว่าเป็นการถ่ายทอดความรู้ และประสบการณ์ของคนรุ่นก่อนให้ แก่รุ่นต่อมา (ประมวล คิดคินสัน. 2521 : 137) จากพิธีกรรมในสมัยก่อนได้สะท้อนให้เห็นถึงความหวาดกลัว ต่อภัยธรรมชาติ คลอดจนการที่พยายามจะเอาชนะความไม่รู้ว่าสิ่งนั้นเกิดขึ้นได้อย่างไร เมื่อเกิด การเจ็บไข้ได้ป่วย ก็มักจะยกให้เป็นเรื่องของภูติผี วิญญาณต่างๆ พิธีกรรมแก้มอ เป็นพิธีกรรม หนึ่งที่แสดงให้เห็นถึงความเชื่อเหล่านั้น เพื่อเป็นการบำบัดความเจ็บป่วย เพื่อรักษา หรือ เสี่ยง ทาย ของกลุ่มชาติพันธุ์ไทยกุ่มและความเชื่อกับพิธีกรรมจึงเป็นสิ่งที่ต่อเนื่องกัน มนุษย์เรามี ความคิดคำนึง คือ สามารถวาดภาพจากจินตนาการ เมื่อเกิดความสงสัยในความลึกลับซับซ้อน ของธรรมชาติ มนุษย์ก็ใช้ความคิดคำนึงเป็นเครื่องอธิบาย คำอธิบายนี้เรียกว่า Myth นอกจากนั้นมนุษย์ยังเชื่อในอำนาจของสิ่งศักดิ์สิทธิ์ ทำให้มีการประกอบพิธีกรรม สร้างตำนาน อธิบายปรากฏการณ์ต่างๆ ทางภูมิศาสตร์ และประวัติศาสตร์ ดังนั้นมนุษย์อาศัยพิธีกรรม เป็น เครื่องบันทึกความรู้ และถ่ายทอดความรู้ให้แก่รุ่นต่อๆ ไปอีกด้วย การประกอบ พิธีกรรม ก็คือการถ่ายทอดความรู้และประสบการณ์จากคนรุ่นหนึ่งไปสู่คนรุ่นหนึ่งนั่นเอง ที่เป็น

ปัจจัยเกื้อหนุนกับชีวิตในที่สุด การพยายามแสดงออกด้วยพฤติกรรมเหล่านี้ ล้วนกระทำเพื่อความอยู่รอดของเผ่าพันธุ์ โดยแรกเริ่มอาจจะเป็นเพียงการแสดงท่าทางเพื่อสื่อความหมาย ต่อมาก็เพิ่มความซับซ้อนด้วยภาษาซึ่งเป็นคำพูด การขับลำนำเป็นทำนอง มีดนตรี และการฟ้อนรำประกอบ จากการยอมรับในพิธีกรรมความเชื่อนี้เอง ที่เป็นปัจจัยเกื้อหนุน กับชีวิตในที่สุด ส่วนใหญ่ผู้ที่สนใจศึกษาเรื่องชาติพันธุ์ มักจะเป็นนักมานุษยวิทยา นักสังคมวิทยา และนักรัฐศาสตร์ โดยทั่วไปแล้วอาจกล่าวได้ว่า นักมานุษยวิทยารังควายยังให้ความสำคัญในแง่ของการศึกษาวิจัยน้อยมากที่ศึกษาเกี่ยวกับความสำคัญเรื่องชาติพันธุ์ศึกษาเพื่อความรู้ในเรื่องมนุษยชาติและองค์ความรู้ด้านอื่นๆ โดยเฉพาะหลักสำคัญ คือ องค์ความรู้ด้านวัฒนธรรมดนตรี

ดินแดนภาคอีสาน นับเป็นแหล่งอารยธรรมที่เก่าแก่แห่งหนึ่งที่มีหลายกลุ่มชาติพันธุ์อาศัยอยู่ เช่น กูย(ส่วย) ลาว เขมร ฯลฯ ซึ่งแต่ละกลุ่มชาติพันธุ์ ต่างก็มีวัฒนธรรม ประเพณี พิธีกรรม ที่แตกต่างกันออกไป ความเชื่อในด้านภูติผี และวิญญาณเป็นความเชื่อปกติของคนไทยทุกภาค เฉพาะกลุ่มคนไทยในภาคอีสานนั้นยังคงมีความยึดมั่น เชื่อมั่นในเรื่องผี เชื่อผี เชื่อวิญญาณอยู่เป็นอันมาก แม้กระทั่งในจารีต 12 เดือน (ฮีตสิบสอง) ยังบ่งบอกให้กระทำพิธีบูชา เช่น สรวงวิญญาณ เช่น ไหว้ผีตาแฮกในเดือน 6 ก่อนเริ่มลงมือทำนา ไหว้ผีปู้ตาซึ่งเป็นวิญญาณของบรรพบุรุษประจำหมู่บ้าน เพื่อให้คุ้มครองลูกหลานให้อยู่เย็นเป็นสุข นอกจากนี้ยังมีความเชื่อในการประกอบพิธีกรรมที่เกี่ยวข้องกับผี เช่น การเล่นผีฟ้า นางเทียม หมอธรรม ผีมด ผีมอ เป็นต้น ในกลุ่มชาวกูย (ส่วย) มีความเชื่อในเรื่องภูติผีปีศาจสูงมาก ความเชื่อส่วนใหญ่รวมอยู่กับพิธีกรรมอันผูกพันกับชีวิตประจำวัน การประกอบอาชีพ ความผูกพันกันของสังคมกับท้องถิ่น เช่น ผีประจำ ผีปู้ตา เป็นต้น

คำว่า “กลุ่มชาติพันธุ์” นี้ บางครั้งคนไทยใช้คำว่าเชื้อชาติในภาษาพูดทั่วไป คือ กลุ่มคนที่มีจุดกำเนิดของบรรพบุรุษร่วมกัน มีขนบธรรมเนียม ประเพณีเดียวกันและภาษาเดียวกัน ตลอดจนมีความรู้สึกในเผ่าพันธุ์เดียวกัน เช่น กลุ่มคนจีน กลุ่มคนมอญ กลุ่มคนเขมร กลุ่มคนลาว กลุ่มชาวเขา ปัจจัยสำคัญในการจำแนกกลุ่มชาติพันธุ์ คือ ความสำนึกของคนในกลุ่มนั้นว่ามีชาติพันธุ์ใด ปัจจัยทางด้านภาษาอย่างเดียวไม่สามารถกำหนดชาติพันธุ์ได้ ขนบธรรมเนียมและวัฒนธรรมเป็นตัวกำหนดที่สำคัญกว่า

กลุ่มชาติพันธุ์กูยหรือกูย เป็นกลุ่มชนที่พูดภาษากวย แบ่งออกเป็นกลุ่มย่อยๆ ตามสำเนียงภาษาที่พูดและตามสภาพภูมิประเทศ เช่น ชาวกวยที่อยู่ใกล้ภูเขาในเขตอำเภอโขงเจียม จังหวัดอุบลราชธานี เรียกตนเองว่า “ชาวบลู” หรือ “บรู” ชาวกวยที่อาศัยอยู่ในเขตจังหวัดศรีสะเกษ เรียกตนเองว่า “เยอ” เป็นต้น นักปราชญ์ชาวตะวันตก (Seidenfaden 1952) ได้แบ่งชาวกวยที่อาศัยอยู่ในประเทศออกเป็น 4 กลุ่ม คือ

1. กวยมะไฮ (Kui M'ai) อาศัยอยู่ในจังหวัดอุบลราชธานี กลุ่มที่อยู่ใกล้ภูเขา กวยเรียกภูเขาว่า บลู จึงเรียกตนเองว่า “ชาวบลู” หรือ “บรู” อาศัยอยู่ในเขตอำเภอโขงเจียม จังหวัดอุบลราชธานี ระหว่างแม่น้ำโขงและดินแดนลาวทางฝั่งขวาแม่น้ำโขง

2. กวยมะลอ (Kui M'lo) อาศัยอยู่ในเขตจังหวัดอุบลราชธานีและศรีสะเกษ

3. กวยเยหรือโย (Kui 'Yer, Yo) อาศัยอยู่ในเขตจังหวัดอุบลราชธานีและศรีสะเกษ

4. กวยมะลัว (Kui M'iow) อาศัยอยู่ในเขตจังหวัดศรีสะเกษและจังหวัดสุรินทร์

ส่วนดูโฟเซ (Duffose.2477) ชาวฝรั่งเศสได้สนใจศึกษากลุ่มชาติพันธุ์กวย ได้แบ่งกวยออกเป็น 5 กลุ่ม คือ กวยดำไร (Damrei) กวยนลัว (N,iur) กวยโอ (O) กวยกระออล (Krao) และกวยนะตริ๊ะ (N,tra) กลุ่มชาติพันธุ์ไทยกวยในจังหวัดสุรินทร์ เป็นชาติพันธุ์หนึ่งที่มีเอกลักษณ์เฉพาะที่น่าสนใจ และถือเป็นกลุ่มชนดั้งเดิมที่สืบทอดมรดกทางวัฒนธรรมมานาน จึงทำให้ผู้วิจัยมีความสนใจที่จะศึกษาพิธีกรรมแก้มอ ของชาวไทยกวย ซึ่งเป็นพิธีกรรมโบราณของชาวจังหวัดสุรินทร์ ที่พูดภาษากวย(ส่วย) พิธีแก้มอ เป็นพิธีกรรมเพื่อการเสี่ยงทายและรักษาคนป่วย โดยมีความเชื่อว่าโรคที่ไม่ทราบสาเหตุ เป็นโรคที่เกิดจากการกระทำของภูตผี หรือวิญญาณ ซึ่งในแต่ละท้องถิ่น แต่ละหมู่บ้านจะมีวิธีการ ลีลา ทำนอง จังหวะที่แตกต่างกันออกไป ซึ่งแล้วแต่ความนิยม ตามความเหมาะสมของเขาที่ได้ปฏิบัติมา

ในการประกอบพิธีกรรมแก้มอ สิ่งที่ขาดไม่ได้คือ การบรรเลงดนตรีกับเสียงร้องหรือ ล้ำและมีการฟ้อนรำประกอบด้วย การใช้ดนตรีบรรเลงประกอบในพิธีรักษาไข้ มีปรากฏหลายแห่งในประเทศไทย เช่นการรักษาไข้ของคนส่วย หรือ กวย ที่เรียกว่า “แก้มอ แก้มอ” ในจังหวัดสุรินทร์จะมีการบรรเลงดนตรีประกอบ ในพิธีกรรมนี้ เครื่องดนตรีที่ใช้ประกอบคือ “แคน” และกลอง เช่นเดียวกับมมัวตของชาวจังหวัดสุรินทร์ที่พูดภาษาเขมร ยังมีดนตรีที่รักษาไข้ของชาวไทยมุสลิมที่เรียกว่า “ตือตริ” เป็นการรักษาผู้ป่วยโดยการติดต่อเจรจากับภูตผีที่เข้ามาสิงในร่างของผู้ป่วย โดยใช้นดนตรีประกอบ (ไพบูลย์ ดวงจันทร์. 2525:3-4) การรักษาผู้ป่วยโดยใช้นดนตรีประกอบอีกอย่างหนึ่งของชาวไส้ อำเภอกุสุมาลย์ จังหวัดสกลนคร คือ “พิธีเหยาผีน้ำ”จะมีหมอเหยากระทำพิธีรักษาไข้ (วรรณ ทวีกิจ. 2525:42) และยังมีการรักษาไข้ที่ใช้นดนตรีบรรเลงประกอบที่เรียกว่า “รำผีฟ้า”ดนตรีที่ใช้นบรรเลงประกอบกับการฟ้อนรำ คือ แคน ซึ่งเป็นเครื่องดนตรีหลักของชาวอีสาน และเป็นที่น่าสนใจเกี่ยวกับพิธีกรรมเกี่ยวกับการรักษาไข้ของแต่ละกลุ่มจะมีการสืบทอดต่อเนื่องกันมาตั้งแต่สมัยโบราณ การรักษาโรคด้วยพิธีกรรม ซึ่งมีเสียงเพลงหรือเสียงดนตรีคลอ นับว่าเป็นภูมิปัญญาชาวบ้านที่คิดค้นและรักษาสืบทอดกันมานานตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน

ความมุ่งหมายของการศึกษาวิจัย

1. .เพื่อศึกษาความเข้มแข็งของวัฒนธรรมที่เกี่ยวกับดนตรีและพิธีกรรมแก้มอ
2. .เพื่อบันทึกบทเพลงในพิธีแก้มอ

ความสำคัญของการวิจัย

ดนตรีในพิธีแก้มอนั้นสมควรที่จะได้ทำการศึกษาวิเคราะห์รวบรวมข้อมูลไว้ให้มากที่สุด เนื่องจากดนตรีเหล่านี้กำลังจะสูญหายไป ทั้งนี้เพราะสภาพสังคม เศรษฐกิจ และอิทธิพลจากสื่อต่างๆ เข้ามามีบทบาทในสังคมของชาวกูย ตลอดจนขาดการบันทึกและวิจัยในข้อมูลดนตรีไว้เป็นแบบอย่าง ผลการวิจัยจะให้เห็นความชัดเจนในด้านความสำคัญของดนตรี และความผูกพันกับชีวิตของชาวกูย ประวัติความเป็นมา รูปแบบโครงสร้างของบทเพลง และเป็นข้อมูลในการส่งเสริม และอนุรักษ์ดนตรีของพิธีแก้มอน ซึ่งเป็นประโยชน์ในการศึกษาวิเคราะห์ทางมานุษยวิทยา และเป็นแนวทางสำหรับผู้สนใจศึกษา นำข้อมูลไปศึกษาเพิ่มเติม และยังสามารถทราบถึงบทบาทหน้าที่ดนตรีที่มีความสำคัญ ต่อสภาพของสังคม และพิธีกรรมของชาวกูยในปัจจุบัน ก่อให้เกิดความภาคภูมิใจในภูมิปัญญาชาวบ้าน ทั้งยังได้อนุรักษ์ฟื้นฟู เผยแพร่ให้เป็นมรดกของชาวไทยต่อไป

ขอบเขตของการวิจัย

1. ขอบเขตด้านเนื้อหาอยู่ในพื้นที่จังหวัดสุรินทร์ดังต่อไปนี้
  - 1.1. อำเภอจอมพระ จังหวัดสุรินทร์
  - 1.2. อำเภอศีขรภูมิ จังหวัดสุรินทร์
  - 1.3. อำเภอสำโรงทาบ จังหวัดสุรินทร์
2. ศึกษาวัฒนธรรมดนตรีในพิธีแก้มอน และปัจจัยที่เกี่ยวข้อง

ข้อตกลงเบื้องต้น

1. การศึกษาและเก็บข้อมูลเกี่ยวกับวัฒนธรรมดนตรี ของชาวกูย (ส่วย) จังหวัดสุรินทร์
2. ศึกษาและวิเคราะห์ความเข้มแข็งของวัฒนธรรมพิธีแก้มอนและดนตรี ของชาวกูย (ส่วย)จังหวัดสุรินทร์
3. การบันทึกโน้ต เพลงที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้จะบันทึกเป็นโน้ตไทย และโน้ตสากล

นิยามศัพท์เฉพาะ

ความเชื่อ หมายถึง ความนึกคิด ความเข้าใจของบุคคลต่อสิ่งหนึ่ง สิ่งใดที่อาจมีหรือไม่มีเหตุผลซึ่งเป็นแนวโน้มชักนำให้บุคคลประพฤติปฏิบัติ ตามความคิดและความเข้าใจนั้น

- แก้มอ หมายถึง เป็นภาษาส่วยหรือกวย แก้ม แปลว่า เล่น มอ เป็นชื่อเฉพาะซึ่งเรียกผี แก้มมอจึงหมายถึง การเล่นมอซึ่งเป็นพิธีกรรมการรักษาไข้หรือ เสี่ยงทายความอุดมสมบูรณ์ของชาวไทยกวย
- ชาวกวย หมายถึง กลุ่มชาติพันธุ์ที่อาศัยอยู่ในเขตจังหวัดสุรินทร์ มีภาษาพูดเป็นภาษาของตนเอง
- ประเพณี หมายถึง ความประเพณีที่คนหมู่ใดหมู่หนึ่ง อยู่ในที่แห่งหนึ่งถือเป็นแบบแผนกันมาอย่างเดียวกัน หรือสืบทอดต่อกันมาเป็นเวลานาน
- องค์ประกอบของพิธีกรรม หมายถึง ส่วนต่างๆ ที่นำมาประกอบกันทำให้เกิดเป็นพิธีกรรมขึ้นมา เช่น ผู้ประกอบพิธีกรรม เช่น ผู้ประกอบพิธีกรรม เครื่องไหว้ครู อุปกรณ์ดนตรี การแต่งกาย สถานที่การแสดง เป็นต้น
- ยะจื้อ _ มีความหมาย 2 นัย คือ ผีปู้ตา และผีบรรพบุรุษ (ผีเรือน) ซึ่งจะมีคำเรียกเฉพาะ อันเป็นที่รู้จักกันในหมู่ชาวกวย โดยเรียกผีปู้ตาว่า ยะจื้อเพรียม และเรียกผีบรรพบุรุษว่า ยะจื้อดุง
- นางกะวาน หมายถึง ร่างทางที่มีมอ อาศัยอยู่จะเป็นผู้หญิงทั้งหมด
- คัมแม _ ในภาษาลาว คือ การล่าสอง จะมีหมอล่าเป็นสื่อกลางระหว่าง มนุษย์กับผีหรือ อำนาจเหนือธรรมชาติอื่นที่มากกระทำให้คุณคนมีอันเป็นไปต่างๆ
- พิธีเซ้าะฮัพาแทน หมายถึง เป็นพิธีไหว้บวงสรวงผีมอประจำปี จัดวันขึ้น 13 ค่ำ เดือน ยี่
- หิ้งขู หมายถึง หิ้งที่วางเครื่องสักการะ

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ข้อมูลต่างๆ จัดว่ามีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการศึกษาค้นคว้า ในการวิจัย ซึ่งต้องอาศัย ข้อมูลจากแหล่งข้อมูลต่างๆ จากหนังสือเอกสารงานวิชาการ ตำรา บทความ ตลอดจนเอกสาร งานวิจัยต่างๆ เพื่อนำมาเป็นประเด็นในการศึกษาประกอบงานวิจัย ดังนี้

1. เอกสารที่เกี่ยวกับวัฒนธรรม

1.1. ความหมายของวัฒนธรรม

ราชบัณฑิตยสถาน (2525 : 746) ให้ความหมายของ "วัฒนธรรม" ไว้ว่า วัฒนธรรม หมายถึงสิ่งที่ทำให้เกิดความเจริญงอกงามและเป็นวิถีชีวิตของหมู่คณะ ในพระราชบัญญัติ วัฒนธรรมแห่งชาติ พุทธศักราช 2485 หมายถึง ลักษณะที่แสดงถึงความเจริญงอกงามความ เป็นระเบียบเรียบร้อย ความกลมเกลียวก้าวหน้าของชาติ และความมีศีลธรรมอันดีของ ประชาชน ทางวิชาการหมายถึงพฤติกรรม และสิ่งที่คนในหมู่คณะสร้างขึ้นด้วยการเรียนรู้จาก กันและกัน และร่วมกันใช้ในหมู่คณะ นอกจากนี้ พระยาอนุมานราชธน (2513 : 2) ให้ความหมายของคำว่า "วัฒนธรรม" ในฐานะของนักมานุษยวิทยาว่า "วัฒนธรรม" หมายถึง สิ่ง ที่มนุษย์สร้างขึ้นโดยอาศัยการเรียนรู้จากกันและสืบต่อเนื่องเป็นความเจริญก้าวหน้า หรืออาจจะ กล่าวได้ วัฒนธรรมเป็นคำสมาส คือการรวมคำ 2 คำ เข้าไว้ด้วยกัน ได้แก่ "วัฒน" หมายถึง ความเจริญงอกงามรุ่งเรือง และ "กรรม" หมายถึง กฎ ระเบียบ ข้อปฏิบัติ เมื่อรวมแล้ว วัฒนธรรมจึงหมายถึง ความเป็นระเบียบ ความมีวินัย สุภาพ สุภาพ กล่าวได้ว่า วัฒนธรรม หมายถึงทุกสิ่งทุกอย่างที่แสดงถึง วิถีชีวิตของมนุษย์ ในสังคมของกลุ่มชนใด กลุ่มชนหนึ่ง หรือ สังคมใดสังคมหนึ่ง มนุษย์ได้คิดสร้าง กฎเกณฑ์ ระเบียบขึ้นในสังคม (สุภัทร สุภาพ. 2528 : 119) ส่วน สุธีวงศ์ พงศ์ไพบูลย์ (2527 : 13-17) ได้กล่าวถึงความหมายของวัฒนธรรมไว้ว่า วัฒนธรรม คือ แนวทางในการแสดงออกของวิถีชีวิตทั้งปวงที่บุคคล ของกลุ่มชนคิดขึ้นหรือ กระทำขึ้นเป็นต้นแบบ หรือเสริมต่อขึ้น แล้วคนส่วนใหญ่ของกลุ่มชนยอมรับสืบทอดจนกระทั่ง สิ่ง นั้นส่งผลต่อนิสัยของความคิด การเชื่อถือ และการกระทำของคนหมู่มาแบ่งกลุ่มชนนั้น นักวิชาการทางการศึกษา สาโรช บัวศรี (2531 : 37) ได้นิยามเกี่ยวกับ วัฒนธรรมไว้ว่า "วัฒนธรรม" หมายถึงความดี ความงาม และความจริงในชีวิตมนุษย์ ซึ่งปรากฏในรูปแบบต่างๆ และได้ตกทอดมาถึงเราในสมัยปัจจุบัน หรือ ที่เราได้ปรับปรุงและสร้างสรรค์ขึ้นในสมัยของเราเองและในทางตรงกันข้าม รัชนิกร เศรษฐ์ (2532 : 119-12) กล่าวถึงวัฒนธรรมไว้ว่า "วัฒนธรรม" หมายถึง ขนบธรรมเนียมประเพณี วิธีการ และผลงานสร้างสรรค์ที่เป็นมรดก ตกทอดกันมาในสังคมไทยทุกเรื่อง และไม่จำกัดว่าต้องมี กฎหมายกำหนดไว้ หรือเป็นกิจกรรม ที่ "เจริญ" ตามเกณฑ์ของชนชั้นปกครอง ของสังคมเท่านั้น แต่รวมถึงชาวบ้านด้วย "วัฒนธรรม" ในความมุ่งหมายนี้ เน้นเรื่อง "อดีต" และ "เอกลักษณ์" ของชาติ และในส่วนของ อมรา

พงศาวดาร (2533 : 1) ได้กล่าวถึงวัฒนธรรมไว้ว่า "วัฒนธรรมคือ ระบบในสังคมมนุษย์ที่มนุษย์สร้างขึ้น มิใช่ระบบที่เกิดขึ้นโดยธรรมชาติตามสัญชาตญาณ เซอร์ เอ็ดเวิร์ด บี ไทเลอร์ (Sir Edward B. Tylor) นักมานุษยวิทยา ชาวอังกฤษ ในหนังสือ Primitive Culture (1871) ได้ให้คำจำกัดความของ "วัฒนธรรม" ไว้ว่า วัฒนธรรม คือ "ผลรวมของระบบความรู้ ความเชื่อ ศิลปะ จริยธรรม กฎหมาย ประเพณี ตลอดจนความสามารถ และอุปนิสัย ต่างๆ ซึ่งเป็นผลมาจากการเป็นสมาชิกของสังคม"

1.2. ลักษณะของวัฒนธรรม

พระยาอนุมานราชชน (2515 : 73) ได้แสดงความคิดเห็นถึงลักษณะวัฒนธรรมดังนี้

1. มีการสะสม หมายถึง จะต้องมีการเดิมอยู่ก่อนแล้ว และสะสมทุนนั้นให้เพิ่มขึ้นเรื่อยๆ
2. วัฒนธรรมต้องมีการปรับปรุง หมายถึง ต้องรู้จักตัดแปลง และปรับปรุงส่วนที่บกพร่องอยู่ให้เหมาะสมและถูกต้อง
3. จะต้องมีการถ่ายทอด คือ การทำให้วัฒนธรรมนั้นๆ แพร่หลายในวงกว้าง
4. มีการอบรมสั่งสอนให้ผู้อื่นหรือชนรุ่นหลังได้สืบทอดต่อ

สุภัตรา สุภาพ (2518 : 68) ได้กล่าวถึงลักษณะวัฒนธรรมไว้ดังนี้

1. เป็นสิ่งที่ได้มาโดยการเรียนรู้ เป็นการเรียนรู้จากมนุษย์ด้วยกัน เช่น การแต่งกายการเล่น การขับร้อง
2. เป็นมรดกทางสังคม วัฒนธรรมเกิดจากการเรียนรู้จึงสามารถถ่ายทอดจากคนรุ่นหนึ่งไปยังคนอีกรุ่นหนึ่ง บุคคลเกิดในสังคมใด ก็เรียนรู้วัฒนธรรมจากบุคคลในสังคมนั้น เกิดการถ่ายทอดเป็นมรดกทางสังคม
3. เป็นวิถีชีวิตหรือแบบของการดำรงชีวิต วัฒนธรรมให้สามารถจำแนกความแตกต่าง ของสังคมแต่ละสังคมได้ บุคคลเกิดในสังคมใดก็เรียนรู้วัฒนธรรมจากบุคคลในสังคมนั้น
4. วัฒนธรรมเป็นสิ่งไม่คงที่ มนุษย์มีการคิดค้นสิ่งใหม่ๆ รับเอารูปแบบของการดำเนินชีวิตของบุคคลที่มีอยู่เดิม และปรับปรุงของเดิมให้เหมาะสมกับสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลงไป

ดังนั้นวัฒนธรรมจึงเปลี่ยนแปลงไปไม่คงที่ เช่น ค่านิยม ทักษะคติ ความเชื่อ เป็นต้น ซึ่งลักษณะของวัฒนธรรมดังกล่าวได้สอดคล้องกับความคิดของ วิเชียร รักการ (2529 : 30-31) ที่ได้อธิบายลักษณะวัฒนธรรมไทยไว้ในหนังสือ "วัฒนธรรม และพฤติกรรม ของไทยดังนี้"

1. วัฒนธรรมเป็นสิ่งที่ต้องเรียนรู้
2. วัฒนธรรมเป็นมรดกทางสังคม
3. วัฒนธรรมเป็นสิ่งที่เปลี่ยนแปลงได้

ยังมีผู้ที่มีความเห็นเกี่ยวกับลักษณะของวัฒนธรรมในส่วนที่มีความสอดคล้องกันในลักษณะต่างๆ ที่กล่าวมา และมีส่วนที่เป็นมุมมองเพิ่มขึ้น เช่น จุมพล หนีพพานิช (2532 : 132-137) ได้มีความคิดเห็นเกี่ยวกับลักษณะ ของวัฒนธรรมว่า

1. วัฒนธรรมเป็นสิ่งที่จำเป็นสำหรับการดำเนินชีวิตของมนุษย์ อีกนัยหนึ่ง ก็คือว่า มนุษย์ จะอยู่โดยปราศจากวัฒนธรรมไม่ได้
2. เป็นสิ่งที่ได้มาโดยการเรียนรู้ เป็นการเรียนรู้จากมนุษย์ด้วยกัน
3. วัฒนธรรมไม่ใช่สิ่งที่ติดตัวมนุษย์มาโดยกำเนิด และไม่ใช่สิ่งที่อาจจะถ่ายทอดทางพันธุกรรม นิสัย และความสามารถต่างๆ ของมนุษย์ส่วนใหญ่เป็นผลมาจากการเรียนรู้ทั้งสิ้น
4. วัฒนธรรมของแต่ละสังคมมีความแตกต่างกัน ไม่สามารถเปรียบเทียบได้ว่าวัฒนธรรมใด ดีกว่าวัฒนธรรมใด วัฒนธรรมแต่ละวัฒนธรรมนั้นย่อมมีความเหมาะสมถูกต้องตามสภาพแวดล้อมของแต่ละสังคม
5. วัฒนธรรมเป็นผลรวมของหลายๆ สิ่ง หมายถึง วัฒนธรรมของสังคมหนึ่งเป็นผลงานของแบบแผนการดำเนินชีวิตหลายๆ อย่างเข้าด้วยกัน มีความสมบูรณ์ถูกต้องตามสภาพของแต่ละสังคม

รพีพรรณ สุวรรณรัฐโชติ (2530 : 32-33) ได้แยกอธิบายลักษณะของวัฒนธรรม ดังนี้

1. วัฒนธรรมเป็นสิ่งที่สมาชิกของสังคมมีส่วนเป็นเจ้าของ
2. วัฒนธรรมเป็นสิ่งที่ได้มาจากการเรียนรู้
3. วัฒนธรรมเป็นมรดกทางสังคม
4. วัฒนธรรมเป็นสิ่งที่เปลี่ยนแปลงได้
5. วัฒนธรรมเป็นวิถีชีวิต หรือแบบของการดำเนินชีวิต
6. วัฒนธรรมมีลักษณะเป็นสิ่งที่เหนืออินทรีย์ กล่าวคือมนุษย์สามารถปรับตัวให้เข้ากับสิ่งแวดล้อมได้

ศาสตราจารย์ นายแพทย์ ประเวศ วะสี (2532:1-22) ได้กล่าวถึงวัฒนธรรมในหนังสือ วัฒนธรรมกับการพัฒนา มีเนื้อหาพอสรุปได้ว่า วัฒนธรรม คือพลังของปัญญา ซึ่งเป็นรากฐานของสังคม เศรษฐกิจ การเมืองของชุมชนซึ่งได้มาจากการเลือกสรร กลั่นกรอง ลงใจ และถ่ายทอด ด้วยการปฏิบัติสืบทอดต่อเนื่องกันมาวัฒนธรรมเป็นเครื่องมือสำคัญที่ทำให้สังคมเข้มแข็งซึ่งมีคุณลักษณะที่สำคัญ 8 ประการ ดังนี้

1. มีความหลากหลายกระจายอำนาจ
2. กระจายรายได้ และสร้างความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจ
3. ส่งเสริมศักดิ์ศรีของชุมชน
4. มีความบูรณาการ
5. สร้างความประสานสอดคล้อง และความสมดุลที่ยั่งยืน
6. มีการพัฒนาจิตใจ และจิตวิญญาณอันลึกซึ้ง

7. ส่งเสริมความเข้มแข็งของสังคม

8. เป็นการผดุงศีลธรรมของสังคม

ในทำนองเดียวกัน กาญจนา อินทรสุวานนท์ (2543:43) ได้กล่าวถึงความเข้มแข็งทางวัฒนธรรมไว้ในบทความเรื่องอิหร่าน : ภูมิลักษณะประชาชนและวัฒนธรรม ว่าชุมชนที่อยู่ร่วมกันแต่ละคนในชุมชนมีจุดหมายในชีวิตที่แตกต่างกัน แต่ทุกคนในชุมชนจะต้องมีอุดมการณ์ร่วมกันซึ่งน่าจะเป็นรากแก้วของชุมชนทำให้เกิดทฤษฎีหนึ่ง คือ ทฤษฎีรากแก้วทางวัฒนธรรมได้แก่

1. อยู่อย่างไทย
2. ใฝ่ใจศึกษา
3. เสาะหาความรู้
4. เข้าสู่ค่านิยม
5. สร้างสมอุดมการณ์
6. ประสานวัฒนธรรม
7. จดจำประเพณี
8. ของดีศาสนา

ทั้งนี้ผู้วิจัยเห็นว่าทฤษฎีต่างๆข้างต้น มีความเหมาะสมที่จะนำมาใช้ในการวิเคราะห์ชุมชน เพื่อสืบหาความเข้มแข็งทางวัฒนธรรมและกระแสวัฒนธรรมด้านอื่นๆ เพื่อที่จะได้ศึกษาให้ทราบถึงการดำรงความเป็นคนตรีของชาวไทยกึ่งที่ยังรักษาอนุรักษ์อยู่จนถึงปัจจุบัน

1.3. ความสำคัญของวัฒนธรรม

จุมพล นิมพานิช (2526 : 37) ได้กล่าวถึงความสำคัญของวัฒนธรรมไว้ว่า วัฒนธรรมเป็นตัวกำหนดรูปแบบ ของสถาบัน เช่น สถาบันครอบครัว วัฒนธรรมทำหน้าที่ควบคุมสังคมให้เกิดความเป็นปึกแผ่นสร้างหรือจัดรูปแบบความประพฤติปฏิบัติของสมาชิกในสังคม แต่ความสำคัญในวัฒนธรรม อมรา พงศาพิชญ์ (2525 : 76) ได้กล่าวถึงความสำคัญของวัฒนธรรม สรุปได้ว่า วัฒนธรรมเป็นเรื่องที่เกี่ยวกับมนุษย์ โดยที่มนุษย์เป็นผู้สร้างเพื่อความเป็นรูปแบบของสังคมที่มีเสถียรภาพอันแสดงถึงความเจริญงอกงามให้กับสังคม และกลุ่มบุคคลในสังคม หากขาดวัฒนธรรมแล้ว สังคมก็ย่อมขาดเอกภาพ นั้นหมายถึง สังคมจะรุ่มเย็นเป็นสุขไม่ได้ วัฒนธรรมจึงเป็นปัจจัยที่มีลักษณะ ผสมผสานภายในเนื้อเดียวกัน ซึ่งทำหน้าที่สร้างสรรค์ และกำหนดรูปแบบ ของสมาชิกในสังคมได้อย่างมีแบบแผน เพราะได้ผู้มีภาวะทางจิตใจของสมาชิกในสังคม ส่งผลให้สังคมมีเอกภาพ ซึ่งสอดคล้องกับ สุธีวงศ์ พงศ์ไพบูลย์ (2534 : 7) ได้กล่าวถึงความสำคัญของวัฒนธรรมไว้ว่า วัฒนธรรมเป็นสิ่งละเอียดอ่อนที่มีพลังต่อกลุ่มชนผู้เป็นเจ้าของอย่างมหาศาล กำหนดบุคลิกภาพ ตักยภาพและคุณภาพ มีการเกาะเกี่ยวอย่างแนบแน่นกับสถาบันพื้นบ้านของเขามาแต่เริ่มปฏิสนธิ แล้วค่อยๆ พุ่มพัก หยั่งลึกงอกงามขึ้นโยงยึดเข้ากับสถาบันพื้นบ้านอย่างเหมาะสมความเป็นจริงทั้งปวงของรูปแบบ และบทบาทหน้าที่ที่มีต่อกลุ่ม

ชน เป็นความงามที่เหนือกว่าสิ่งที้นักวิชาการหรือนักบริหารคนใดจะเสกสรรค์ปั้นแต่งให้งามตามใจคิด และปทัสถานของตน ในส่วนของ กาญจนา อินทรสุณานนท์ (2536 : 45) ได้กล่าวถึงความสำคัญของวัฒนธรรมไว้ว่า การดำเนินชีวิตตั้งแต่เกิดถึงตาย แต่ละครอบครัว แต่ละชุมชนแตกต่างกันและเหมือนกันบ้างขึ้นอยู่กับท้องถิ่น ค่านิยม จารีต ประเพณี สิ่งแวดล้อมอื่นๆ ที่เหมือนและแปลกแยกกันซึ่งในชุมชน แต่ละชุมชนจะมีความมั่นคงทางวัฒนธรรมเพียงไรขึ้นอยู่กับความเข้มแข็งของชุมชนนั้นๆ

2. เอกสารที่เกี่ยวข้องกับพิธีกรรม

ประมวล คิดจินสัน (2521) ได้กล่าวถึงพิธีกรรมเกี่ยวกับการนับถือผีบรรพบุรุษเอาไว้ว่า ในสมัยดึกดำบรรพ์นั้น พิธีกรรมอันผูกพันมนุษย์เข้าด้วยกันอย่างดีที่สุดคือ การเคารพบูชาบรรพบุรุษ การตระหนักว่าเรามีบรรพบุรุษ รวมกันทำความเคารพบรรพบุรุษเดียวกันทำให้เกิดความรู้สึกเป็น "พวกเรา" สมัยโบราณผู้คนมีน้อยจึงไม่ต้องสงสัยเลยว่า ชนชาวบ้านกลุ่มหนึ่งๆ จะไม่มีบรรพบุรุษ รวมกันดังเช่น ชาวจีนสมัยก่อนใช้แซ่เดียวกันทั้งหมู่บ้าน ชนชาวบ้านถิ่นอีสานมีคำว่า "ผีโตเดียวกัน" หมายถึงเป็นญาติร่วมสายโลหิต เวลาเจ็บป่วยก็สามารถ "ฮ้องผีให้กินได้" หมายความว่าอาจไหว้วอนให้วิญญาณ แห่งบรรพบุรุษช่วยขจัดโรคร้ายไข้เจ็บให้กินได้ ในด้านของวิชาภรณ์ แสงมณี (2525) ได้กล่าวถึงบทบาทของพิธีกรรมเอาไว้ว่าพิธีกรรมเป็นงานที่จัดทำขึ้นเพื่อตามลัทธิ เพื่อความขลัง พิธีกรรมจึงเป็นวิธีการที่แสดงออกถึงความขลัง ความศักดิ์สิทธิ์ ซึ่งเป็นเรื่องของกลุ่มบุคคลที่เกี่ยวข้องเท่านั้น และมักจะมีการระบุชื่อพิธีกรรมนั้นๆ ไว้ด้วย เช่น พิธีจรดพระนังคัลแรกนาขวัญ พิธีพระราชทานปริญญาบัตร เป็นต้น ซึ่งพิธีกรรมดังกล่าวมีบทบาทสำคัญในการสร้างศรัทธา ความเชื่อมั่น และความรู้สึกร่วมกันก่อให้เกิดความเคร่งขรึม ความขลังตลอดจนความปลื้มปิติยินดีแก่ผู้ที่เกี่ยวข้องในงานพิธีกรรมนั้น และในส่วนของ ปราณี วงษ์ทศ (2530) ได้กล่าวถึงในเรื่องของความหมายของการละเล่นและพิธีกรรมในสังคมไทยเอาไว้ว่า ความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับพิธีกรรมมนุษย์จะแสดงออกให้เห็นซึ่งความเชื่อทางศาสนาโดยดูจากพิธีกรรม เพราะการที่มนุษย์ทั้งหลายสร้างพิธีกรรมต่างๆ ขึ้นมามนุษย์เหล่านั้นก็ย่อมจะต้องมีวัตถุประสงค์และความหมายตามความเข้าใจอันเกิดจากพื้นฐานความเชื่อทางศาสนาของตน ตัวพิธีกรรมแท้จริงแล้วก็คือพฤติกรรมที่มนุษย์พึงปฏิบัติต่อความเชื่อดังนั้นพิธีกรรมจึงหมายถึงพฤติกรรม ที่เป็นรูปธรรมของศาสนาความเชื่อนั้นเอง พิธีกรรมที่ปฏิบัติกันโดยทั่วๆ ไป ในสังคมไทยภายในรอบหนึ่งนี้อาจจำแนกได้เป็น 3 ประเภท ด้วยกันคือ

1. พิธีกรรมเกี่ยวกับการทำมาหากิน
2. พิธีกรรมเกี่ยวกับชีวิต
3. พิธีกรรมเกี่ยวกับชุมชนหรือสังคม

พิธีกรรมประเภทต่างๆ เหล่านี้มีส่วนสำคัญทำให้เกิดเทศกาลต่างๆ ขึ้นมาและมีส่วนสำคัญที่ผลักดันให้เกิดการละเล่นชนิดต่างๆ ขึ้น เพื่อให้สอดคล้องกับพิธีกรรม ทั้งนี้เพราะ

ส่วนประกอบสำคัญของพิธีกรรมที่เกี่ยวข้องกับความเชื่อทางศาสนาจะมีการเช่นสรวงบูชา การทำบุญหรือทำทาน การกินเลี้ยง การสวดมนต์นั้นเรื่องที่เป็นพิธีกรรม หรือที่เกี่ยวข้องกับพิธีกรรม โดยระบบความเชื่อ และพิธีกรรมต่างๆ ที่สมาชิกของสังคมถือปฏิบัติจนกลายเป็นประเพณี และเป็นส่วนหนึ่งของวิถีชีวิตของคนนี่เองที่เป็นพื้นฐานและบ่อเกิดที่มีอิทธิพลต่อศิลปะการเล่นและการแสดงของกลุ่มชนต่างๆ ในสังคมไทยซึ่งพอสรุปแนวคิดได้ดังนี้

1. ดนตรีและการละเล่นของคนในสังคมไทยในอดีต มักจะสัมพันธ์กับพิธีกรรม ความเชื่อโดยเฉพาะในด้านความอุดมสมบูรณ์ ความมั่นคงปลอดภัย
2. สามัคคีของชุมชน การละเล่นมักสัมพันธ์กับความเชื่อในพิธีกรรมต่างๆ โดยเฉพาะพิธีกรรมหลังการเก็บเกี่ยวถึงฤดูกาลของการผลิตใหม่
3. การละเล่นมีความสัมพันธ์กับความเชื่อและวิถีชีวิต การทำมาหากินของชุมชนก่อนที่จะคลี่คลายมาเป็นการแสดงในปัจจุบัน
4. ผู้เล่นมีความเชื่อว่า ผู้ให้กำเนิดเป็นสิ่งศักดิ์สิทธิ์ และผู้เล่นมีความเชื่อต่อเทวดา ครูผี อย่างเหนียวแน่น
5. ประเพณีหลวงมักมีพัฒนาการมาจากประเพณีราษฎร์ แต่ได้รับวัฒนธรรมจากต่างประเทศมาผสมผสานทำให้มีรูปแบบที่สลับซับซ้อน และมีกำหนดกฎเกณฑ์มากกว่าประเพณีราษฎร์ และนอกจากนี้ ปราณี วงษ์เทศ ยังได้อธิบายอีกว่า การละเล่น หมายถึง การเล่นดนตรี การเล่นเพลง การเล่นรำ การเล่นที่ต้องร่วมกันตั้งแต่ 2 คนขึ้นไปที่เรียกว่า มหรสพ หรือศิลปะการแสดง (Performing art) แต่ไม่รวมการเล่นของเด็ก สำหรับการละเล่น หรือการพักผ่อนหย่อนใจของคนในสังคมไทยในอดีตมักมีความสัมพันธ์ อยู่กับพิธีกรรม และการทำมาหากิน โดยเห็นได้จากลักษณะต่างๆ เช่น ความเชื่อในเรื่องกำเนิดของการละเล่น ว่ามาจากสิ่งศักดิ์สิทธิ์ทั้งหลาย โอกาสที่เล่นซึ่งจะเล่นตามกาลเทศะ และเป็นส่วนหนึ่งในงานพิธีกรรมของชุมชนเสมอ ไม่เล่นทั่วไป เนื้อหาเป็นสัญลักษณ์ที่เน้นความอุดมสมบูรณ์ และความเชื่อทางศาสนา อันเป็นที่รับรู้ร่วมกันของชุมชน การละเล่น คือการเข้าร่วมพิธีกรรมที่มุ่งมั่นเพื่อความอุดมสมบูรณ์ ความมั่นคงปลอดภัย และความสมัคสมานสามัคคี เป็นปีกแผ่นของชุมชน การละเล่นจึงมิใช่การแสดงในความหมายของการแสดงเช่นปัจจุบัน

3. เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ผลการศึกษาวิจัยเรื่องราวเกี่ยวกับวัฒนธรรมของชาวกูยนี้มีอยู่ไม่มากนัก ส่วนมากจะเป็นการศึกษาความเป็นมาของกลุ่มชาวกูย และภาษากูย มากกว่าด้านอื่นๆ เช่น การศึกษาของ ปรีดา ศรีชลาลัย (2503) ดำเนิน เลชะกุล (2505) และไพบุลย์ สุนทรารักษ์ (2515) ผลการศึกษาได้ข้อสันนิษฐานว่า ชนชาวกูยเดิมมีถิ่นฐานอยู่แถบแขวงจำปาศักดิ์ และอัตปือแสนปาง ได้อพยพเข้ามาอยู่ในประเทศไทยด้วยเหตุผลทางการเมืองและความต้องการที่ทำกินใหม่ตามเส้นทางเลียบบ้าน้ำมูลโดยผ่านจังหวัดอุบลราชธานี ศรีสะเกษ และสุรินทร์ ตามลำดับ พร้อม

ทั้งกล่าวถึงบุคคลสำคัญที่ตั้งบ้านเมืองขึ้น คือ เมืองสุรินทร์ และเมืองศรีสะเกษ อันประกอบด้วย เชียงปุม (พระยาสุรินทร์ภักดี) เชียงสี (หลวงนครเตา) เชียงฆะ (หลวงสังขะบุรี) เชียงชัน (ขุนขุขันธุ์บุรีรักษ์) และ เชียงชัย (ขุนสุริยวงค์) บุคคลดังกล่าวเป็นชนชาวกูย ที่มีความชำนาญในการคล้องช้างและจับช้างเป็นอย่างมาก นอกจากนี้มีผู้ที่ทำการศึกษาเกี่ยวกับวัฒนธรรมของชาวกูย เช่น การศึกษาของนิคม วงเวียน เรื่องวัฒนธรรมส่วย (กูย) ด้านความเชื่อในจังหวัดสุรินทร์ (2526) เป็นการรวบรวมเนื้อหาด้านพิธีกรรมความเชื่อส่วนมากจะมุ่งเน้นศึกษาชาวกูยที่เรียกตัวเองว่า "กวย" ซึ่งกลุ่มชาวกูยกลุ่มนี้เป็นกลุ่มที่เลี้ยงช้าง เช่นเดียวกับงานศึกษาวิจัยของ ชื่น ศรีสวัสดิ์ เรื่องช้างกับส่วย (2533)

ในส่วนของนักโบราณคดีชาวฝรั่งเศส 2 ท่าน คือ Paul Levy และ Duffose ได้ทำการศึกษาเกี่ยวกับชนชาวกูย เมื่อปี พ.ศ. 2419 และ พ.ศ. 2459 ตามลำดับได้รายงานพบว่าชาวกูยในจังหวัดต่าง ๆ ของรัฐเปรียซองเฮียสตั้งตรง กัมปงทม ในประเทศกัมพูชา และได้รวบรวมคำศัพท์ภาษากูย และให้ความหมายเป็นภาษาฝรั่งเศสไว้คำศัพท์เหล่านี้แสดงให้เห็นว่ากูยในจังหวัดกัมปงทม เรียกตัวเองว่า "กวย" (Kouy) นอกจากนี้ยังได้รายงานเกี่ยวกับคนที่พูดภาษากูยประเทศลาว เขตจังหวัดอัตตะปือ จำปาศักดิ์ และสาละวัน แต่ปัจจุบันมีน้อยคนนักที่จะรู้เรื่องเกี่ยวกับชาวกูย และภาษากูยในประเทศลาว ในด้านของ รุจน์ โสตศิริ ศึกษาเรื่อง The Changing Systems of Belief of the Elephant Hunters of Surin (ค.ศ.1972) ผลการศึกษาพบว่าชาวกูยที่มีอาชีพในการจับช้างได้เปลี่ยนแปลงวิถีชีวิตของตนไปประกอบอาชีพเกษตรกรรมมากขึ้น แต่พิธีกรรมความเชื่อโดยเฉพาะความเชื่อเรื่องผีปะก้านั้น ยังคงมีการรักษาและยึดถือปฏิบัติกันอย่างเคร่งครัด แม้ว่ารูปแบบของการประกอบพิธีกรรมจะจำกัดอยู่เพียงเฉพาะหมู่บ้านก็ตาม และ สุเทพ สุนทรภัสช์ ศึกษาความเชื่อเรื่องผีปู่ตา ในหมู่บ้านภาคตะวันออกเฉียงเหนือ พบว่ามีความสัมพันธ์สอดคล้องกลมกลืนกันระหว่างการดำรงชีวิต ศาสนา และระบบความเชื่อ ความเชื่อนั้นเป็นสิ่งที่เกิดจากความเชื่อในด้านศาสนา ซึ่งศาสนาพุทธมีความสำคัญมากที่สุดและพุทธศาสนานั้นมีพิธีพราหมณ์ หรือลัทธิผีแทรกอยู่เมื่อเป็นเช่นนั้นจึงทำให้ชาวบ้านและพระจำต้องมีพิธีบางอย่างเกี่ยวกับการนับถือผีอยู่มาก่อน สาคร พรหมนิ (2538 : 298) ได้ทำปริญาณิพนธ์เรื่อง "วิเคราะห์วัฒนธรรมที่ปรากฏในเพลงกล่อมเด็กอำเภอกาบพัง จังหวัดนครศรีธรรมราช" ซึ่งความมุ่งหมายของการศึกษาค้นคว้าคือเพื่อศึกษาวิเคราะห์ วัฒนธรรมที่ปรากฏในเพลงกล่อมเด็กของอำเภอกาบพัง จังหวัดนครศรีธรรมราช โดยแบ่งเนื้อหาออกเป็น 2 ประเด็นใหญ่ คือ

วัฒนธรรมที่เป็นวัตถุ เช่น การสร้างที่อยู่อาศัย การประกอบอาชีพการแต่งกาย และด้านอาหาร ผลการศึกษาปรากฏว่าชาวปากพนังนิยมแต่งกายตามสมัยนิยมแบบภาคใต้ทั่วไป และนิยมอาหารที่มีรสจัด

วัฒนธรรมที่ไม่ใช่ วัตถุ เช่น ความเชื่อ ค่านิยมประเพณี ผลการศึกษาพบว่า ด้านความเชื่อในเรื่องภูตผีแห่งกรรม เชื่อทางด้านไสยศาสตร์ การบำเพ็ญกุศลในด้านต่าง ๆ และมีค่านิยมใน

ความเป็นอิสระรักพวกพ้อง ยึดมั่นในจารีตประเพณี ในด้านของ สมัย สุทธิธรรม (2541) ได้กล่าวถึงชีวิตคนบนดอยของชาวเขาเผ่ามูเซอ เกี่ยวกับการละเล่นพื้นบ้านและดนตรีไว้ในหนังสือชนกลุ่มน้อยบนดอยสูง มูเซอจะให้ความสำคัญกับดนตรีและการละเล่นพื้นเมืองในงานเทศกาลต่างๆ เช่น งานปีใหม่ และงานที่เกี่ยวกับการเฉลิมฉลองวันสำคัญอื่นๆ ที่นิยมเล่นกันมาก ได้แก่ ลูกข่าง ร่วมกับการขับร้องดนตรีและการเต้นรำ โดยนิยมเล่นกันทั้งเด็กและผู้ใหญ่ ถือเป็นการเล่นที่สนุกสนาน บทรบตาพดของดนตรีถูกนำไปใช้ในการประกอบพิธีกรรม งานรื่นเริง และใช้เป็นสัญญาณแห่งความรัก นอกจากนี้ดนตรียังใช้ในงานพิธีศพอีกด้วย มูเซอกับดนตรีจึงเป็นของคู่กัน เช่นเดียวกับในกรณีศึกษาเรื่องดนตรีชาวเขา ศรีนัย นักรบ (2541 : 9) ได้ทำปริญญานิพนธ์เรื่อง "ดนตรีชาวเขาเผ่าเย้า กรณีศึกษาหมู่บ้าน ผาเดื่อ อำเภอแม่ฟ้าหลวง จังหวัดเชียงราย" ผลการศึกษาพบว่า ดนตรีเป็นลักษณะการถ่ายทอดด้วยวิธีปากเปล่า เครื่องดนตรี และส่วนประกอบต่างๆ เป็นวัสดุที่หาได้จากธรรมชาติได้แก่ ไม้ และหนังสัตว์ โครงสร้างที่เป็นลักษณะเฉพาะที่ปรากฏให้เห็นเด่นชัด ซึ่งแบบว่าบทเพลงเป็นลักษณะที่มีแนวทำนองเดียว ไม่ปรากฏการใช้เสียงในลักษณะดังเบา ระบบเสียงมีเอกลักษณ์เฉพาะซึ่งใกล้เคียงกับระบบเสียงไมเนอร์ มิได้ใกล้เคียงกับระบบเสียงของดนตรีไทยแต่ประการใด ในการบรรเลงบทเพลงพบว่า จะไม่เป็นไปตามกลุ่มเสียง ไมเนอร์ นอกจากนี้ยังศึกษาสภาพทั่วไปของชุมชนอีกด้วย ในส่วนของ ว่าที่ร้อยตรี ธนายุทธ มณีช่วง (2537 : 276-277) ได้ทำปริญญานิพนธ์ เรื่อง "ศึกษาการเล่น โตะคริม" ในจังหวัดสงขลา ผลการศึกษาพบว่าสามารถที่จะช่วยรักษาความเจ็บป่วยได้ ดังนั้นการเล่นโตะคริมก็เพื่อรักษาความเจ็บไข้ แก้นอนและเพื่อบวงสรวงครู องค์ประกอบของโตะคริมมีดังนี้ คณะผู้เล่น การแต่งกาย สถานที่ โอกาสที่เล่น ดนตรีที่ใช้ประกอบอุปกรณ์เครื่องใช้ การรับชมหมาก และวิธีเล่นที่มีลักษณะเฉพาะพิธีกรรมจัด 4 วัน แต่ละวันมีธรรมเนียมเฉพาะ นอกจากนี้ความเชื่อเวทมนต์คาถา เครื่องรางของขลัง การถือเคล็ด ลักษณะบุคคลทิศทางองค์ประกอบต่างๆ และขั้นตอนในการเล่นก็มีความเชื่อในอำนาจลับทั้งสิ้น ได้แก่ ความเชื่อเกี่ยวกับเครื่องดนตรี และการประโคมบทขับร้อง การปลุกโรง การรักษาอาการป่วยไข้ การแก้นอน และความเชื่อเกี่ยวกับเครื่องสังเวศ ซึ่งสิ่งเหล่านี้ได้ถ่ายทอดตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน

ปัญญา รุ่งเรือง (2542 : 1) กล่าวถึงกำเนิดของดนตรีไว้ในเอกสารประกอบการสอน ชุดวิชาประวัติศาสตร์ไทย ว่า ดนตรี คือ การทำจังหวะหรือการทำทำนองของมนุษย์ที่ถือกำเนิดตามส่วนต่างๆ ของโลกนั้น แรกเริ่มเดิมทีคงไม่แตกต่างกันมากนัก ต่อเมื่อมนุษย์รู้จักพัฒนาความเป็นอยู่ให้ดีขึ้น เจริญขึ้น จึงกลายเป็นวัฒนธรรมของมนุษย์แต่ละเผ่าซึ่งแตกต่างกันไปตามสภาพทางภูมิศาสตร์ พื้นที่ที่อยู่อาศัย สภาพของภูมิอากาศ และพืชพันธุ์ ธรรมชาติที่เป็นเครื่องบังคับให้สัมพันธ์กับชีวิตความอยู่รอดของมนุษย์นั้น ประทีป เล้ารัตนอารีย์ (2538 : 1-2) เขียนบทความถึงดนตรีมีคุณทุกอย่างไป ในกาญจนาภิเษกสมโภชเฉลิมพระเกียรติสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว โดยกล่าวถึงคุณประโยชน์ของดนตรีที่มีอยู่ในมนุษย์ทุกสังคม ว่าดนตรีมีคุณประโยชน์ตามสภาพตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน เช่น ดนตรีเพื่อการขับกล่อม เพื่อการทำงาน เพื่อการปลุกใจ

เพื่อศาสนา เพื่อความพร้อมเพรียงทางทหาร เพื่อการพรรณนา เพื่อการประกอบการแสดง และที่เป็นปัจจุบันที่สุดคือเพื่อการบำบัด

ข้อมูลดังกล่าวนี้เป็นข้อมูลส่วนหนึ่ง ด้านประวัติศาสตร์ อันนำไปสู่การศึกษาประวัติของดนตรีชนเผ่า และความสำคัญของดนตรี ที่มีบทบาทในสังคมชาวไทยยุคต่อไป

มานพ วิสุทธิแพทย์ (2533 : 1-185) ได้จัดทำหนังสือ "ดนตรีไทยวิเคราะห์" ขึ้นเพื่อเป็นแนวทางในการศึกษาดนตรีไทย เนื้อหามีลักษณะต่างๆ ดังนี้ ลักษณะโดยทั่วไปของดนตรีไทย เนื้อหามีลักษณะ รูปแบบ และจังหวะในแนววิเคราะห์นี้ สงัด ภูเขาทอง (2532 : 1-159) ได้จัดทำเอกสารประกอบการเรียน " การดนตรีไทย และทางเข้าสู่ดนตรีไทย" ขึ้นโดยเนื้อหาเป็นแนวทางการศึกษาวิชาดนตรีไทยทางด้านวิชาการ เช่น ความสัมพันธ์ระหว่างดนตรีไทยกับสังคมไทย องค์ประกอบของดนตรี ประเภทเพลงไทย ลักษณะการผสมวง หลักการวิเคราะห์บทเพลงไทย สำหรับในด้านองค์ประกอบของดนตรี เฉลิมศักดิ์ พิกุลศรี (2530 : 1-149) ได้จัดทำหนังสือ "สังคตินิยมว่าด้วยดนตรีไทย" เนื้อหาดังนี้ องค์ประกอบของดนตรี ทำนอง ลีลาของดนตรีไทย ประเภทของเครื่องดนตรีและเพลงไทย และเพลงไทย แผนภูมิเปรียบเทียบระดับเสียงของเครื่องดนตรีไทย และเฉลิมศักดิ์ พิกุลศรี (2538 : 47-96) ได้เขียนบทความ เรื่อง "วิธีการศึกษาดนตรีพื้นบ้าน" ไว้ในหนังสือดนตรีไทยอุดมศึกษา ครั้งที่ 26 สารสำคัญของบทความมีดังนี้ องค์ประกอบของดนตรีพื้นบ้านลักษณะของดนตรีพื้นบ้าน ข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับวัฒนธรรมดนตรี นักดนตรี บทเพลง เครื่องดนตรี และวิธีวิเคราะห์เสียงดนตรี

เฉลิมศักดิ์ พิกุลศรี (2530 : 87-96) ได้เขียนบทความเรื่อง "วิธีการศึกษาดนตรีพื้นบ้าน" ไว้ในดนตรีไทยอุดมศึกษา ครั้งที่ 26 โดยกล่าวถึง วิธีการศึกษาดนตรีพื้นบ้าน ข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับวัฒนธรรมการดนตรี บทเพลง เครื่องดนตรี และวิธีวิเคราะห์เสียงดนตรี ในลักษณะใกล้เคียงกัน ปัญญา รุ่งเรือง.(2542 : 116) ได้กล่าวถึงแนวการเตรียมตัวเป็นนักมานุษยวิทยาควิทยาไว้ในหนังสือสำหรับงานประชุมทางวิชาการดนตรี ณ วิทยาลัยดุริยางคศิลป์ มหาวิทยาลัยมหิดล ดั้งนี้การศึกษาในเชิงดนตรีวิทยานั้นจะต้องมีความรู้ ความสามารถในการระเบียบวิธีวิจัยทางมานุษยวิทยาควิทยา สำหรับแนวทางการวิเคราะห์บทเพลงตะวันตก ณิชชา โสคติยานุรักษ์ (2542 : บทคัดย่อ) ได้เสนอว่า การวิเคราะห์เพลงมีความสำคัญอย่างยิ่งในการทำความเข้าใจบทเพลง การที่จะวิเคราะห์เพลงได้ต้องแท้เพียงใด ขึ้นอยู่กับวัตถุประสงค์ของผู้วิเคราะห์ สำหรับประเด็นต่างๆ ในการวิเคราะห์มีดังนี้

- 1.) การบรรยายภาพรวมทั่วไป
  - ประวัติเพลง
  - ภาพรวมภายนอก
- 2.) การวิเคราะห์ส่วนประกอบหลักของเพลง
  - วิเคราะห์ทำนองเพลง

- วิเคราะห์จังหวะ
- วิเคราะห์เสียงประสาน
- วิเคราะห์เสียง

3.) การวิเคราะห์ประโยคเพลง

4.) การวิเคราะห์สังคีตลักษณ์

ประไพศรี สวงวงศ์ (2537 : 82) ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่องนาฏดุริยางคศิลป์ของชาวเขาในภาคเหนือ โดยได้กล่าวว่า ดนตรีของชาวมูเซอแม้จะไม่มีรูปแบบของเครื่องดนตรีมีการแสดง และเพลงพื้นบ้านเพื่อสนองวัตถุประสงค์พื้นฐานของเขาดังนี้

1. เป็นเครื่องมือสื่อสารระหว่างสิ่งศักดิ์สิทธิ์ตามระบบความเชื่อกับผู้คนในทัศนะของเขา
2. สิ่งแวดล้อมรอบตัวทั้งที่มีตัวตนและไม่มีตัวตน มีความสัมพันธ์กันหมดไม่ว่าจะเป็นเทพเจ้า มนุษย์ สัตว์ ต้นไม้ ป่า – เขา ต่างก็อาศัยซึ่งกันและกัน
3. ถ่ายทอดให้คนในชุมชนเข้าใจธรรมชาติและทุกสิ่งทุกอย่างตามความเป็นจริง
4. ความสัมพันธ์อันดีภายในหมู่บ้านที่ทำกิจกรรมร่วมกันและกิจกรรมระหว่างหมู่บ้านเพื่อการเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกัน
5. แสดงถึงเอกลักษณ์ที่เป็นความคิด ความเชื่อ ของบรรพบุรุษที่ได้ถ่ายทอดกันมาจนถึงลูกหลาน

ส่วนของ วิมาลา ศิริพงษ์ (2538 : 1-2) ได้จัดทำวิทยานิพนธ์เรื่อง การสืบทอดวัฒนธรรมไทยในสังคมไทยปัจจุบัน ศึกษากรณี สกุล พาทยโกศล และสกุล ศิลปบรรเลง ซึ่งได้ศึกษาเกี่ยวกับดนตรีไทยในเชิงมานุษยวิทยาโดยศึกษาลักษณะและวิธีการที่วัฒนธรรมการดนตรีดำรงอยู่ในสังคมท่ามกลางความเปลี่ยนแปลงบริบททางสังคม วิทยานิพนธ์เล่มนี้เป็นตัวอย่างเปรียบเทียบให้เห็นการประสภาพกิจกรรมทางดนตรีในสังคม ว่าดนตรีสามารถปรับสภาพเพื่อความอยู่รอดในสังคมปัจจุบันไม่ว่าดนตรีนั้นเป็นของสังคมพื้นราบ หรือ สังคมชาวเขา สำหรับการศึกษาวรรณกรรมดนตรีในสังคมชุมชนนั้น ปราณี วงษ์เทศ (2525 : 364) ได้ศึกษาเพลงพื้นบ้านจังหวัดสุโขทัย ผลการศึกษาสรุปว่า บรรดาเพลงต่างๆ ของบ้านเก่า จังหวัดสุโขทัยส่วนใหญ่มีวิธีการศึกษาเพลงพื้นบ้านโดยวิธีจดจำ และบอกเล่าถ่ายทอดสืบต่อกันมา ซึ่งพบว่ามีอายุเก่าแก่ถึงสมัย รัชกาลที่ 5 แห่งราชวงศ์จักรี ซึ่งในชุมชนหมู่บ้านใกล้เคียงกัน ชาวบ้านสามารถจดจำทำนองเพลงเดียวกันได้ ข้อมูลนี้แสดงให้เห็นถึงความสัมพันธ์อันดีระหว่างหมู่บ้านและยังพบว่าเพลงและดนตรีพื้นบ้านที่มีผลสะท้อนถึงวิถีชีวิตในชุมชนนั้น จารุณี กองพลพรหม (2516 : 217) ได้ศึกษา “คุณค่าคติชาวบ้าน หมู่บ้านเมืองเก่า จังหวัดขอนแก่น” โดยศึกษา เพลงกล่อมเด็ก พญา เพลงหยอกเด็ก ผลการศึกษาพบว่า บทเพลงต่างๆ สะท้อนให้เห็นถึงการดำเนินชีวิต ความเชื่อ และค่านิยมของชาวบ้านในท้องถิ่นนั้นๆ เช่นเดียวกับกับวิทยานิพนธ์

เรื่องอื่นก่อน : ประเพณีการเล่นของอำเภอเขาย้อย จ.เพชรบุรี ของพรพิมล ชันแสง (2541 : 1-2) ที่พบว่าการเล่นอื่นก่อนการสืบทอดทางวัฒนธรรมประเพณีอยู่ แม้ว่าวัฒนธรรมประเพณีบางอย่างได้ลดบทบาทและเกิดการเปลี่ยนแปลงไปบ้างในปัจจุบัน การเล่นอื่นก่อนมีบทบาทต่อการสนองความจำเป็นของทั้งในระดับสังคมและเป็นปัจเจกบุคคล ปัจจัยสังคมที่มีผลต่อการเปลี่ยนแปลงทางตรง ของการเล่นอื่นก่อนคือค่านิยมประเพณีปฏิบัติ การอบรมสั่งสอนสมาชิกในครอบครัว เศรษฐกิจ และความเจริญก้าวหน้าทางเทคโนโลยีการสื่อสารคมนาคม ข้อมูลจากวิทยานิพนธ์ดังกล่าวนี้ เป็นข้อมูลเบื้องต้นที่สามารถนำไปสู่การสืบค้นและศึกษาค้นคว้าถึงความเชื่อ ค่านิยมการดำเนินชีวิต

สำหรับการศึกษาดนตรีพื้นบ้านในเรื่องของวัฒนธรรมการดนตรี และการวิเคราะห์แนวของทำนองเพลงนั้น จรินทร์ เทพสงเคราะห์ (2540 : 320) ได้จัดทำวิทยานิพนธ์ เรื่อง การศึกษาบทเพลงดนตรีกาหลอ จังหวัดสงขลา โดยได้ศึกษาทั้งทางวัฒนธรรมและทางมานุษยวิทยา ผลการศึกษาพบว่า วัฒนธรรมดนตรีกาหลอมีลักษณะเด่น คือ รูปแบบประเพณีในการบรรเลงซึ่งมีขั้นตอนและวิธีการที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะของท้องถิ่น โดยโอกาสในการบรรเลงมีเฉพาะงานศพเท่านั้น สำหรับองค์ประกอบและรูปแบบดนตรีกาหลอนั้นได้จำแนกบทเพลงทั้งหมดออกเป็น เพลงประเภทต่างๆ ดังนี้ บทเพลงไหว้ครู เพลงบรรเลงทั่วไป เพลงในพิธีศพ ซึ่งผู้วิจัยได้ศึกษาเฉพาะบทเพลงไหว้ครูโดยวิเคราะห์แนวทำนองเพลงในลักษณะของการดำเนินทำนองและสำนวนปี สรุพบว่า การดำเนินทำนองและสำนวนเพลงปีเป็นแบบเรียบง่าย ไม่ซับซ้อน ลักษณะของการดำเนินทำนองที่เป็นทำนองหลักส่วนใหญ่จะมีความคล้ายคลึงกัน ได้ทำนองหลักเป็นรูปแบบการบันที่ เป็นโน้ตสากล การวิเคราะห์ในด้านของเครื่องเป่า ปีปคงลายทอง (2538 : บทคัดย่อ) ได้ทำวิทยานิพนธ์ “เพลงปีฉุยฉาย : การวิเคราะห์ทางดนตรีวิทยาและสภาพสะท้อนแห่งความงาม” ได้วิเคราะห์เน้นเรื่องประวัติความเป็นมา โครงสร้างทำนอง บทร้อง ลักษณะคำประพันธ์ การขับร้อง และการร่ายรำเพลงฉุยฉาย และที่สำคัญที่สุดเนื้อหาในบทที่ 3 เป็นการวิเคราะห์วิธีการเป่าเพลงฉุยฉาย อันได้แก่ วิธีการบังคับลม การใช้นิ้วปีดรูปปี การประสานวิธีการใช้ลิ้นผู้เป่าให้เข้ากับลิ้นปี โดยเสนอออกมาเป็นรูปของตาราง 4 ช่อง แสดงความสัมพันธ์ระหว่างคำร้องแต่ละคำ รูปปี และโน้ตที่ใช้กับตำแหน่งเสียงของคำนั้นๆ รวมทั้งวิธีการเป่าปีแต่ละคำไว้อย่างละเอียด ผลการวิจัยแสดงให้เห็นชัดจากการวิเคราะห์ครั้งนี้ว่า เพลงฉุยฉายนี้เป็นที่รวมแห่งศิลปะที่สูงส่งนานาประการ เป็นงานแห่งภูมิปัญญาไทยอย่างแท้จริงที่ไม่มีชาติใดเสมอเหมือน การวิจัยข้างต้นนี้ให้ประโยชน์ในด้านนำมาเป็นแนวทางในการวิเคราะห์โครงสร้างของเพลงในพิธีแก้มือในลำดับต่อไป

ในกรณีศึกษาที่คล้ายคลึงกัน พรรณราย คำโสภา (2541 : 1) ได้ศึกษาบทเพลงที่ประกอบการแสดงโดยใช้วงกันตรึม ซึ่งเป็นการศึกษาวิเคราะห์ทั้งทางวัฒนธรรมและบทเพลง ผลการศึกษาปรากฏว่า วิธีการแสดง ตลอดจนเครื่องดนตรีในวงกันตรึมแบบดั้งเดิมนั้นแตกต่างจากวงกันตรึม ที่ปรากฏปัจจุบัน ซึ่งเป็นวงกันตรึมที่ประยุกต์แล้ว ในด้านการศึกษาวิเคราะห์

แนวทำนองเพลงนั้นได้ศึกษาเพลงบรรเลงโดยช่างกันตรึม จำนวน 4 เพลง ผลคือได้แนวทำนองหลักของเพลงรวมทั้งรูปแบบของบทเพลงกันตรึม ในทำนองเดียวกัน สมบูรณ์ บุญวงศ์ (2534 : 1-3) ได้จัดทำวิทยานิพนธ์เรื่อง วงขับไม้ : กรณีศึกษาประวัติและบทบาทในการบรรเลงประกอบพระราชพิธีกล่อมช้าง โดยศึกษาประวัติความเป็นมา แนวคิดการประสมวง ตลอดจนการสืบทอดโดยมุ่งศึกษาตามหัวข้อต่อไปนี้

1. ประวัติความเป็นมาของวงขับไม้
2. แนวคิดในการประสมวง
3. บทบาทหน้าที่ในการบรรเลงประกอบวงขับไม้
4. ระเบียบวิธีในการบรรเลง
5. การสืบทอด

โดยนำมาเป็นข้อมูลในการวิเคราะห์กลุ่มเพลงในการบรรเลง ด้านประวัติความเป็นมาของเพลงและอัตลักษณ์ของบทเพลง ซึ่งปริญญาณิพนธ์ฉบับนี้เป็นแนวทางการศึกษาเปรียบเทียบให้เห็นถึงลักษณะการบรรเลงดนตรี และบทบาทหน้าที่ของดนตรี เพลงที่ใช้สำหรับการบรรเลงแต่ละประเภทนั้น เป็นไปลักษณะที่แตกต่างกันทั้งในรูปลักษณะของการบรรเลงวิธีการบรรเลง อันกำหนดตามแบบและลักษณะโดยเฉพาะของการแสดงชนิดนั้นๆ สำหรับการวิเคราะห์รูปแบบกลุ่มเพลงและโครงสร้างของเพลงนั้น

ณรงค์ชัย ปิฎกัรัชต์ (2534 : ก-ข) ได้ทำวิทยานิพนธ์ เรื่อง "การวิเคราะห์ทางซ้องเพลงสาธุการ" โดยเนื้อหาเป็นการศึกษาข้อมูลทำนองทางซ้องวงใหญ่ ซึ่งบรรเลงด้วยเพลงสาธุการ จำนวน 10 ทาง จาก นักดนตรี ผู้มีประสบการณ์ทางด้านดนตรีมาแล้วไม่น้อยกว่า 35 ปี จำนวน 10 ท่าน จากจำนวนเพลงทั้ง 10 เพลง ก็จำมาทำการวิเคราะห์หารูปแบบทำนองทางซ้องกำหนดไว้อย่างมีกฎเกณฑ์ คือ ส่วนที่เป็นประโยคหน้า 1 ประโยคส่วนที่เป็นเนื้อทำนอง 54 ประโยค เนื้อทำนองแบ่งเป็นเที่ยวแรกและเที่ยวหลัง มีลักษณะรูปแบบ A B A C ทำนอง 6 เที่ยว แรกเริ่มจาก A ถึง B เที่ยวหลังย้อนซ้ำทำนองที่รูปแบบ A แล้วแยกทำนองไปยังรูปแบบ C ซึ่งมีชื่อเฉพาะว่า สาธุการเที่ยวน้อย หรือพระเจ้าเปิดโลก ส่วนระดับเสียงลูกตกมี 6 เสียง คือ เสียง เร มี ฟา ซอล ลา และ ซี

อรรพรรณ บรรจงศิลป์ (2534 : บทคัดย่อ) ได้ทำการวิจัยเรื่องความคิดและภูมิปัญญาไทยชุดดุริยางค์ศิลป์ พบว่า โครงสร้างของเพลงไทยประกอบด้วย

1. บันไดเสียง ซึ่งมี 7 เสียง มีระยะห่างของแต่ละเสียงเท่ากัน (โดยทฤษฎี) และมีทาง (บันไดเสียง) ที่ใช้บรรเลง 7 ทาง
2. จังหวะ มีอัตราจังหวะ สามชั้น สองชั้น ชั้นเดียว
3. ทำนอง มีแนวโน้มเป็นแบบเรียงเสียง หรือเสียงกระโดดในช่วงแคบๆ และมีลักษณะเป็นวรรคเล็กๆ มาเรียงต่อเนื่องกัน
4. การประสานเสียง มีลักษณะประสานเสียงในแนวนอน

5. รูปแบบ (Form) มีการแบ่งเป็นวรรค ประโยคก่อนมีการจัดกลุ่มเพลงเป็นประเภทต่าง ๆ และมีรูปแบบของเพลงสามชั้น สองชั้น และชั้นเดียว
6. อารมณ์เพลง สามารถให้ความรู้สึกและอารมณ์ต่าง ๆ ได้ แต่ไม่รุนแรงเท่าดนตรีตะวันตก

สำหรับแนวทางวิเคราะห์บทเพลงกลุ่มชาติพันธุ์ วิบูลย์ ตระกูลฮุ่น (2542 : บทคัดย่อ) ได้เสนอแนวทางการวิเคราะห์แนวทำนองเพลงร้องของชาติพันธุ์อุยกูร์ โดยมีประเด็นต่างๆ ในการวิเคราะห์ดังนี้

1. โครงสร้าง
  - 1.1. การเรียงท่อน
  - 1.2. วลีเพลง
  - 1.3. ส่วนย่อยของทำนองเพลง
2. สไตล์ของทำนองเพลง
  - 2.1. โครงสร้างของแนวทำนอง
  - 2.2. โครงสร้างของจังหวะ
3. ระดับเสียงหลัก

จากการที่ผู้วิจัยได้ทำการศึกษาข้อมูลเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องพบสรุปได้ว่า ดนตรีในแต่ละวัฒนธรรมมีบทบาทต่อระบบความเชื่อและพิธีกรรมของชุมชนอันเป็นภาพสะท้อนทางสังคมและวัฒนธรรมทั้งทางด้านความเชื่อวิถีชีวิตและค่านิยมตั้งแต่อดีตถึงปัจจุบันและยังได้แนวคิดที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลดังนี้

1. แนวคิดเรื่องการละเล่นกับสังคม
2. แนวคิดเรื่องดนตรีกับสังคม
3. แนวทางการวิเคราะห์บทเพลงตะวันตก
4. แนวทางการวิเคราะห์บทเพลงไทย
5. แนวทางการวิเคราะห์เพลงของกลุ่มชาติพันธุ์

สรุปได้ว่า จากการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องในประเด็นต่างๆ ดังกล่าวมาแล้วช่วยให้ผู้วิจัยได้มองเห็นร่องรอยการฝังรกรากของชาวอุยกูร์ในจังหวัดสุรินทร์ ดนตรีในแต่ละวัฒนธรรมที่มีบทบาทเกี่ยวข้องกับระบบความเชื่อ พิธีกรรม วิถีชีวิตของคนในชุมชน อันเป็นภาพสะท้อนของสังคมและด้านความสัมพันธ์ของดนตรีกับสังคมซึ่งช่วยให้มองเห็นภาพของวัฒนธรรมทางดนตรีในแง่มุมที่หลากหลาย และได้แนวคิดนำมาเป็นแนวทางในการศึกษาวัฒนธรรมทางดนตรีที่เกี่ยวข้องกับพิธีกรรม ในจังหวัดสุรินทร์ต่อไป

บทที่ 3

วิธีดำเนินการศึกษาค้นคว้า

การศึกษาครั้งนี้ผู้วิจัยได้เลือกศึกษากรณีศึกษา พิธีแก้มอ ใน 3 เขตอำเภอ ในจังหวัด สุรินทร์ คืออำเภอจอมพระ อำเภอศีขรภูมิ อำเภอสำโรงทาบ โดยผู้วิจัยได้ดำเนินการศึกษาจากการ สัมภาษณ์จากผู้อาวุโสที่มีความรู้และเกี่ยวข้องกับพิธีแก้มอทั้งสิ้น ทั้งนี้ผู้วิจัยยังได้ศึกษาค้นคว้า จากเอกสารตำรา รวมไปถึงงานวิจัยต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้ได้เป็นข้อมูลปฐมภูมิ (Primary Sources) และใช้วิธีวิเคราะห์องค์ประกอบความรู้ทางดนตรีวิทยาทำให้ได้มาซึ่งข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary Sources) เสนอผลรายงานการศึกษาวิจัยแบบพรรณนาวิเคราะห์ (Analytical Description)

การศึกษาค้นคว้า และรวบรวมข้อมูล

1. ชั้นรวบรวมข้อมูล

1.1 ข้อมูลเกี่ยวกับสภาพทั่วไปของชุมชน ได้แก่ลักษณะที่ตั้งประวัติความเป็นมา จำนวนประชากร การศึกษา การปกครอง ศาสนา ภาษา อาชีพ วิธีการศึกษาโดยการสำรวจ สังเกต สัมภาษณ์ พูดคุย สอบถามจากบุคคลในชุมชน

1.2 ข้อมูลเกี่ยวกับพิธีกรรมแก้มอ ได้แก่ ประวัติความเป็นมาของพิธีแก้มอ เครื่องดนตรีที่ใช้บรรเลง วิธีการบรรเลง นักดนตรี ทั้งนี้รวมถึงการถ่ายทอดทางดนตรี บทเพลงที่ใช้บรรเลง บทเพลงที่ใช้การศึกษาข้อมูลได้ใช้วิธีการ บันทึกเสียง บันทึกภาพ สอบถาม สัมภาษณ์ จากผู้ทรงคุณวุฒิ ชาวบ้านในหมู่บ้านรวมถึงบุคคลที่มีความรู้และมีส่วนเกี่ยวข้องกับพิธีแก้มอ

1.3 ข้อมูลจากการรวบรวมเอกสารต่างๆ ได้แก่บทความ วรรณกรรม รายงานการ วิจัย วิทยานิพนธ์ ตำรา หนังสือต่างๆ ทางวิชาการ โดยการศึกษาจากแหล่งข้อมูลต่างๆ ดังนี้

- 1.3.1 หอสมุดแห่งชาติ กรมศิลปากร
- 1.3.2 สำนักหอสมุดกลาง มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร
- 1.3.3 ห้องสมุดศูนย์มานุษยวิทยา มหาวิทยาลัยศิลปากร
- 1.3.4 ห้องสมุดศูนย์วัฒนธรรม จังหวัดสุรินทร์.
- 1.3.5 ห้องสมุดสถาบันราชภัฏสุรินทร์ จังหวัดสุรินทร์

2. วิธีดำเนินการรวบรวมข้อมูลแบ่งออกเป็น 2 ส่วนคือ

2.1 การรวบรวมข้อมูลด้านเอกสารเป็นการค้นคว้ารวบรวมเอกสารตำรา งานวิจัย ต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับประวัติความเป็นมา ประเพณี สังคม และวัฒนธรรมของชาวกูย จากห้องสมุด ต่างๆ

2.2 การเก็บข้อมูลภาคสนาม โดยการติดต่อขอสัมภาษณ์ สอบถาม พูดคุยกับ คณาจารย์จากสถาบันราชภัฏสุรินทร์ คณะครูโรงเรียนบ้านแตล ชาวบ้านที่เป็นกลุ่มชนชาวกูย พร้อมทั้งบันทึกข้อมูลลงบนเทปบันทึกภาพ เทปบันทึกเสียง

3. ชั้นศึกษาวิเคราะห์ข้อมูล

นำข้อมูล ประเด็นการศึกษาจากเอกสารงานวิชาการตลอดจนประเด็นจากบทสัมภาษณ์ที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาด้านพิธีกรรม บทเพลง ตลอดจนองค์ประกอบ โครงสร้างของวัฒนธรรมที่เกี่ยวข้องกันดนตรี โดยมีรายละเอียด ดังนี้

3.1 สภาพทั่วไปของชุมชน เป็นการวิเคราะห์ข้อมูลในลักษณะของการรวบรวมความรู้ ในด้านต่างๆ มาเรียบเรียงในรูปแบบ ของพรรณนาวิเคราะห์

3.2 วัฒนธรรมที่เกี่ยวข้องกับดนตรี เป็นการรวบรวม และวิเคราะห์ข้อมูลจากการเก็บข้อมูล ภาคสนามเป็นหลัก ซึ่งมีรายละเอียดของเรื่องที่ทำการศึกษาวิจัยดังต่อไปนี้

3.2.1 ศึกษาประวัติความเป็นมาของดนตรีแก้มอ ของชาวกูย จ. สุรินทร์

3.2.2 ศึกษาถึงชีวิตประวัติของนักดนตรี และองค์ประกอบอื่นๆ เกี่ยวกับการเล่นดนตรีของผู้บรรเลงดนตรีพิธีแก้มอ จ. สุรินทร์ ในปัจจุบัน

3.2.3 ศึกษาเครื่องดนตรี และวิธีการบรรเลง

3.2.4 ศึกษาถึงรูปแบบของการบรรเลง

3.2.5 ศึกษาโอกาสต่างๆ ในการบรรเลงดนตรี

3.2.6 ศึกษาถึงการถ่ายทอดดนตรีของชาวกูย

3.2.7 ศึกษาความสำคัญของบทเพลงพิธีแก้มอ ของชาวกูย จ. สุรินทร์

ข้อมูลทั้งหมดที่ได้จะทำการวิเคราะห์โดยใช้ทฤษฎี ของศาสตราจารย์ นายแพทย์ ประเวศ วะสี ซึ่งมีคุณลักษณะที่สำคัญ 8 ประการ ดังนี้

1. มีความหลากหลายกระจายอำนาจ
2. กระจายรายได้ และสร้างความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจ
3. ส่งเสริมศักดิ์ศรีของชุมชน
4. มีความบูรณาการ
5. สร้างความประสานสอดคล้อง และความสมดุลที่ยั่งยืน
6. มีการพัฒนาจิตใจ และจิตวิญญาณอันลึกซึ้ง
7. ส่งเสริมความเข้มแข็งของสังคม
8. เป็นการผดุงศีลธรรมของสังคม

จากนั้นจะนำมาเรียบเรียงในรูปแบบของการพรรณนาวิเคราะห์เป็นความเรียงและสรุปเป็นรายงานวิจัย

4. ชั้นสรุป

4.1 สรุปผลการวิจัยการศึกษา

4.2 นำเสนอผลงานการวิจัยแบบเชิงพรรณนาวิเคราะห์

4.3 ข้อเสนอแนะ

บทที่ 4

การศึกษาข้อมูล

การศึกษาวัฒนธรรมที่เกี่ยวข้องกับดนตรีแก้มอ ของชาวกูยจังหวัดสุรินทร์ครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ใช้ข้อมูลที่ได้จากการศึกษาค้นคว้าจากเอกสาร ตำรา และการลงภาคสนาม มาเป็น ข้อมูลสนับสนุน และนำมาเรียบเรียงตามประเด็นรายละเอียดหัวข้อดังนี้

1. สภาพทั่วไปของชุมชน และประวัติความเป็นมา

สุรินทร์ตั้งอยู่บนขอบของที่ราบสูงโคราช มีอาณาเขตติดต่อกับประเทศกัมพูชา มีเทือกเขาพนมดงรักเป็นพรมแดนธรรมชาติของขอบที่ราบสูง เหมือนลาดเนินขึ้นยอดเขาจนถึงจุดสูงสุดและหักลงเป็นหุบ เขตจังหวัดบุรีรัมย์ สุรินทร์ ศรีสะเกษ ในสมัยโบราณเรียกว่า “เขมรสูง” ส่วนในพื้นที่ราบต่ำในแดนเขมรเรียกว่า “เขมรต่ำ” เมื่อย้อนถอยหลังไประยะประมาณ 3,000 ปีก่อนพุทธศักราช ชุมชนโบราณตั้งถิ่นฐานบริเวณลุ่มน้ำมูล พบหลักฐานเครื่องปั้นดินเผาสีขาวในเขตอำเภอชุมพลบุรี และแหล่งถลุงโลหะ ส่วนบริเวณเทือกเขาพนมดงรัก เป็นที่ตั้งถิ่นฐานของชุมชนที่สืบเชื้อสายจากชนเผ่ามุนด์ (Munda) ซึ่งอพยพมาจากเชิงเขาหิมาลัย มาตามลำน้ำโขง คนกลุ่มนี้มีทักษะในการจับและฝึกช้าง สันนิษฐานว่าเป็นชาวกูยในประเทศลาวและไทย สมัยที่ละวามีอำนาจปกครองเหนืออาณาจักรฟูนัน และขยายสู่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ สุรินทร์เป็นเมืองสำคัญที่ติดต่อกับเวียดนามตั้งแต่เว้ถึงไซ่ง่อน ทางเหนือถึงหลวงพระบาง สุโขทัย และเพชรบุรี ดังปรากฏหลักฐานร่องรอย คูเมือง ต่อมาเมื่อประมาณ พ.ศ. 1100 พวกละว้าเสื่อมอำนาจลงยอมเข้ามามีอำนาจแทนและตั้งอาณาจักรเจนละ หรืออิตานปุระ ส่วนพวกละว้าก็ถอยร่นไปทางทิศเหนือปล่อยให้พื้นที่รกร้างว่างเปล่าจังหวัดสุรินทร์ก็คงเช่นกัน เมื่อขอมแผ่อิทธิพลและมีอำนาจครอบครองดินแดนเดิมของละว้า ขอมได้แบ่งการปกครองออกเป็น 3 ภาค โดยตั้งเมืองศูนย์กลางในการปกครองบังคับบัญชาขึ้นตรงต่อนครวัด หรือเมืองพระนคร อันเป็นราชธานีของขอม เมืองทั้ง 3 เมืองคือ เมืองละโว้ (ลพบุรี) เมืองพิมาย (อำเภอพิมาย จังหวัดนครราชสีมา) และเมืองสกลนคร แต่ละเมืองมีฐานะเป็นเมืองประเทศราช ปกครองขึ้นตรงต่อนครวัด ซึ่งอยู่ในดินแดนประเทศสาธารณรัฐประชาธิปไตยกัมพูชาในปัจจุบัน

สมัยที่ขอมมีอำนาจนั้นเมืองสุรินทร์อาจจะเป็นดินแดนแห่งหนึ่งที่อยู่ในเส้นทาง การติดต่อไปมาระหว่างเขาพระวิหาร เขาพนมรุ้งกับนครวัดก็เป็นได้ ดังปรากฏหลักฐานในการสร้างประสาทหินขนาดเล็กๆ คำนวณอายุประมาณ 1,100 ปีเศษ ซึ่งเรียงรายอยู่ทั่วไปตามอำเภอต่างๆ ในเขตชายแดนในท้องที่จังหวัดสุรินทร์ ซึ่งจะพบตามแนวชายแดนเทือกเขาพนมดงรัก หรือ ดงรัก เรียกว่า ช่องตาเมื่อน มีปราสาทตาเมื่อนโต้ง (ปราสาทตาเมื่อนเล็ก) และปราสาทตาเมื่อนธม (ปราสาทตาเมื่อนใหญ่) มีวิหาร ระเบียงคด สระน้ำบารายล้อมอยู่รอบๆ บริเวณ

ประสาธ นอกจากปราสาทเหล่านี้ยังมีปราสาทอื่นๆ อีกประมาณ 25 แห่ง ตามอำเภอต่างๆ ในจังหวัดสุรินทร์ ซึ่งสันนิษฐานว่าขอมสร้างขึ้นเพื่อเป็นที่พักพลและประกอบพิธีกรรมทางศาสนา ระหว่างเดินทางจากนครวัด นครธม ข้ามเทือกเขาพนมดงรัก หรือดงรัก มาสู่เมืองศูนย์กลาง การปกครองทั้ง 3 เมือง ดังกล่าวมาแล้ว ขอมอาจยึดเอาเมืองสุรินทร์เป็นหน้าด่านใหญ่ เพราะขอมมีราชธานีอยู่ทางใต้เทือกเขาใหญ่ คือเขาพนมดงรัก เมืองสุรินทร์อาจมีภูมิประเทศที่เหมาะสม เมื่อข้ามเทือกเขามาสู่ที่ราบสูงทางทิศเหนือ นั้นมีกำแพงดินและคูเมืองล้อมรอบ 2 ชั้น เหมาะที่จะสร้างค่าย เมื่อขอมเสื่อมอำนาจลงสยามก็เริ่มมีอำนาจ และเข้าครอบครองดินแดนเหล่านี้ และได้มีการอพยพประชาชนเข้ามาตั้งหลักแหล่งอยู่ทางแถบตะวันออกเฉียงเหนือ ของจังหวัดสุรินทร์ และในสมัยที่ขอมหมดอำนาจลงนั้น สุรินทร์คงเป็นป่ารกที่ขมมานาน

ในสมัยกรุงศรีอยุธยา ราชอาณาจักรสยามมีอาณาเขตกว้างขวางมาก ชาวพื้นเมืองกลุ่มหนึ่งเรียกตัวเองว่า “ส่วย” “กวย” หรือ “กวย” ที่อาศัยในแถบเมืองอัตปือแสนแป ในแคว้นจำปาศักดิ์ กลุ่มชนเหล่านี้มีความรู้ความสามารถในการจับช้างป่ามาเลี้ยงไว้ใช้งาน ตลอดทั้งการจับสัตว์ป่านานาชนิดได้พากันอพยพข้ามลำน้ำโขงมาสู่ฝั่งขวา เมื่อ พ.ศ. 2260 โดยแยกกันหลายพวกด้วยกัน แต่ละพวกมีหัวหน้าควบคุมมา และมาตั้งหลักฐาน ดังนี้

พวกที่ 1 มาตั้งหลักฐานที่บ้านเมืองที (บ้านเมืองที ตำบลเมืองที อำเภอเมืองสุรินทร์) หัวหน้าชื่อ “เซียงปุม”

พวกที่ 2 มาตั้งหลักฐานที่บ้านกุดหวาย หรือเมืองเตา (อำเภอรัตนบุรีปัจจุบัน) หัวหน้าชื่อ “เซียงสี” หรือ “ตากะอาม”

พวกที่ 3 มาตั้งหลักฐานที่บ้านเมืองสิง (อยู่ในเขตอำเภอจอมพระในปัจจุบัน) หัวหน้าชื่อ “เซียงสง”

พวกที่ 4 มาตั้งหลักฐานที่บ้านโคกลาดวน (เขตอำเภอขุนันธ์ จังหวัดศรีสะเกษ) หัวหน้าชื่อ “ตากะจะ” และ “เซียงขัน”

พวกที่ 5 มาตั้งหลักฐานที่บ้านอจจะปะเน็ง หรือ โคกอจจะ (เขตอำเภอสังขะ จังหวัดสุรินทร์) หัวหน้าชื่อ “เซียงฆะ”

พวกที่ 6 มาตั้งหลักฐานที่บ้านกุดปะไท (บ้านจารพัต อำเภอศีขรภูมิปัจจุบัน) หัวหน้าชื่อ “เซียงไชย”

จังหวัดสุรินทร์เป็นจังหวัดเก่าแก่จังหวัดหนึ่ง ประชากรที่อยู่อาศัยในจังหวัดร้อยละ 92 อาศัยอยู่ในชนบท มีภาษาพูดพื้นเมืองแตกต่างกันเป็น 3 กลุ่ม คือ กลุ่มภาษาเขมร มีประมาณร้อยละ 70 อาศัยอยู่แถบอำเภอเมืองสุรินทร์ อำเภอปราสาท อำเภอกาบเชิง อำเภอสังขะ อำเภอบัวเชด อำเภอจอมพระ อำเภอศีขรภูมิ อำเภอท่าตูม อำเภอชุมพลบุรี และอำเภอลำดวน กลุ่มที่ 2 ได้แก่ กลุ่มที่พูดภาษากูยหรือส่วยมีประมาณร้อยละ 10 อาศัยอยู่ใน

แถบอำเภอสำโรงทาบ อำเภอท่าตูม อำเภอสนม อำเภอจอมพระ อำเภอศีขรภูมิ อำเภอรัตนบุรี อำเภอสังขะ และกระจายอยู่ตามอำเภออื่นๆ อีกเล็กน้อย กลุ่มที่ 3 กลุ่มที่พูดภาษาพื้นบ้านอีสาน (ลาว) มีประมาณร้อยละ 20 อาศัยอยู่แถบอำเภอสนม อำเภอรัตนบุรี อำเภอท่าตูม อำเภอชุมพลบุรีและอำเภอศีขรภูมิ

เนื่องจากประชากรมีภาษาพูดที่แตกต่างกัน จึงทำให้แต่ละกลุ่มมีขนบธรรมเนียม ประเพณีวัฒนธรรมที่แตกต่างกันด้วย แต่อย่างไรก็ตามประชากรทั้ง 3 กลุ่ม ต่างเป็นคนไทยมีสถาบันชาติ ศาสนา และพระมหากษัตริย์ เป็นเครื่องยึดเหนี่ยวจิตใจคล้ายๆ กันมีความเป็นอยู่ที่เรียบง่าย มีความสมัครสมานสามัคคีต่อกันเป็นอย่างดี ไม่เคยสร้างปัญหายุ่งยากให้เกิดขึ้นแก่ฝ่ายบ้านเมืองแต่อย่างใด

ความเป็นมาของชาวกูย

ชาวกูยหรือชาวส่วย เป็นกลุ่มชนกลุ่มหนึ่ง อาจกล่าวได้ว่าเป็นชนกลุ่มน้อยกลุ่มหนึ่งที่มีในประเทศไทย แต่เนื่องจากชาวกูยเป็นชนกลุ่มที่ไม่มีภาษาเขียนเป็นของตนเอง จึงไม่มีหลักฐานที่บันทึกเป็นลายลักษณ์อักษรว่ากลุ่มชนชาวกูยมีความเป็นมาอย่างไร มีแต่เพียงเรื่องเล่าสืบต่อกันมาดังที่คนเฒ่าคนแก่เล่าให้ฟังเกี่ยวกับเรื่องตัวหนังสือเป็นนิทานว่า ครั้งหนึ่งเทพเจ้าได้มีบัญชาให้ชาวมนุษย์ไปรับตัวหนังสือมา กลุ่มชาวกูยก็ได้เดินทางไปรับเอาพร้อมกับชนกลุ่มอื่นเหมือนกันโดยจารใส่หนังควาย เมื่อได้มาแล้วจึงพาเดินทางกลับ พอมาถึงกลางทางเกิดกระหายน้ำจึงวางหนังควายที่จารตัวหนังสือไว้บนโขดหิน สุนัขจึงกินหนังควายหมดไป ครั้นกลับมาเห็นสุนัขกินหนังควายหมด จึงพูดว่า อาจ้อจาจิม (สุนัขกินหมด) ชาวกูยจึงไม่มีตัวหนังสือตั้งแต่บัดนั้นเป็นต้นมา (อิศราพร จันท์ทอง : 2543)

จากเรื่องเล่าที่เป็นนิทานปรัมปราดังกล่าว จึงไม่สามารถหาหลักฐานยืนยันได้แน่นอนว่าชาวกูยแต่เดิมตั้งถิ่นฐาน ณ แห่งใด แต่ก็มีผู้ใฝ่รู้หลายท่านที่พยายามหาคำตอบว่ากลุ่มชาวกูยนั้นมีถิ่นฐานเดิมอยู่ที่ใด ไชเตนฟาเดน (Seiden Faden) ชาวเดนมาร์ก ซึ่งเป็นครูฝึกหัดตำรวจในมณฑลอีสาน (จังหวัดอุบลราชธานี) สมัยรัชกาลที่ 5 ได้ศึกษาเรื่องราวของชาวกูยในเขมรและสยาม (The Kui of Gambudia and Siam) ได้กล่าวถึงการอพยพของชาวกูยจากตอนเหนือของอินเดียมาทางตะวันออก เข้าเขตพม่าและไทย เมื่อราว 1,200 ปี ก่อนคริสตกาล (ประมาณ 3,000 ปี) ตลอดระยะเวลาอันยาวนานนี้ชาวกูยได้เคลื่อนย้ายกระจายอยู่แถบตอนเหนือของเขมรและตอนใต้ของลาวและทางตอนใต้ของภาคตะวันออกเฉียงเหนือของไทย (Seidenfaden. 1952 : 176-177)

หากเป็นดังคำกล่าวของไชเตนฟาเดนก็แสดงว่ากลุ่มชาวกูยเป็นกลุ่มที่เก่าแก่กลุ่มหนึ่งที่ตั้งถิ่นฐานอยู่ในแถบดังกล่าวกว่า 3,000 ปี มาแล้ว แต่ก็ไม่มีหลักฐานที่แน่ชัดเพราะเป็นเพียง

การสันนิษฐานจากการเปรียบเทียบถึงวัฒนธรรมบางอย่างที่บังเอิญไปพ้องกันกับชาวมุณฑิ อันมีวัฒนธรรมเหมือนกับชาวกูยในแถบอีสานตอนใต้และแถบเขมร และด้วยวัฒนธรรมทางด้านภาษาโดยเฉพาะในพิธีกรรม (ภาษาโองการ)

นอกจากนี้ไซเดนฟาเดน ยังศึกษาถึงภาษากูยที่อาศัยอยู่ในประเทศไทย ตามสำเนียงการพูดในเชิงภาษาศาสตร์ โดยแบ่งออกเป็น กลุ่ม คือ กูยมะไฮ (Kui M'ai) กูยมะลอ (Kui M'Lo) กูยเยอหรือโย (Kui Yer, Yo) และกูยมะลัว (Kui M'Loi) โดยกล่าวว่ากลุ่มชาวกูยที่อาศัยอยู่ใกล้กับกลุ่มชาวลาวก็รับวัฒนธรรม (ภาษา) ลาวเรียกว่า ลาว-ส่วย (Lo-Soai) ส่วนชาวกูยที่คงรักษาเอกลักษณ์ของตนเองในอดีตเรียกตัวเองว่า กูย (Kui) อันมีความหมายว่า “คน”

ปัจจุบันชาวกูยที่พูดฟังและสื่อสารด้วยภาษากูย แม้จะมีสำเนียงที่แตกต่างกันไปแต่ก็ยังสามารถสื่อความหมายกันรู้เรื่อง แม้ภาษาพูดบางคำจะไม่เหมือนกันและมีสำเนียงภาษาพูดที่แตกต่างกันยังเรียกกลุ่มชนแตกต่างกันออกไปเช่น กลุ่มชนชาวกูยเลี้ยงช้างเรียกตัวเองว่า กวย กลุ่มชาวกูย อำเภอสี่ขรภูมิเรียกตัวเองว่าทะลัว ชาวกูยที่ตั้งถิ่นฐานอยู่ที่อำเภอยะบิง อำเภอยะรัง อำเภอยะห้วยทับทัน อำเภอยะหริ่งเรียกตัวเองว่า กูย และอีกส่วนหนึ่งที่ทำ การเกษตรเป็นหลัก ซึ่งเรียกตัวเองว่า “กวยเป้าะ” หรือกวยเดิน

จากการศึกษาของไซเดนฟาเดนพอจะวิเคราะห์ได้ว่าแนวทางการศึกษาของเขานั้นเป็นการศึกษาทางภาษาศาสตร์เป็นหลักโดยวิเคราะห์จากหลักฐานทางด้านภาษาในพิธีกรรม (ภาษาโองการ) ของชาวกูยกับชาวมุณฑิ ทางตอนเหนือของอินเดียนซึ่งภาษาดังกล่าวนั้นเป็นคาถาหรือเวทมนต์ทางไสยศาสตร์ (Black Magic) แต่การศึกษาเปรียบเทียบระหว่างกูยและชาวมุณฑิ นั้นยังไม่มีการศึกษาในรายละเอียดที่ลึกลงไปมากมายนัก นักโบราณคดีชาวฝรั่งเศส ชื่อ มองสิเยอร์ เลวี (M. Levy) ได้บันทึกถึงการอพยพเคลื่อนย้ายของชาวกูยว่ามีหลายครั้งโดยที่เล่าสืบต่อกันมาพอสรุปได้ว่า ในอดีตดินแดนที่อาศัยของชาวกูยอยู่ทางตอนเหนือของเมืองกัมพูชาก็ได้เกิดแผ่นดินไหว ชาวกูยจึงได้อพยพหนีภัยขึ้นไปทางเหนือและได้ตกอยู่ภายใต้ทางการเมืองของลาว สมัยเจ้าสร้อยศรีสมุทรพุทธางกูร ชาวกูยถูกบังคับกดขี่เกณฑ์แรงงานให้ส่งส่วย จึงพากันหนีอพยพมาอยู่ในแถบเทือกเขาตงแรกทั้งในเขตที่เป็นดินแดนเขมรและในดินแดนภาคอีสานของไทยในปัจจุบัน (ไพฑูริย์ มีกุล. 2533 : 11-12)

จากการบันทึกของมองสิเยอร์ เลวี พอจะกล่าวได้ว่าชาวกูยนั้นเป็นกลุ่มชนที่รักความอิสระและความสงบ ไม่ชอบสู้รบหรือมีความขัดแย้งกับใคร จึงได้พากันอพยพไปหาแหล่งที่ทำกิน เพื่อตั้งถิ่นฐานใหม่ที่เป็นอิสระไม่ขึ้นตรงต่อใครเอกสารที่เป็นหลักฐานพอที่จะเชื่อถือยืนยันอีกอย่างหนึ่งที่แสดงให้เห็นว่าชาวกูยเป็นกลุ่มชนที่อาศัยอยู่ในแถบนี้และเป็นกลุ่มชนดั้งเดิมคือเอกสารของปราชญ์ไทยในสมัยรัชการที่ 5 ซึ่งเป็นข้าหลวงและข้าราชการ ประกอบด้วย หม่อมอมร วงศ์วิจิตร (พ.ศ. 2443) พระยาประชาภิจักรจักร (พ.ศ. 2447) และสมเด็จพระมหาวิรวงศ์

(ติสโสอ้วน) ปราชญ์ทั้ง 3 ท่านต่างให้ความเห็นที่สอดคล้องกันว่ากลุ่มชนที่อาศัยอยู่ดั้งเดิมในภาคอีสานได้แก่กลุ่มที่พูดภาษาตระกูลมอญ-เขมร และมีชาวกูยเป็นกลุ่มใหญ่ที่สุด

กลุ่มชาติพันธุ์กูยหรือกวยมีความเจริญอยู่อย่างอิสระมาก่อนที่จะถูกอำนาจทางการเมืองของเขมรและไทยปกครอง ส่วนกลุ่มชาติพันธุ์อื่นๆ เช่น ผู้ไท ไส้ แสก กะเลิง ย้อโย้ย และอื่นๆ ได้อพยพจากฝั่งซ้ายของแม่น้ำเมื่อร้อยกว่าปี โดยนโยบายทางการเมืองการปกครองของรัฐบาลสยามสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้น (ธวัช ปุณโณทก. 2527)

ประวัติชุมชนที่ศึกษา

การศึกษาครั้งนี้มีชุมชนเป้าหมายในจังหวัดสุรินทร์ คือ บ้านสำโรงทาบ บ้านหมื่นศรีใหญ่ อำเภอสำโรงทาบ บ้านแตล อำเภอศีขรภูมิ จังหวัดสุรินทร์ และชุมชนชาวกูยบ้านขามในอำเภอจอมพระ จังหวัดสุรินทร์ เพื่อการศึกษาถึงสภาพทั่วไป ของชุมชน ในมิติต่างๆ ซึ่งจะกล่าวโดยลำดับดังนี้

บ้านสำโรงทาบ

บ้านสำโรงทาบตั้งตามชื่อของต้นสำโรงซึ่งเป็นไม้ยืนต้นสูงโปร่ง แต่เนื่องจากต้นสำโรงที่อยู่ในหมู่บ้านมีลักษณะพุ่มเตี้ยใบปกคลุมพื้นที่ดินจึงได้ชื่อว่าสำโรงทาบ ชาวกูยเรียกว่าเซาะอึมโรงเถียบ แปลว่า สำโรงเตี้ยหรือสำโรงพุ่ม

เดิมบ้านสำโรงทาบอยู่ที่เซาะดี (บ้านเก่า) อยู่ทางทิศตะวันออกเฉียงใต้ ของหมู่บ้านประมาณ 3 กิโลเมตร มีเรื่องเล่าว่าบ้านเก่าเกิดโรคระบาด ลมพายุพัดบ้านเรือนเสียหาย ผู้อพยพมาอยู่ยังบ้านใหม่ คือ บ้านสำโรงทาบ เพราะเห็นว่าเป็นทำเลที่ดีเหมาะสมและมีห้วยอันเป็นแหล่งน้ำธรรมชาติพร้อมสมบูรณ์ จึงพากันสร้างบ้านเรือนขึ้นใหม่พร้อมกับสร้างวัดประจำหมู่บ้านทางด้านทิศตะวันตกเฉียงเหนือของหมู่บ้านเดิม เมื่อมีประชากรมากขึ้นหมู่บ้านได้ขยายออกไปด้านทิศเหนือ วัดที่สร้างจึงต้องตกไปอยู่ทางทิศตะวันตกอย่างเฉียงไม่ได้

ต่อมาเกิดความแห้งแล้งติดต่อกันหลายปีทุกคนในหมู่บ้านลงความเห็นตรงกันว่าเพราะวัดอยู่ทางทิศตะวันตกของหมู่บ้านอันเป็นทิศที่ไม่เป็นมงคลทำให้เกิดภัยพิบัติอยู่เนืองๆ จึงย้ายวัดไปอยู่ทางทิศตะวันออกของหมู่บ้าน (ศาลากลางหมู่บ้านปัจจุบัน) เมื่อมีผู้คนมากขึ้นและได้ขยายบ้านเรือนไปทางทิศตะวันออกวัด เกิดโรคระบาดและภัยแห้งแล้งอีกก่อปรกับที่สร้างวัดดังกล่าวเป็นที่ลาดเอียงน้ำเซาะดิน วัดเอียงลาดไปด้วย จึงย้ายวัดไปยังที่ตั้งปัจจุบัน (สัมภาษณ์พระครูพรหมเขตต์คณาพิทักษ์, เมษายน 2534)

บ้านสำโรงทาบ ตั้งอยู่ที่ตำบลสำโรงทาบ อำเภอสำโรงทาบ จังหวัดสุรินทร์ ห่างจากจังหวัดสุรินทร์ 50 กิโลเมตร และห่างจากกรุงเทพมหานคร 500 กิโลเมตร โดยประมาณ ตำบล

สำโรงทาบ มี 12 หมู่บ้าน ทั้ง 12 หมู่บ้าน พูดภาษาญกเย็บทั้งหมด กล่าวคือหมู่ที่ 10 นั้นมีกลุ่มชนที่พูดภาษาลาวบ้างประชากรส่วนมากอพยพออกจากบ้านสำโรงทาบ

เดิมบ้านสำโรงทาบขึ้นตรงต่อมณฑลอุบลราชธานีครั้งเมื่อการปกครองแบ่งออกเป็นมณฑลมีผู้นำหมู่บ้านตอนนั้น หลวงพิบูลย์บุรฉกร ซึ่งเป็นหลานของตาแสงเป็นกำนันคนแรก มีพระครูปริศนาคูต เป็นเจ้าอาวาสวัดและเจ้าคณะอำเภอต่อมาโดยขึ้นตรงต่ออำเภอศีขรภูมิ จังหวัดสุรินทร์ สำโรงทาบเป็นหมู่บ้านเก่าแก่อายุกว่า 300 ปี

ปัจจุบันบ้านสำโรงทาบแบ่งออกเป็น 2 หมู่บ้าน เมื่อปี พ.ศ. 2537 คือ หมู่ 1 และหมู่ 11 โดยใช้ถนนสายสำโรงทาบ – ปรารังคู้ ที่ผ่ากลางหมู่บ้านเป็นเขตแดนสำหรับแบ่งแยกระหว่างหมู่บ้านสำโรงทาบและบ้านโดด แต่ถึงอย่างไรชาวบ้านก็ยังมีวัดเกตุวราราม เป็นศูนย์รวมทางด้านจิตใจเพื่อประกอบพิธีกรรมต่างๆ ร่วมกัน มีเพียงแต่เป็นศูนย์รวมทุกๆ ด้านของ 2 หมู่บ้านเท่านั้น แต่ก็ยังเป็นที่ยอมรับพิธีกรรมของบ้านใหม่ศรีสำโรงและบ้านจิวบนเป็นหมู่บ้านที่แยกออกไปตั้งบ้านเรือนจากบ้านสำโรงทาบด้วย

ลักษณะบ้านเรือนและความเป็นอยู่

ตามประวัติหมู่บ้านที่ได้กล่าวมาแล้วในเบื้องต้นว่าบ้านสำโรงทาบนั้นเดิมตั้งอยู่ที่เขาชะตี (บ้านเก่า) ซึ่งในภาษาญกเย็บ หมายถึง บ้านเก่า พอมีภัยพิบัติจากธรรมชาติเกิดขึ้นจึงได้ย้ายจากเขาชะตีมาอยู่ที่โนนบ้านสำโรงทาบปัจจุบันนี้

จากคำบอกกล่าวของคนเฒ่าคนแก่ในหมู่บ้านทำให้ทราบว่าเดิมหมู่บ้านแห่งนี้เป็นแหล่งที่อุดมสมบูรณ์ ด้วยพืชพันธุ์ธัญญาหารมาก มีห้วยน้ำไหลผ่านทางด้านทิศตะวันตก หมู่บ้าน มีป่าละเมาะอยู่ทางทิศใต้และทิศตะวันออกของหมู่บ้าน ซึ่งแม้แต่เดิมนั้นเป็นป่ากว้างไปจนถึงเขาชะตี (บ้านเก่า) ทิศตะวันออกเป็นแหล่งของเห็ดชนิดต่างๆ และป่าทางทิศใต้หมู่บ้านจะเป็นผลไม้และบรรดาสัตว์เล็ก สัตว์น้อย ที่ใช้สำหรับบริโภค เช่น กบ เขียด ปู ปลา และสัตว์ป่าจำพวกสัตว์ปีก เป็นต้น เพราะทางทิศใต้ของหมู่บ้านมีลักษณะเป็นเนินและลาดเอียงไปทางทิศตะวันตก ซึ่งลำห้วยแสงไหลผ่าน

ในอดีตเมื่อประมาณ 50 ปีมานี้เอง ชาวบ้านบอกว่าเคยเห็นเสือ หม่าป่า อยู่บริเวณเขาชะตีหลายตัว และบริเวณดังกล่าวเคยมีหมาป่าชุกชุมมาก ชาวบ้านจะออกไปล่าสัตว์จำพวกหมาป่าที่เขาชะตี และแถบใกล้เคียง หากวิเคราะห์จากคำบอกเล่าตามสภาพแวดล้อมบริเวณแถบนั้น ในแต่ละหมู่บ้านก็อายุในการตั้งถิ่นฐานไม่เกิน 100 ปี มานี้เอง โดยผู้คนเหล่านั้นต่างก็อพยพไปจากบ้านสำโรงทาบ บ้านตะเคียนอันเป็นหมู่บ้านเดิมทั้งสิ้น

หากพิจารณาจากการแยกตัวของประชากรที่อพยพไปตั้งถิ่นฐานใหม่ในหมู่บ้านใกล้เคียงกับบ้านสำโรงทาบ ในระยะทางไปมาเกิน 10 กิโลเมตร ด้วยการสืบค้นประวัติการตั้ง

หมู่บ้านจากหมู่บ้านที่เพิ่งตั้งถิ่นฐานเมื่อประมาณ 50 ปีมานี้ขึ้นไปเรื่อยๆ จนถึงหมู่บ้านที่แยกตัวจากบ้านสำโรงทาบเมื่อแรกๆ บ้านสำโรงทาบน่าจะเป็นหมู่บ้านเก่าแก่ที่มีอายุประมาณ 300 ปีเป็นอย่างน้อย เพราะสภาพของบ้านเรือนนั้นแออัดเป็นกระจุก โดยเฉพาะเครือญาติเดียวกันจะเห็นได้ชัดเจนมาก ซึ่งเข้าลักษณะการตั้งบ้านเรือนของชาวกูยอันเป็นสาเหตุหนึ่งที่ทำให้บ้านเรือนของชาวกูยบ้านสำโรงทาบมีหลังคาเรือนที่ชิดกันเป็นกระจุกในบริเวณเดียวกัน

การอธิบายถึงลักษณะการตั้งบ้านเรือนของชาวกูยบ้านสำโรงทาบนั้นจะตั้งบ้านเรือนในบริเวณใกล้เคียงกัน ซึ่งเดิมเป็นครอบครัวรวม (Stem Family) เมื่อบุตรสาวแต่งงานหรือมีครอบครัวเมื่อมีบุตรสาวอีกผู้หนึ่งแต่งงานจะต้องแยกเรือนออกไปอยู่ต่างหากแต่อยู่ในบริเวณเรือน พ่อ – แม่ สิ่งหนึ่งที่ชาวกูยมีความเชื่อและถือปฏิบัติมาจนถึงปัจจุบัน คือ ครอบครัวที่ขยายใหม่นั้นหากตั้งอยู่บริเวณ เรือน พ่อ – แม่ จะต้องไม่สร้างบ้านเรือนอยู่ทางทิศใต้ของเรือน พ่อ – แม่ เพราะถ้าทำอย่างนั้นจะถือว่าเป็นการลบหลู่ผีบรรพบุรุษ (หิ้งผีจะตั้งอยู่มุมใดมุมหนึ่งทางทิศใต้ของตัวเรือนส่วนมากจะไว้ในมุมทางทิศตะวันออกของตัวเรือนและหันหน้าหิ้งผีไปทางทิศเหนือเสมอ) จากลักษณะการตั้งบ้านเรือนดังกล่าว ทำให้ทราบว่าการกลุ่มบุคคลเหล่านั้น นับถือผี (ยะจู้ฮู) หรือเป็นคนในสายตระกูลเดียวกัน

บ้านแตล

ประวัติความเป็นมา

ตำบลแตลเป็นตำบลหนึ่งในท้องที่ของอำเภอศีขรภูมิ จังหวัดสุรินทร์ อยู่ห่างจากตัวอำเภอศีขรภูมิไปทางทิศตะวันตกเฉียงเหนือตามเส้นทางลาดยางศีขรภูมิ – จอมพระ เป็นระยะทาง 10 กิโลเมตร ก็จะถึงเขตท้องที่ตำบลแตล หมู่บ้านแรกที่อยู่ในเขตพื้นที่ตำบลแตลตามถนนสายนี้คือ หมู่ที่ 13 บ้านโนนจารย์ และเขตตำบลแตลไปสิ้นสุดตามเส้นทางเดียวกันที่หมู่ที่ 16 บ้านอายอง ต่อจากนั้นก็เข้าสู่ท้องที่ตำบลบุแกรง อำเภอจอมพระ จังหวัดสุรินทร์ หมู่บ้านต่างๆ ในตำบลแตลประกอบด้วยชาวกูย (ส่วย) กลุ่มชาวลาว กลุ่มชาวเขมรและมีชาวไทยเชื้อสายจีนเพียงเล็กน้อยส่วนใหญ่เป็นหมู่บ้านพูดภาษากูยได้แก่บ้านแตล บ้านชาด บ้านหนองท่ม บ้านหนองดุม บ้านหนองคู บ้านสังแก บ้านสวาย บ้านบุละลาย บ้านอายอง บ้านกระโพธิ์ บ้านหนองขาว นอกจากนี้ยังมีหมู่บ้านที่พูดภาษาลาวได้แก่ บ้านอาวูช บ้านโนนจารย์ บ้านนาท่ม บ้านโนนแคน และหมู่บ้านที่พูดภาษาเขมรได้แก่ บ้านประทุน บ้านโนนแดง บ้านห้วยเจริญ บ้านหนองผักบุง ส่วนหมู่บ้านที่พูดภาษากูย และภาษาลาวคลปะปนกันไปคือ บ้านโนนถ่อน ปัจจุบันนี้ ตำบลแตล มีพื้นที่จำนวน 31,571 ตารางกิโลเมตร มีจำนวน 21 หมู่บ้าน ประชากร 14,239 คน มียอดบำรุงท้องที่ พ.ศ. 2538 จำนวน 54,250.00 บาท (ข้อมูลจากสำนักงานพัฒนาชุมชน และสรรพากรอำเภอศีขรภูมิ 2537)

จากหลักฐานทางประวัติ และจากคำบอกเล่าของผู้อาวุโสในหมู่บ้านเขตท้องที่ตำบล แดล ได้เล่าขานไว้ตรงกันว่า บรรพบุรุษของชาวบ้านในตำบลแดลที่เป็นชาว “กวย” หรือคนที่มีพื้นเพเดิมอยู่ทางตอนเหนือของประเทศอินเดียและต่อมาได้เคลื่อนย้ายมาตั้งหลักแหล่งอยู่ในประเทศลาวตอนใต้ ณ เมืองอัตปือแสนแป แขวงจำปาศักดิ์แต่ด้วยเหตุผลทางการเมืองและการสร้างสงครามจึงได้มีชาวกวยกลุ่มหนึ่งรวบรวมสมัครพรรคพวกได้พอประมาณ แล้วเคลื่อนย้ายเป็นกองคาราวาน โดยใช้ช้างเป็นพาหะนะ จากเมืองอัตปือแสนแป มุ่งสู่ดินแดนอันเป็นที่จังหวัดอุบลราชธานี ผ่านมาทางจังหวัดศรีสะเกษ และมาสิ้นสุดที่จังหวัดสุรินทร์หรือมุ่งหมายมาทางตะวันตกเพื่อสืบเสาะหาแหล่งอุดมสมบูรณ์

ครั้นมาถึงสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้น ทางราชการก็ยังมีกรเรียกเก็บส่วยจากพลเมือง และได้มีการพัฒนาการของการเสียส่วยนอกจากของป่าดังกล่าวแล้ว รัฐส่วนกลางยังให้มีการเก็บสิ่งของอื่นๆ เป็นส่วยเพิ่มขึ้นมาอีก อาทิ เร่ว สีผึ้ง น้ำรัก ช้างสีประหลาด ช้างเผือก ช้างเล็บ ครบ ป่าน นอกจากนี้ยังมีสิ่งของที่ชาวบ้านทำขึ้นเอง ได้แก่ ผ้าขาว เงิน ทอง ไหม กระบวย การเก็บส่วยจากของป่าได้ลดน้อยลง เนื่องจากมีการจัดเก็บส่งไปยังกรุงเทพฯ ทุกปีส่งผลให้เกิดปัญหาค้างส่วยตามที่รัฐต้องการ แต่รัฐก็พยายามหาวิธีเก็บส่วยที่น่าสนใจ โดยราชสำนักกรุงเทพฯอ้างว่ามีการขยายพื้นที่การทำนาออกไปอย่างรวดเร็ว จน โค กระบือ ที่มีอยู่ไม่เพียงพอตั้งเช่น ในปี พ.ศ. 2402 ในท้องที่จังหวัดสุรินทร์ได้มีการส่งกระบือไปยังกรุงเทพฯดังนี้

เมืองสุรินทร์ 61 ตัว เมืองรัตนบุรี 163 ตัว กองพระภักดีจุมพลเมืองสุรินทร์ 32 ตัว... การที่ราชสำนักสยามให้หัวเมืองในภาคอีสานรวมทั้งบ้านเมืองในท้องที่สุรินทร์เสียส่วยนับได้ว่ารัฐบาลกลางได้รับประโยชน์คือการเพิ่มรายได้ให้แก่รัฐ และสิ่งของส่วนหนึ่งของรัฐสามารถส่งไปขายแล้วทำรายได้แก่รัฐได้ดี ในที่สุดได้ดำเนินการเกี่ยวกับการควบคุมพลเมืองให้มีผลชัดเจน โดยจัดให้มีการสำรวจสำมะโนครัวในสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ด้วยวิธีการออกประกาศว่า พลเมืองไทยที่อาศัยอยู่ในเมืองไทยเขียนในช่องคำสัญชาติ “ชาติไทย” ดังที่ว่า การสำรวจสำมะโนครัว หรือหากมีราษฎรมาติดต่อที่จะต้องไปแบบพิมพ์ทางราชการให้ปฏิบัติใหม่ โดยกรอกในช่องสัญชาตินั้นว่าชาติไทยบังคับสยามทั้งสิ้น ห้ามมิให้ลงหรือเขียนในช่องสัญชาติว่า ชาติลาว ชาติเขมร ส่วย ผู้ไท ฯลฯ ดังที่เคยปฏิบัติมาแต่ก่อนเป็นอันขาด... (ทวีศิลป์ สืบวัฒนะ : 2531)

อาจกล่าวได้ว่ากลุ่มชาติพันธุ์ต่างๆ ที่อาศัยอยู่ในท้องที่จังหวัดสุรินทร์ก่อนมีการสำรวจแล้วประกาศให้พลเมืองเป็นคนมีสัญชาติไทยนั้น น่าจะเป็นบุคคลที่ขอพึ่งพิงอาศัยอยู่ในราชอาณาจักรสยาม ชาวกวย (ส่วย) จึงเป็นกลุ่มชนหนึ่งที่มาอาศัยอยู่ในลักษณะเช่นนี้บทบาทหน้าที่หลักอันสำคัญได้แก่การหาของป่าเพื่อนำไปเสียส่วยแทนการเกณฑ์แรงงานไปรับใช้ชาติที่ส่วนกลาง เมื่อเมืองต่างๆ ในแถบหัวเมืองอีสานตอนใต้สมัยนั้นเกิดภาวะข้าวยากมากแพ่งไม่

สามารถนำสิ่งของส่งได้ ชาวภูยจึงส่งช้างไปขายเพื่อหาเงิน และส่งคนไปใช้แรงงานบ้าง ดังที่จิตร ภูมิศักดิ์ได้กล่าวว่า

ตกถึงปลายรัชกาลที่ 4 ก็เข้ารอบวิกฤตอีกตามเคย คือข้า ส่วยไม่มีสิ่งของส่งเอาตัว คนส่วยส่งแทนของ ดังนั้นชาวภูย (ส่วย) จึงเป็นที่รู้จักกันในราชสำนักสยาม และคนไทยทั่วไป ในสมัยนั้นว่า “ส่วย” คำว่าส่วยยังเป็นคำพูดที่หมายถึงกลุ่มชนชาวภูยนับแต่นั้นมาจนกระทั่ง ปัจจุบันและจากการศึกษาของสมทรง บุรุษพัฒน์ ในโครงการวิจัยภาษา และวัฒนธรรมเพื่อ การพัฒนาชนบทมหาวิทยาลัยมหิดล พ.ศ. 2537 พบว่าจำนวนประชากรภูยมีจำนวน 237,570 คน (สมทรง บุรุษพัฒน์. 2537 : บทนำ)

สำหรับชาวภูยหรือส่วยที่อาศัยอยู่ในเขตบ้านแดกก็เป็นลูกหลานที่สืบตระกูลมาจาก ชาวภูยดังกล่าวโดยอพยพจากเมืองอัตปือแสนแป แคว้นจำปาศักดิ์ตามเส้นทางน่านเทือกเขาพนม ดงรักเข้าสู่ในเขตจังหวัดสุรินทร์ เริ่มแรกตั้งหลักฐานอยู่ในท้องที่บ้านขอนแก่น (เขาเถริงละเห ลีย) เขตอำเภอสังขะ จังหวัดสุรินทร์ หัวหน้าหมู่บ้านได้เบี่ยงเบนเส้นทางตีโค้งไปสู่พื้นที่ลุ่ม แม่น้ำมูล แต่ยังไม่ถึงพื้นที่ลุ่มแม่น้ำมูลก็ได้พบท้องที่หนองน้ำที่เกิดจากร่องน้ำสองสายมาบรรจบ กันนี้มีน้ำซับตลอดปีไม่เคยเหือดแห้งคล้ายกุดน้ำ และเหนือขึ้นไปอีกพบว่าเป็นที่เนินสูงเป็นป่า ไม้ทึบ มีพันธุ์สัตว์ป่านานาชนิด จุดที่เป็นเนินสูงที่สุดยังมีฐานปราสาทสมัยขอม (สร้างไม่เสร็จ) เป็นศิลาแลงมีขนาดไม่ใหญ่โตนัก สภาพพื้นที่โดยรอบเนินสูงนั้นเป็นดินเหนียวลื่นเมื่อถึงฤดูฝน กลุ่มชาวภูยก่อนหน้านี้พิจารณาเห็นว่าเหมาะสมดีมีความอุดมสมบูรณ์จึงปักหลักสร้างบ้านแปลง เมือง และเรียกชื่อบ้านตามสภาพภูมิประเทศว่า “ระแดล” ต่อมาเสียงได้กร่อนไปยังเหลือคำเดียว คือ “แดล” หมายถึงเลื่อนไถลหรือลื่น แต่ยังมีกลุ่มชาวภูยก่อนหน้านี้ได้ผ่านเลยไปแล้วไปตั้ง บ้านเรือนในท้องที่อำเภอจอมพระ อำเภอท่าตูม และอำเภอรัตนบุรี จังหวัดสุรินทร์ โดยเฉพาะ กลุ่มชาวภูยที่ยังประกอบอาชีพตั้งแต่สมัยบรรพบุรุษคือหมู่บ้านตากกลาง ตำบลกระโพ อำเภอ ท่าตูม จังหวัดสุรินทร์ (อิศราพร จันทรทอง 2543.)

วัฒนธรรมที่เกี่ยวข้องกับดนตรีแก้มอ

พิธีกรรมแก้มอเป็นพิธีกรรมที่เกี่ยวกับการบำบัดรักษาด้วยความเชื่อดั้งเดิมของชาว ภูยเมื่อโรคร้ายไข้เจ็บที่หาสมมุติฐานไม่ได้ มีเป็นลักษณะการทรงเจ้าเข้าผีคล้ายกับกลุ่มชนลาวที่ นับถือผีและกลุ่มชนชาวเขมร คือ การเล่นมะมั่วต ซึ่งพิธีกรรมเหล่านี้ต้องมีดนตรีเข้าไป เกี่ยวข้องด้วยเสมอ ชาวภูยต่างก็นับถือปฏิบัติพิธีกรรมที่เรียกว่า แก้มอหรือผีมอ สืบทอดกัน มาตั้งแต่บรรพบุรุษ ซึ่งชาวภูยในจังหวัดสุรินทร์ก็ยังมีประกอบพิธีกรรมดังกล่าวทุก ๆ ปี นับเป็นพิธีกรรมหนึ่งที่มีความสำคัญและมีความหมายอย่างยิ่งในวิถีชีวิตของกลุ่มชาวภูย

มีบ่อยครั้งที่ชาวบ้านทั้ง 3 อำเภอ เกิดการเจ็บป่วยเมื่อไปรักษากับแพทย์แผน ปัจจุบันแล้วก็ไม่ดีขึ้นและยิ่งทรุดลงหนักกว่าเก่า ชาวภูยก็จะหาวิธีการรักษาต่าง ๆ นานาจนหมด

ความสามารถหรือจนกว่าจะหมดหนทางในการเยียวยาแล้วก็จะพึ่งพิธีกรรมทางไสยศาสตร์ ซึ่งพอจะจำแนกเป็น 2 ขั้นตอน ขั้นตอนแรก คือ การอิมโพล (เสียงทนาย) และการคัมแม (ลำส้อง) เป็นขั้นตอนที่ 2 คือการเสียงทนายด้วยเต่าปูน โดยการผูกเต่าปูนด้วยสายสิญจ์แกว่งไปมาพร้อมกับกล่าวคำเสียงทนายว่าคนป่วยเป็นอะไรหากผีอารักษ์ (ผีป่า) ทำก็ให้หยุด หรือถ้าเป็นผีมือทำก็ให้หยุด เมื่อทราบสาเหตุแล้วก็จะไปหาหมอลำส้อง เรียกว่า คัมแม เพื่อถามต่อไปอีกว่าทำไมจึงต้องมาทำให้เจ็บป่วย และมีวิธีการรักษาอย่างไร หากเป็นผีมือกระทำทำให้เจ็บป่วย ส่วนมากก็จะจัดพิธีแก้ลมอให้แก่ผีมือ

จากการจัดพิธีที่เรียกว่า คัมแม (ลำส้อง) มักจะได้คำตอบจากผีมือ 2 ประเด็นหลักๆ ด้วยกัน คือ เจ้าของผีมือหรือคนในยะจู้ส ปล่อยปละละเลยไม่ได้จัดพิธีเล่นเพื่อบวงสรวงมาช้านานทำให้ผีมือโกรธไม่พอใจ หรือบุคคลใดบุคคลหนึ่งล่วงเกินด้วยวาจาหรือการกระทำอันเป็นการลบหลู่ผีมือ หรืออีกประเด็นหนึ่งก็คือผีมือที่เคยอยู่ในร่างของคนในตระกูลที่ตายไปแล้วและถูกนำไปปล่อยทิ้งพร้อมกับร่างที่ตายไปแล้ว เป็นผีเร่ร่อนไปในสถานที่ต่างๆ ครั้นจะกลับเข้ามาอยู่เหมือนเดิมก็จะกระทำให้คนในยะจู้สเจ็บป่วย ในกรณีนี้จะทำพิธีอ้อซวง (พิธีรับ) โดยนำลูกหลานที่แต่งงานแล้วเฉพาะผู้หญิงเท่านั้นมานั่งล้อมวงในปะรำพิธีเพื่อคอยรับเอาผีมือเข้ามาสิงในร่างของตน ซึ่งเรียกว่านางกะวาน ในยะจู้ส หนึ่งจะมีผีมือหนึ่งหิ้ง แต่หากมีสอง – สามหิ้งก็แสดงให้เห็นว่า ยะจู้สนั้นมีคนในสายตระกูลมาก หรือเป็นตระกูลเก่าแก่ที่ยังไม่ได้แยกยะจู้สออกไป สามารถคาดคะเนได้ว่าในสายตระกูลนั้นมีประชากรที่เป็นผู้หญิงมากกว่าผู้ชาย เพราะผีมือนั้นจะสิงในร่างนางกะวานที่เป็นผู้หญิงเท่านั้น (หิ้งมอที่มีมากกว่าหนึ่ง ในยะจู้สจะเป็นญาติกันโดยสายเลือดเท่านั้น จะไม่มีญาติเทียมเหมือนผีเหยาของชาวโล้ที่มีลูกศิษย์ที่เรียกว่าลูกแก้ว)

2.1. ประวัติความเป็นมาของดนตรีแก้ลมอ

หากถามชาวภูยว่า ดนตรีแก้ลมอมีมาตั้งแต่เมื่อไร ใครเป็นผู้ให้กำเนิดหรือเป็นผู้บรรเลงเป็นคนแรก และมีความเป็นมาอย่างไรนั้น เป็นคำถามที่ผู้เป็นเจ้าของวัฒนธรรมเองก็ไม่สามารถหาคำตอบให้ได้ ทั้งนี้อาจเป็นเพราะพิธีกรรมเป็นส่วนหนึ่งของวิถีชีวิตของคนกลุ่มชนที่นับถือผีโดยทั่วไปรวมถึงดนตรีก็มีส่วนทำให้มนุษย์มีความสมบูรณ์ลงตัวไปด้วย

เมื่อยี่สิบกว่าปีมานี้ การเล่นมอก็จะมีการประกอบพิธีเซ้าเซ้าพาแทน ซึ่งจะจัดขึ้นในวันขึ้น 13 ค่ำ เดือนยี่ ของทุกปี และจัดขึ้นที่บ้านครุบาผีต (ครุบาใหญ่) บรรดาผีมือก็จะไปรวมตัวกันที่นั่นตั้งแต่หัวค่ำด้วยการเอาช้าง ม้า เรือ ธนู มีดดาบ ไข่มุก ต้นกล้วยเล็กๆ ดอกไม้ เทียน ชัน ข้าวสาร อันเป็นเครื่องที่จัดไว้บนหิ้งมอของตนเอง สิ่งที่ขาดไม่ได้คือ เหล้าขาว หากมีขนม นม เนย หรือ กล้วยก็จะนำไปด้วย พิธีกรรมก็จะเริ่มตั้งแต่หัวค่ำ เมื่อทำพิธีอันเชิญผีมือ เข้าร่างทรงแล้วก็จะร่ายรำตามจังหวะดนตรี ซึ่ง เครื่องดนตรีที่ใช้ประกอบในพิธีแก้ลมอนั้น ได้แก่ แคน และกลอง ร่างทรงก็จะร่ายรำตามทำนองดนตรีที่หมอลำบรรเลงไปเรื่อยๆ พร้อมกับขับลำเป็นทำนองหมอลำ ในเนื้อหาที่หักทลายกัน มีขั้นตอนคล้ายกับพิธีแก้

ลมอเพียงแต่ไม่มีขั้นตอนซำระและอีมหละ (อาบน้ำ) ให้คนป่วยเท่านั้น เพราะพิธีเซ้าะฮ์พาแทน เป็นพิธีไหว้บวงสรวงฝีมือประจำปีเท่านั้น การเลิกประกอบพิธีนี้ก็ต่อเมื่อขั้นตอนทุกอย่างได้หมดสิ้นลง ซึ่งในแต่ละขั้นตอนนั้นจะไม่มีเวลากำหนดที่แน่นอน บางขั้นตอนอาจเป็นชั่วโงงก็เป็นได้ ฉะนั้น ในส่วนของดนตรีก็ต้องบรรเลงไปเรื่อยๆจนกว่าพิธีการต่างๆจะเสร็จสิ้น ซึ่งบทเพลงที่นำมาบรรเลงในพิธีนั้นนั้น มักพบว่า ในแต่ละบ้าน หรือ อำเภอ นั้นจะมีเพียงไม่กี่เพลง และก็มักจะบรรเลงเพลงนั้นหลายๆเที่ยว จะสังเกตเห็นว่าเวลาที่เปลี่ยนเพลงนั้นมักขึ้นอยู่กับว่านางกระวานที่เป็นร่างทรงของฝีมือนั้นจะพอใจและร่ายรำตามบทเพลงนั้นหรือไม่ เพราะถ้าบทเพลงไม่เป็นที่พอใจของฝีมือนั้น หมอแคนก็ต้องเปลี่ยนเพลงทันที เพื่อที่ฝีมือจะได้เข้าร่างและจะได้ทำการรักษาต่อไป

2.2. ชีวิตประวัตินักดนตรี

2.2.1. นายบุญยงค์ วงเวียน อายุ 67 ปี อยู่บ้านขาด ตำบลแตล อำเภอศีขรภูมิ

จังหวัดสุรินทร์ เกิดเมื่อวันที่ 1 มกราคม 2478 สมรสกับ นางผุดผ่อง วงเวียน มีบุตร-ธิดา รวม 6 คน ได้เริ่มศึกษาการบรรเลงตั้งแต่อายุ 15 ปี อาชีพ ทำนา และได้เริ่มเป็นหมอแคนตั้งแต่อายุ 16 ปี เป็นต้นมาจนถึงปัจจุบัน

2.2.2. นายสุข ดาศรี อายุ 75 ปี อยู่บ้านเลขที่ 29 หมู่ 8 บ้านขาม ตำบลบุแกรง อำเภอจอมพระ จังหวัดสุรินทร์ สมรสกับ นางสาวพันธ์ ดาศรี มีบุตร – ธิดา 6 คน ได้เริ่มศึกษาการบรรเลงตั้งแต่อายุ 12 ปี อาชีพ ทำนา และได้เริ่มเป็นหมอแคนตั้งแต่อายุ 15 ปี เป็นต้นมาจนถึงปัจจุบัน

2.2.3. นายสำราญ บุญเสริม อายุ 67 ปี อยู่บ้านเลขที่ 104 หมู่ 3 บ้านหมื่นศรีใหญ่ ตำบลหมื่นศรี อำเภอสำโรงทาบ จังหวัดสุรินทร์ เกิดเมื่อปี พ.ศ. 2480 สมรสกับนาง ปูน บุญเสริม มีบุตร – ธิดา 8 คน ได้เริ่มศึกษาการบรรเลงดนตรีไทยด้วย และหัดเครื่องดนตรีแคนนี้ด้วย ปัจจุบันเป็นหมอแคนของอำเภอสำโรงทาบ

2.2.4. นายสังเวียน บุคดา อายุ 65 ปี ตำบลแตล อำเภอศีขรภูมิ จังหวัดสุรินทร์ สมรสแล้ว ได้เริ่มศึกษาการบรรเลงกลองตั้งแต่อายุ 20 ปี อาชีพ ทำนา และได้เป็นผู้บรรเลงกลองมาจนถึงปัจจุบัน

2.3. วิธีการบรรเลงและการถ่ายทอดทางดนตรี

วิธีการบรรเลงก็จะเป็นการบรรเลงบทเพลงตามขั้นตอนของพิธีแกลมอไม่มีความสลับซับซ้อนแต่อย่างใด แต่จะเป็นการบรรเลงเพลงที่เข้าไปมาตลอดพิธีการเท่านั้น

ส่วนในเรื่องการถ่ายทอดทางดนตรีนั้น ปรากฏว่าคนในสายตระกูลนั้นจะไม่ค่อยมีผู้สืบทอด ส่วนใหญ่จากการที่ได้รับการบอกเล่าจากหมอแคนนั้น ทุกคนมักพูดว่าการที่เขามาเป็น

หมอแคนนั้นมักมาจากการที่ตนเองสนใจ ไม่ได้เป็นการสืบทอดแบบสายตระกูลเหมือนด้านดนตรีไทย ที่บรรพบุรุษมีวงดนตรีก็มักจะทำให้บุตรหลานของตนเองได้รับการฝึกฝน ถ่ายทอด เพื่อได้สืบสานมรดกตกทอดทางวัฒนธรรมด้านดนตรีของวงศ์ตระกูล และจากการบอกเล่าของหมอแคนนี้เองจึงทำให้ทราบว่า ด้านการถ่ายทอดนั้นจะไม่มี การถ่ายที่เป็นระเบียบแบบแผน แต่เป็นการฝึกจากการที่ฟังแล้วเป่าตาม จนเกิดความชำนาญและได้รับการไว้วางใจ ให้ได้เป็นผู้บรรเลงประกอบในพิธีแก้ลมอ ซึ่งส่วนใหญ่ผู้ที่เป่าแคนและผู้ที่บรรเลงกลองนั้นจะเป็นผู้ที่เข้าใจทางเพลงซึ่งกันและกัน ดังที่คุณลุงบุญยงค์ วงเวียน ได้กล่าวว่าเวลาที่มีการเชิญให้ไปเป็นผู้เป่าแคน หรือ หมอแคนนั้น ก็มักจะไปกับคนกลองที่คุณลุงเป็นผู้ที่เลือกเอง เพราะมีฉะนั้น แล้วจะทำให้ไม่สามารถบรรเลงด้วยกันได้ หรือบรรเลงได้แต่ก็ไม่สามารถบรรเลงได้ดีเนื่องจากมากันคนละบ้าน ซึ่งคล้ายกับด้านดนตรีไทยที่ในวงปี่พาทย์ ก็มักไปบรรเลงโดยที่ผู้ที่บรรเลงระนาดเอกกับผู้ที่เป็นเครื่องหลังนั้นมักจะมาจากบ้านเดียวกัน เพื่อให้เกิดความสะดวกในการบรรเลง คุณสำราญ บุญเสริม ซึ่งเป็นหมอแคนบ้านหมื่นศรีใหญ่ในอำเภอสาโรงทาบได้เล่าว่า แต่ก่อนที่จะหัดแคนเป็นนั้น ครูซึ่งเป็นครูของท่านอีกที่นั่นได้บอกว่า ต้องไปนាំไปตรุษ หรือไปกรวย หรือที่คนไทยเรียกว่า “เล็บครุฑ” มาบูชาแล้วก็ต้องไปหัดที่ป่าช้าในคืนเดือนเพ็ญ หรือที่ปากกล้วยตานีมีฉะนั้นก็จะไม่สามารถเล่นแคนได้ดี ซึ่งคล้ายคลึงกันกับลุงสุข ดาศรี ชาวบ้านขาม อำเภอจอมพระ ก็ได้เล่าให้ผู้วิจัยฟังในลักษณะเดียวกัน นอกจากนี้ยังมีกวยที่ทำด้วยใบลานนำมาฉลุ ลวดลาย แล้วนำมามัดรวมกันใส่ไว้ในขันโบราณที่มีใบศรี หรือมีการรับบายศรีมาแล้วขึ้นหิ้งบูชา ซึ่งเรียกว่า “ขรู” หิ้งขรูนี้ก็ประกอบไปด้วยเครื่องบูชาต่างๆที่เกี่ยวข้องกับหมอแคน เช่น กระจงมทำจากใบตาล ดอกไม้ 1 คู่ เทียน 5 คู่ เงิน 12 สตางค์ (ปัจจุบัน 12 บาท) หรือแม้แต่แคนที่ซำรุดแล้วก็นำมาเก็บไว้บูชาบนหิ้งขรูเช่นกัน และถึงแม้ว่าหิ้งขรูจะสกปรกอย่างไรก็ตามทุกคนในบ้านก็ไม่สามารถทำความสะอาดได้ซึ่งต่างกับหิ้งบูชาครูของครูดนตรีไทยที่จะต้องได้รับการทำความสะอาดเป็นประจำ แต่สำหรับทางด้านหมอแคนของชาวภูยนั้นจะต้องให้ผู้ที่เป่าเจ้าของหิ้งขรูนั้นอนุญาติ และที่สำคัญผู้ที่มีหน้าที่นั้นมักจะเป็นภรรยาของหมอแคนนั่นเอง ในการบูชาหิ้งขรูนั้นเป็นที่เช่นไหว้บูชาสำหรับชาวส่วย หรือ กูย โดยเฉพาะ เวลาที่จะทำการบูชานั้นคือ ทุกวันแรม และขึ้น 15 ค่ำ และโดยเฉพาะวันเข้าพรรษาต้องบูชาจะลืมไม่ได้ หรือถ้าไม่ได้ทำวันแรม หรือ ขึ้น 15 ค่ำ ก็จะทำในวัน แรม หรือ ขึ้น 8 ค่ำ คือทุกวันพระนั่นเอง ส่วนของที่นำมาเช่นไหว้ คือ ใช้ใบตองมาม้วนเป็นกรวย แล้วนำใบตรุษ หรือใบเล็บครุฑมาเสียบ (ลักษณะคล้ายกับทางที่ครูดนตรีไทยนำมาหัดที่หูของลูกศิษย์ที่เข้าพิธีไหว้ครู) จากนั้นก็นำมาใส่ที่ขัน หรือวางไว้ที่หิ้ง และเวลาที่เข้าร่วมในพิธีแก้ลมอนอกจากไปกรวยแล้วยังมีดอกไม้ที่ชาวภูยเรียกว่า “จำปา” หรือ “ดอกกลิ่นทม” ซึ่งจะถือว่าเป็นดอกไม้บูชาที่ดีที่สุด อันดับหนึ่ง

2.4. รูปแบบของทำนอง

ในการศึกษารูปแบบของทำนองเพลงนี้ ผู้วิจัยศึกษาเพื่อจะได้ทราบถึงลักษณะของทำนองเพลงในแต่ละลักษณะ

จากการศึกษาทำนองเพลงมีหลายรูปแบบ ดังนี้

- 2.4.1. รูปแบบของทำนองเพลงที่ยืนอยู่เสียงเดียวกัน(ใช้เสียงซ้ำกัน)
- 2.4.2. รูปแบบทำนองเพลงที่มีโน้ตเรียงกันสูงขึ้น หรือ ต่ำลง
- 2.4.3. รูปแบบทำนองที่มีเสียงกระโดด
- 2.4.4. รูปแบบของทำนองที่ต่ำลงแล้วสูงขึ้นและรูปแบบทำนองที่สูงขึ้นแล้วต่ำลง

2.5. ลักษณะการดำเนินทำนอง

ในการศึกษาลักษณะการดำเนินทำนองเพลงในพิธีแก้มอ ผู้วิจัยมีจุดประสงค์ที่จะศึกษาถึงลักษณะการดำเนินทำนองในลักษณะต่างๆที่ปรากฏในพิธีแก้มอเพื่อหาลักษณะเด่นต่างๆในทำนองเพลง

จากการศึกษาทำนองเพลงในพิธีแก้มอ ปรากฏลักษณะในการดำเนินทำนอง 2 รูปแบบ ดังจะได้กล่าวต่อไปนี้

2.5.1. ลักษณะที่มีรูปแบบการดำเนินทำนองซ้ำกันของวรรคเพลงในแต่ละท่อนหรือในแต่ละเพลง

2.5.2. ลักษณะของเพลงเป็นเพลงท่อนเดียวที่มีการดำเนินทำนองสั้นๆจะมีการดำเนินทำนองซ้ำไปซ้ำมา

ลักษณะที่กล่าวมาข้างต้นนี้ เป็นลักษณะเด่นประการหนึ่งของทำนองเพลง ในพิธีแก้มอที่พบมากซึ่งอาจกล่าวได้ว่าเป็นเอกลักษณ์ก็ได้ เพราะส่วนใหญ่ลักษณะของทำนองเพลงในพิธีแก้มอ จะเป็นเพลงสั้นๆ บรรเลงย้อนไปย้อนมาหลายๆเที่ยว จนกว่าจะจบขั้นตอนหนึ่งของพิธี

2.6. ความสำคัญของบทเพลงพิธีแก้มอ

บทเพลงในพิธีแก้มอนั้นมีบทบาทสำคัญ โดยจากการศึกษาพบว่า บทเพลงมีความสำคัญทางด้านจิตใจ เนื่องจากในระหว่างที่ดำเนินการประกอบพิธีแก้มอนั้น ดนตรีเป็นส่วนสำคัญยิ่งที่จะทำให้บรรดาผีมือทั้งหลายได้เข้าร่าง และดำเนินการตามลำดับขั้นตอนต่างๆตลอดจนในการรักษา ดนตรีก็จะบรรเลงตลอดเวลา ตามหลักการทางจิตวิทยาแล้ว เข้าใจว่า ที่ดนตรีมีบทบาทสำคัญเช่นนั้น เพราะดนตรีสามารถทำให้ผู้ที่มาร่วมในพิธีกรรมแก้มอ และผู้ป่วยสามารถคลายความกังวลได้ในระดับหนึ่ง และที่สำคัญสามารถที่จะสื่อความรู้สึก กับนาง

กะวานได้ เพราะดนตรีทำให้มนุษย์รู้สึกผ่อนคลายมีความสุข สนุกสนาน และเมื่อรู้สึกผ่อนคลายแล้ว จิตใจของผู้ป่วยและนางกะวานที่มีฝีมือสูงอยู่นั้นเป็นจิตที่สงบ มีสมาธิ ซึ่งตามหลักทาง พระพุทธศาสนาเมื่อจิตที่มีสมาธิย่อมสามารถที่จะสื่อสารซึ่งกันและกันได้ ในปัจจุบันจะเห็นว่ามี การนำดนตรีไปบำบัดรักษาโรคให้กับผู้ป่วยเป็นจำนวนมาก นับว่าเป็นภูมิปัญญาที่สำคัญอย่าง หนึ่งของบรรพบุรุษ ที่ได้นำดนตรีซึ่งถือว่าเป็นสื่อบริสุทธิ์มาบำบัดรักษาความเจ็บป่วยทางด้าน จิตใจของมนุษย์ให้ดีขึ้น และเมื่อจิตใจดีขึ้นซึ่งเป็นทีแรกนอนอยู่แล้วว่า ร่างกายที่เจ็บป่วยก็จะดี ตามขึ้นมาและสามารถที่จะหาแนวทางแก้ไขให้หายเป็นปกติได้อย่างสิ้นเชิง

การศึกษาข้อมูลโดยใช้ทฤษฎี ของศาสตราจารย์ นายแพทย์ประเวศ วะสี มีคุณลักษณะ สำคัญ 8 ประการดังนี้

1. มีความหลากหลายกระจายอำนาจ
2. กระจายรายได้ และสร้างความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจ
3. ส่งเสริมศักดิ์ศรีของชุมชนท้องถิ่น
4. มีความบูรณาการ
5. สร้างความบรรสานสอดคล้อง และความสมดุลที่ยั่งยืน
6. มีการพัฒนาจิตใจ และจิตวิญญาณอันลึกซึ้ง
7. ส่งเสริมความเข้มแข็งของสังคม
8. เป็นการผดุงศีลธรรมของสังคม

คุณลักษณะทั้ง 8 ประการดังกล่าวนี้ เป็นเครื่องมือสำคัญที่แสดงให้เห็นว่า สังคมจะ เข้มแข็งได้ด้วยรากฐานทางวัฒนธรรม ดังชุมชนชาวกูยในจังหวัดสุรินทร์ที่ปรากฏในพิธีแก้มือ คือ มีการปกครอง ให้สิทธิความเสมอภาค และการเคารพผู้มีอาวุโสกว่า นอกจากนี้ยังสร้างความ มีระเบียบวินัย มีความรับผิดชอบในหน้าที่ของตนที่มีต่อครอบครัว และชุมชน

1. มีความหลากหลายกระจายอำนาจ

ประเพณีพิธีกรรมต่างๆ ที่เกิดขึ้นในกลุ่มสังคมในแต่ละวัฒนธรรมต่างมีความหมายต่อ สังคมและชุมชนทั้งสิ้น ไม่มีวัฒนธรรมใดที่สร้างประเพณีโดยไม่มีความหมาย เช่น ในภาคอีสาน ก็จะมีพิธีฮีตสิบสอง ซึ่งเป็นพิธี 12 เดือน เป็นพิธีที่ถูกกำหนดขึ้นมาเพื่อให้มีความสัมพันธ์กับวิถี ชีวิตของคนในภาคอีสานอย่างแท้จริง เพราะสังคมของชนชาวอีสานนั้นเป็นสังคมที่มีอาชีพ เกี่ยวกับการทำไร่ทำนาเป็นหลัก ประเพณี พิธีกรรมที่ประกอบขึ้นแม้จะมีความสัมพันธ์ในเรื่อง ความศรัทธาในศาสนาก็ตามแต่ผลที่ตอบสนองของกลุ่มชนที่ร่วมกันประกอบพิธีกลับมีจุดมุ่งหมาย

เพื่อความอุดมสมบูรณ์ที่เกี่ยวข้องกับการประกอบอาชีพของกลุ่มคนที่ประกอบอาชีพทำไร่ ทำนา เป็นสำคัญ

การควบคุมสังคมที่พบในพิธีกรรมที่ชาวภูยกเรียกว่า แซมยะจู้ฮือเพรียมและยะจู้ฮือดุง (เช่นผีบรรพบุรุษ) ที่ปรากฏคือการสร้างความสามัคคีเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกัน ทุกครัวเรือนจะต้องจัดเครื่องสังเวย ได้แก่ เหล้า ข้าว น้ำ บุหรี่ หมาก พลุ เพื่อเตรียมไปทำพิธีเช่นไหว้ยะจู้ฮือเพรียม ทุกครัวเรือน การแซมยะจู้ฮือเพรียมนี้อาจจะกระทำกันทุกครัวเรือน ไม่ว่าจะเป็นยะจู้ฮือ(สายตระกูล) เดียวกันหรือไม่ หากแยกครอบครัวออกไปแล้วก็ต้องนำเครื่องเช่นสังเวยไปรวมกันอย่างพร้อมเพรียง ในการประกอบพิธีกรรมก็จะมีตัวแทนหมู่บ้านเป็นผู้ประกอบพิธีกรรม และหากครอบครัวใดไม่เข้าร่วมพิธีกรรมหรือไม่ได้นำเครื่องเช่นสังเวยไปแซมยะจู้ฮือเพรียมบุคคลหรือครอบครัวนั้นก็จะได้ไม่ได้รับความช่วยเหลือทางเศรษฐกิจต่างๆ และหรือไม่ให้ความร่วมมือในกิจกรรมต่างๆก็จะกลายเป็นบุคคลที่แปลกประหลาดของชุมชนไป และหากเกิดวิกฤตในชุมชน กลุ่มชนก็จะกล่าวโทษว่าเป็นเพราะการกระทำของบุคคลหรือครอบครัวนั้นจึงทำให้ชุมชนเกิดความเดือดร้อน

ส่วนเหตุการณ์ที่ปรากฏในพิธีแก้มอ ที่ถือได้ว่าเป็นหน้าที่ควบคุมสังคมทั้งกลุ่มบุคคล และตัวปัจเจกบุคคล โดยเฉพาะกลุ่มคนในสายตระกูล เป็นการควบคุมพฤติกรรมของบุคคลมิให้ประพฤติในทางที่เสื่อมเสียของสังคม เช่น เป็นคนเห็นแก่ตัว ไม่ให้ความร่วมมือหรือช่วยเหลือทั้งงานส่วนรวมและในครอบครัว หรือพูดจាក้าวร้าว แสดงกิริยาอวดดีต่อบุคคลในชุมชน บุคคลดังกล่าวก็จะถูกลงโทษจากฝีมือด้วยการปรับไหม กรณีตัวอย่างประกอบพิธีแก้มอที่บ้านนางเจนจิต มีญาติผู้หนึ่ง(น้าชาย) เป็นคนที่ไม่ให้ความช่วยเหลือชุมชนทางเศรษฐกิจ และการร่วมมือมีแต่อาจาร้ายผู้อื่นแม้แต่ญาติตัวเอง ทั้งยังคุยโตโอ้อวดตัวเองทำถูกต้องเสมอ แต่ครั้งนางเจนจิตจัดประกอบพิธีกรรมแก้มอขึ้น ฝีมือของนางเจนจิตแสดงอาการร้องไห้ฟูมฟายพร้อมทั้งกล่าวถ้อยคำน้อยอกน้อยใจจนทำให้พิธีกรรมนั้นต้องหยุด ชงักลง ครูปามอจึงสอบถามว่ามีข้อขัดข้องเรื่องอะไรและต้องการสิ่งใดจึงจะพอใจ นางกระวานที่เป็นร่างทรงก็แจ้งว่าน้าชายของนางเจนจิตไม่มาร่วมพิธีซ้ำยังกล่าวโทษตนต่าง ๆนา เจ้าโครต(บุคคลที่เป็นผู้ใหญ่ในตระกูล) จึงเข้ามาขอขมาพร้อมทั้งถามว่าจะให้ทำอะไรจึงจะหายโกรธ นางกระวานแจ้งว่าต้องให้น้าของนางเจนจิตมาขอขมาตนด้วย เหล้า 2 ขวด พร้อมเงิน 2,000 บาท (ประมาณ 24 บาท) เจ้าโครตจึงจัดให้น้าของนางเจนจิตมาขอขมาเมื่อเตรียมของได้ครบทุกอย่างแล้ว โดยมี เหล้า เงิน 24 บาท พร้อมดอกไม้ ธูปเทียน ไปขอขมาฝีมือของยะจู้ฮือตนเองนางกระวานจึงหยุดร้องไห้และหายโกรธ แสดงความพอใจที่น้าของนางเจนจิตแสดงความอ่อนน้อมด้วยการขอขมา และคารวะตน พิธีกรรมจึงดำเนินต่อไปอย่างปกติและน้าของนางเจนจิตก็อยู่ร่วมพิธีกรรมจนเสร็จสิ้น กรณีอีกเหตุการณ์หนึ่ง เกิดขึ้นที่บ้านนางอาน บุญคำ คือ การเข้ามาของผีเร่ร่อนที่เข้าสิงร่างนางกระวานผู้หนึ่ง เมื่อเหตุการณ์อย่างนี้เกิดขึ้นทุกคนที่อยู่บริเวณที่ประกอบพิธีกรรมต่างวิตกกังวลว่าจะเกิดเหตุหารณ์ไม่ดีเกิดขึ้น ทุกคนจึงพร้อมใจกันนำเหล้า หมาก พลุ มามอบ

ให้ พร้อมทั้งข้าวปลาอาหารเพื่อให้ผีเร่ร่อนนั้นได้มากินให้อิ่มหน้าสำราญ และเพื่อให้ผีมือที่เป็นผีเร่ร่อนเกิดความพอใจ เมื่อผีมือที่เป็นผีเร่ร่อนได้ของครบถ้วนบริบูรณ์แล้วก็ออกจากร่างนางกระวานนางนั้นไป จึงทำให้ทุกคนคลายความวิตกกังวลได้

จากกรณีตัวอย่าง สะท้อนให้เห็นถึงการลงโทษบุคคลที่มีพฤติกรรมแตกต่างของกลุ่มชนและสังคม อันเป็นการลงโทษที่ทุกคนยอมรับและต้องปฏิบัติตามหากมิเช่นนั้นการประกอบพิธีกรรมก็จะหยุดชะงักไปทำให้ไม่สามารถดำเนินต่อไปได้ อีกทั้งบุคคลดังกล่าวก็ยังได้รับการตำหนิจากกลุ่มชนในสังคม หรืออาจไม่คบค้าสมาคมด้วย ส่งผลกระทบถึงความสัมพันธ์ของชุมชนชาวกูย ซึ่งไม่เพียงแต่เฉพาะกับบุคคลเท่านั้นอาจกระทบถึงสายตระกูลด้วย เพราะกลุ่มชนชาวกูยถือว่าเป็นความบกพร่องของเจ้าโครตที่ไม่ได้อบรมสั่งสอน หรือคอยตักเตือน ให้บุคคลในสายตระกูลมีความประพฤติที่เหมาะสมกับกฎเกณฑ์ทางสังคม

นอกจากบทบาทของพิธีแก้ลมอที่เป็นการควบคุมสังคมและกลุ่มบุคคลมิให้ประพฤติผิดครรลองของจารีตในสังคมแล้วยังเป็นการควบคุมในระดับปัจเจกบุคคลและกลุ่มสังคมทั้งยังส่งผลไปถึงการกระชับความสัมพันธ์ของกลุ่มชนในสังคมชาวกูยเอง ให้มีความสัมพันธ์ที่กระชับแน่นและมั่นคงยิ่งขึ้น โดยผ่านกระบวนการต่างๆในพิธีแก้ลมอ อันหมายถึงการมีอุดมคติอย่างเดียวกัน และสำนึกร่วมกันในชะตากรรมของกลุ่มคนที่เขาอาจได้รับไปพร้อมกัน

2. กระจายรายได้ และสร้างความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจ

จะเห็นได้ว่าในสังคมปัจจุบันไม่ว่าจะเป็นสังคมเมืองหรือสังคมชนบทนั้น มีความแตกต่างกันทั้งทางเศรษฐกิจ และการศึกษา อย่างไรก็ตามในสังคมของชาวกูยในจังหวัดสุรินทร์ก็ยังมี การสร้างความเข้มแข็งและสามารถกระจายรายได้ในกลุ่มชนของชาวกูยเอง เช่น ในพิธีกรรมแก้ลมอนั้น ก็เป็นที่ยืนยันได้ว่าได้มีการกระจายรายได้ให้กับชุมชนและชาวกูย เนื่องจากว่าในการจัดพิธีแก้ลมอนั้น ผู้ที่เป็นเจ้าภาพจะต้องไปบอกงานกับบรรดาผีมือ ผีอ ทั้งหลายตลอดจนหมอแคนที่จะมาบรรเลงประกอบพิธีด้วย โดยจะต้องนำไปไม้มาฆวนกรวย และรูป 3 ดอก พร้อมเงินบูชาครู 12 บาท หรือ 24 บาท เพื่อมาเชิญหมอแคน ถ้าเจ้าภาพไม่นำสิ่งที่กล่าวข้างต้นมาด้วย หมอแคนก็ไม่สามารถไปบรรเลงให้ได้ และใบไม้ต่างๆที่บรรดาเจ้าภาพทั้งหลายนำมาเชิญหมอแคนนั้น ก็จะไม่มีการนำไปทิ้งเป็นอันขาด แต่จะนำมาขึ้นแท่นบูชาจนกว่าใบไม้ หรือ ใบกรวยนั้นจะย่อยสลายไปเอง ในการไปบรรเลงแต่ละครั้งนั้นก็จะมีค่าตอบแทนกลับมาด้วย จากการสอบถามในสมัยก่อนๆค่าตอบแทนที่หมอแคนแต่ละคนได้รับนั้นจะไม่ได้มากมายอะไรมักเป็นไปตามค่าเงินบาท เช่น ปัจจุบันงานหนึ่งๆนั้น ก็จะได้ค่าตอบแทน ตั้งแต่ 1,000 – 1,500 บาท แล้วแต่ว่าจะไปบรรเลงใกล้ หรือไกล และการจัดพิธีแก้ลมอนั้น ทุกคนในหมู่บ้านต่างก็มาร่วมในพิธี และหากพิจารณาถึงความอาวุโส ในบรรดาผีมือ และผีอ หรือแม้กระทั่งหมอแคน ต่างก็นับถือเรื่องความอาวุโสเป็นหลัก ขณะที่ดำเนินชีวิต ยามปกติ ชาวกูยก็จะนับถือความอาวุโสด้วยอายุของแต่ละคน แต่เมื่อใดที่ประกอบพิธีครูบาง

รองในการประกอบพิธี ก็จะมีข้อความอาวุโสของครุบาใหญ่ที่ดำเนินพิธีกรรม และ หมอแคนก็จะเคารพครุบาที่ประกอบพิธีแก่ลมอเช่นกันด้วย หรือแม้กระทั่งทุกคนที่มาร่วมงานก็ ต่างให้ความเคารพนบถนอบแก่บรรดานางกระวานในพิธี เพราะถือว่าบรรดานางกระวานนั้นมีฝีมือสร้างอยู่ไม่ว่านางกระวานนั้นจะมีอายุน้อยกว่าตนก็ตาม

3. ส่งเสริมศักดิ์ศรีของชุมชน

มนุษย์พยายามเรียนรู้เกี่ยวกับสิ่งต่างๆที่อยู่รอบตัวเพื่อทำความรู้จัก ทำความเข้าใจ กับสภาพแวดล้อมเพื่อเป็นการปรับตัวให้อยู่รอด ความลึกลับซับซ้อนของอำนาจเหนือธรรมชาติ ที่เกิดขึ้นบางอย่างมีผลกระทบต่อตัวมนุษย์เอง มนุษย์จึงพยายามศึกษาหาเหตุผลเพื่อที่จะได้ คำตอบ แต่บางครั้งก็หาคำตอบและเหตุผลยังไม่ได้ว่าทำไมมนุษย์จึงเชื่อว่าสิ่งที่เกิดขึ้นนั้นเป็น อำนาจลึกลับที่เป็นสิ่งอยู่เหนือธรรมชาติ ความเชื่อส่งผลให้เกิดประเพณี พิธีกรรมต่างๆ และ กำหนดเป็นจารีตเพื่อเป็นแนว ชาวภูยเป็นอีกกลุ่มชนหนึ่งที่เชื่อเรื่องภูติผีวิญญาณ ความเชื่อ ในเรื่องโชคลาง และความเชื่อเกี่ยวกับอำนาจลึกลับต่างๆเป็นต้น จึงนำเอาความเชื่อเหล่านั้นมา ถือปฏิบัติในกลุ่มของตน

พิธีกรรมที่ชาวภูยยึดถือปฏิบัติอันเป็นสิ่งที่จะช่วยให้การดำรงชีวิตอยู่ได้อย่างปกติสุขใน หมู่ชาวภูย พอจะแบ่งได้เป็น 2 ลักษณะใหญ่ๆ คือ พิธีกรรมโดยรวมของชุมชน ซึ่งจะเกี่ยวกับการ ทำมาหากิน ซึ่งต้องพึ่งพาธรรมชาติเป็นสำคัญ ส่วนพิธีกรรมเฉพาะกลุ่มสายตระกูลนั้น มักจะเกี่ยวเนื่องกับการเจ็บป่วยหรือความวิตกกังวลกับคนในสายตระกูลอันเกิดจากสาเหตุที่ไม่ สามารถค้นพบได้เกินกว่าอำนาจที่มนุษย์ควบคุมได้ การจัดหรือประกอบพิธีต่างๆทั้ง 2 ลักษณะ มักจะได้รับความร่วมมือจากเพื่อนบ้านในละแวก และบุคคลที่มีความคุ้นเคยกันก็จะมาร่วมพิธี ดังกล่าว ด้วยการให้ความช่วยเหลือเกื้อกูลกัน ไม่ว่าจะเป็นการช่วยเหลือด้านแรงงานหรือ ด้านปัจจัยต่างๆ เช่น เงิน ข้าวของ อาหารที่นำมาต้อนรับสำหรับเลี้ยงแขกผู้มาร่วมงาน เป็นการแสดงออกถึงความเป็นเครือญาติอีกทางหนึ่งด้วย การแสดงออกต่างๆไม่ได้เป็นการ บังคับแต่เป็นการแสดงถึงความเป็นเพื่อนบ้านที่ดีซึ่งจะต้องพึ่งพาอาศัยกันในภายภาคหน้าไม่ว่า จะเป็นการเกื้อกูลทางเศรษฐกิจ หรือความมีน้ำใจต่อกัน เนื่องจากชาวภูยไม่สามารถล่วงรู้ อนาคตของตนเองและครอบครัวในภายภาคหน้าได้ อาจเป็นเงื่อนไขหนึ่งก็ได้ที่ทำให้ชาวภูย ต้องปฏิบัติต่อกันมาตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน นับว่าเป็นกลุ่มสังคมหนึ่งที่ยังยึดถือแนวปฏิบัติอัน เป็นธรรมเนียมที่บรรพบุรุษได้ถ่ายทอดมาโดยที่ทุกคนต่างก็ไม่มีเหตุผลอันใดที่จะหาคำอธิบาย ต่อปรากฏการณ์ดังกล่าว แม้พิธีกรรมทั้ง 2 ลักษณะจะไม่สามารถแบ่งชัดได้ว่า อย่งไหน เป็นพิธีของชุมชน และอย่งไหนเป็นพิธีกรรมของสายตระกูล เนื่องจากการประกอบพิธีกรรม ต่างๆนั้น มักจะมีการร่วมมือของกลุ่มคนในชุมชนนั้น โดยไม่แบ่งแยกอย่างชัดเจนได้ ความ เป็นมาของประเพณีและวัฒนธรรมที่ยึดถือปฏิบัติกันมาเป็นการตอกย้ำไม่ให้ทุกคนหลงลืม

4. มีความบูรณาการ

หากจะตั้งคำถามว่าชนชาวกูยมีถิ่นฐานเดิมอยู่ที่ใดและมีวัฒนธรรมทางสังคมใน รูปแบบใดดูเหมือนจะเป็นการตั้งคำถามที่ยากต่อการหาคำตอบให้กระจ่างได้แต่หากจะสรุป ความเป็นมาของชนชาวกูยจากลักษณะทางวัฒนธรรมบางอย่างเช่น ภาษา ระบบความเชื่อ อาจจะได้ความชัดเจนมากกว่าเนื่องจากชาวกูยไม่มีประเทศ ไม่มีผู้นำทางการเมืองที่มีตัวตน ปรากฏเป็นหลักฐานแม้ในสมัยกรุงศรีอยุธยาจะมีการกล่าวถึงผู้นำของกลุ่มชาวกูย (เซียงปุม) ก็ ตาม แต่หลักฐานดังกล่าวก็ไม่สามารถที่จะทำให้รู้ได้ว่าชาวกูยอยู่ที่ใด มาจากไหน แต่ถ้าจะ พิจารณาถึงโครงสร้างทางภาษา ระบบความเชื่อของกลุ่มชนก็พอจะมองเห็น วิวัฒนาการ ทางสังคมของชาวกูยได้ กล่าวคือ กลุ่มที่ตั้งถิ่นฐานหรือที่อยู่อาศัยใกล้กับกลุ่มชนชาวเขมรก็จะ รับเอาวัฒนธรรมทางภาษาและระบบความเชื่อบางอย่างมาจากกลุ่มชนชาวเขมร กลุ่มนี้จะเรียก ตัวเองว่า “กวย” กลุ่มชาวกวยจะถือความเชื่อในเรื่อง “ผีประจำ” สำคัญกว่า “ผีบรรพบุรุษ” และ จากคำบอกเล่าของนายสา ศาลางาม ครวญช่างที่เป็นคนบาใหญ่ที่บ้านกะดบ อำเภอท่าตุม จังหวัดสุรินทร์ บอกว่าเมื่อครั้งยังเป็นหนุ่มเคยไปล่าช้างป่าแถวภูเขาตงแรกในดินแดนประเทศ กัมพูชาปัจจุบัน แสดงว่ากลุ่มชนชาวกวยเลี้ยงช้างกลุ่มนี้ต้องมีการติดต่อพบปะสังสรรค์กับกลุ่ม ชาวเขมรหรือเขมรต่ำอย่างแน่นอน และได้รับเอาวัฒนธรรมบางอย่างจากกลุ่มชาวเขมร นำมา ถือเป็นแนวปฏิบัติกระทั่งกลายเป็นประเพณีสืบทอดกันมา เป็นต้นว่า คาถาที่ใช้สวดในการ ประกอบพิธีกรรมเกี่ยวกับผีประจำ หรือ “ภาษาผี” (ภาษาปะกำ) ซึ่งมีหลายคำที่เหมือนหรือ คล้ายกับภาษาพูด ของชาวเขมรต่ำ เป็นต้น

อีกกลุ่มหนึ่งคือกลุ่มที่เรียกตัวเองว่ากูยและเยอ มีความเชื่อเรื่องผีมอและผีแม่สะเอ็ง ซึ่งพิธีกรรมดังกล่าวมีการประกอบพิธีคล้ายกันจะผิดกันเพียงรายละเอียดปลีกย่อยเล็ก ๆ น้อย ๆ สิ่งหนึ่งที่พิธีทั้ง 2 อย่างเหมือนกันคือใช้แคนประกอบการเล่นและใช้ภาษาลาวเป็นสื่อในวง พิธีกรรมพอจะกล่าวได้ว่ากลุ่มกูยและเยอนั้นรับอิทธิพลในกลุ่มพูดภาษาลาว มีการติดต่อกับ กลุ่มชนชาวลาวอย่างไม่น่าสงสัยคำยืนยันที่พอจะเชื่อถือได้จากคำกล่าวของนายดำ แหวนเงิน ชาวบ้านกู่ อำเภอปราณบุรี จังหวัดศรีสะเกษ ซึ่งเป็นกลุ่มชาวกูยเล่าว่า พ่อ – แม่ และญาติ ๆ ได้ พากันอพยพมาจากฝั่งลาวขณะที่ทำนยังเด็กมาอยู่ที่บ้านกู่ด้วยการเดินเท้าเปล่าและมาอาศัยกับ บ้านน้ำของแม่ที่อพยพมาก่อนแล้ว

กล่าวโดยสรุป กลุ่มชาวกูยเดิมมีถิ่นฐานอยู่แถบนี้แล้วต่อมากลุ่มชาวกูยอีกส่วนหนึ่งก็ อพยพเข้ามาตั้งถิ่นฐานในแถบจังหวัดศรีสะเกษและสุรินทร์ และเส้นทางที่อพยพมานั้นจะสันนิษฐานได้ ว่าคงเรียบลำน้ำมูลมาเรื่อยๆ พอพบปะกลุ่มชนของตนเองก็ตั้งบ้านช่อง ถิ่นฐานทำมาหากิน ต่อไป เมื่อมีประชากรหนาแน่นขึ้นที่ทำการก็มีน้อยลงจึงต้องอพยพไปหาที่ทำกินใหม่ เช่น ชาวกูย

อำเภอห้วยแถลง จังหวัดนครราชสีมา และชาวกูย อำเภอละหานทราย จังหวัดบุรีรัมย์ ก็อพยพไปจากชาวกูยบ้านตะเคียน บ้านอาลี บ้านอาวูช และบ้านสำโรงทาบ จังหวัดสุรินทร์ทั้งสิ้น

5. สร้างความประสานสอดคล้อง และความสมดุที่ยั่งยืน

ไม่ว่าชาวกูย กวย ส่วย เยอ จะมีความเป็นมาที่มีประวัติศาสตร์อันยาวนานเพียงใดก็ตาม หากพิจารณาถึงสภาพสังคมและวัฒนธรรม กล่าวคือสังคมของชาวกูยต้องมีการเปลี่ยนแปลงเคลื่อนไหวอยู่ตลอดเวลาอย่างต่อเนื่อง ซึ่งปัจจุบันจะหาความเป็นกลุ่มชาติพันธุ์กูยที่บริสุทธิ์ไม่ได้เช่นกัน ทั้งนี้อาจจะเกิดจากสาเหตุหลายประการ เช่น เกิดจากการแต่งงานเข้ามา กลุ่มวัฒนธรรม เป็นต้นว่าชาวกูยไปแต่งงานกับกลุ่มชาวเขมร ก็รับเอาความเชื่อและประเพณีวัฒนธรรมบางอย่างเข้ามาด้วย หรือชาวกูยไปแต่งงานกับกลุ่มชาวลาว ต้องรับเอาความเชื่อหรือพิธีกรรมบางอย่างของกลุ่มชาวลาวมายึดถือปฏิบัติ จนกลายเป็นจารีตถือปฏิบัติของกลุ่มคนสืบต่อมา ทั้งนี้เพราะระบบความเชื่อของกลุ่มชนทั้งหลายที่กล่าวมามีแนวทางปฏิบัติและบทบาทต่อสังคมคล้ายกันนั่นเอง อีกประการหนึ่งต้องยอมรับด้วยว่าสังคมแต่ละสังคมเมื่อมีการจัดระบบการปกครองขึ้นเป็นรัฐ เป็นประเทศ สังคมนั้นจะอยู่อย่างโดดเดี่ยวไม่ได้ ต้องมีการติดต่อในการแลกเปลี่ยนหรือซื้อขายสินค้าซึ่งกันและกันระหว่างกลุ่มชน การได้พบได้เห็นพูดจาแลกเปลี่ยนความคิดเห็นต่อกัน ก็ย่อมจะเกิดการยอมรับในเรื่องของวัฒนธรรมของกลุ่มชนที่ได้สังสรรค์และนำเอาวัฒนธรรมของกลุ่มชนเหล่านั้นมาปรับใช้กับวิถีชีวิตของกลุ่มตนเองที่เห็นว่าดี และเหมาะสม หากวัฒนธรรม ประเพณีหรือแม้แต่พิธีกรรมต่างๆ เหล่านั้นสามารถสนองตอบความต้องการของกลุ่มชน โดยไม่ขัดต่อการดำรงชีวิตให้อยู่รอดได้ชาวกูยก็ตกอยู่ในสภาพดังกล่าวเช่นกัน

เมื่อมีการพัฒนาประเทศเพื่อให้มีความเจริญทัดเทียมอารยะประเทศเรื่อยมา โดยเฉพาะการพัฒนาเส้นทางคมนาคมเพื่อเอื้อประโยชน์ทางเศรษฐกิจตั้งแต่สมัยรัชกาลที่ 5 เรื่อยมา การพัฒนาด้านอื่นๆ ก็ตามมาอย่างไม่หยุดยั้ง เช่น การวางรากฐานการศึกษาให้เป็นแบบแผนเดียวกันทั้งประเทศด้วยการใช้แบบเรียนและภาษาไทยเหมือนกันยิ่งทำให้ความเป็นชาติพันธุ์ ต่างๆ ค่อยๆ หดไป

ปัจจุบันการพัฒนาทางด้านเทคโนโลยีต่างๆ มีหลากหลายและทันสมัยยิ่งขึ้น มีการพัฒนาระบบสื่อสารที่มีประสิทธิภาพสูง และพัฒนาระบบอุตสาหกรรมที่เอื้ออำนวยต่อระบบเศรษฐกิจทุนนิยมประชากรในท้องถิ่นชนบทอพยพเข้ามาขายแรงงานยังศูนย์รวมอุตสาหกรรมคือกรุงเทพมหานคร และปริมาณพลอย่างมากมายและต่อเนื่องบางคนได้ตั้งรกรากเพื่อประกอบอาชีพก็มี ดังนั้นหากจะสรุปว่าชาวกูย กวย ส่วย เยอ ยังมีวัฒนธรรมอันเป็นรากเง้าเดิมอยู่อย่างมีเอกลักษณ์เฉพาะกลุ่มชนในทุกๆ ด้าน เห็นจะเป็นการกล่าวที่ยอมรับถึงการเปลี่ยนแปลงในบริบทต่างๆ ที่เกิดขึ้นในสังคมอย่างต่อเนื่อง

6. มีการพัฒนาจิตใจ และจิตวิญญาณอันลึกซึ้ง

ในพิธีแก้มอ แม้จะไม่ใช่วิธีที่ประกอบรวมกันทั้งชุมชน เพียงแต่เป็นพิธีที่ประกอบกันโดยเฉพาะสายตระกูลเดียวกัน แต่เมื่อใดที่มีการประกอบพิธีกรรมที่เรียกว่า “ แก้มอ “ ขึ้นทุกคนในชุมชนก็ได้แปลกใจ หรือถือเป็นเรื่องความแปลกประหลาดแต่อย่างใด ไม่มีการกล่าวดูถูกเหยียดหยามในทำนองว่าเป็นเรื่องมงาย เพราะเรื่องดังกล่าวหากเกิดกับคนในครอบครัวของตนเอง ก็ต้องปฏิบัติหรือจัดพิธีดังกล่าวเช่นกัน แม้ว่ากลุ่มที่ได้รับการศึกษาและมีหน้าที่การงานในหน่วยราชการของรัฐบาล ซึ่งกลุ่มคนดังกล่าว ต่างก็ได้รับข่าวสารถึงความเจริญก้าวหน้าทางเทคโนโลยีและความก้าวหน้าทางการแพทย์แผนใหม่ ซึ่งอาจมีความรู้สึกว่าจะไม่น่าจะเป็นไปได้ที่จะเกิดการเจ็บป่วยด้วยอำนาจลึกลับ แต่ก็ไม่แสดงถึงการต่อต้านและไม่เห็นด้วยแต่อย่างใด การที่ไม่แสดงออกทางความคิดหรือการกระทำถือเป็นการยอมรับความศักดิ์สิทธิ์ของพิธีกรรมชุมชน

การยอมรับในความศักดิ์สิทธิ์ของพิธีกรรมที่ถือว่าหมอแคนทุกคนยอมรับคือ การบูชา”หิ้งขลุ่ย”ก่อนออกจากบ้านจะนำดอกไม้ และจุดเทียนบอกกล่าวหิ้งมอด้วย ในการกลับมาจากการเล่นมอทุกครั้งก็จะนำเอาเงินที่ได้จากการเล่นมาถวาย โดยจุดเทียน รูป ดอกไม้ แล้วนำเงินใส่พานถวาย เป็นเวลา 3 วัน จึงจะนำเงินนั้นมาใช้ได้ และจะต้องแบ่งไว้ 1 ส่วนที่จะนำไปทำบุญให้กับครูบาอาจารย์เณกเช่นกับของครูทางด้านดนตรีไทยเช่นกัน และจะนำไปไม้ที่ม้วนเป็นกรวยที่เจ้าภาพมาเชิญให้ไปเล่นมอขึ้นหิ้งบูชาเช่นกัน และไม่มีการเก็บหิ้งจนกว่ามันจะยุ่ยสลายไปเองตามกาลเวลา มิฉะนั้นจะถือว่าเป็นการลบหลู่ครูบาอาจารย์ และฝีมือด้วย

7. ส่งเสริมความเข้มแข็งของสังคม

การประกอบพิธีกรรมทางศาสนา และการประกอบพิธีกรรมแก้มอ เพื่อการตอบสนองระบบความเชื่อของมนุษย์ในบางกรณีนั้นจะกระทำเพียงลำพังไม่ได้โดยเฉพาะกลุ่มสายตระกูล ในสังคมชนบทในแถบภาคอีสานมักไม่ค่อยปรากฏให้เห็น พิธีกรรมต่างๆจึงเป็นปรากฏการณ์ทางสังคม เนื่องจากเป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับคนหมู่มาก ในขณะที่เดียวกันก็มีผลต่อบุคคลที่เข้าร่วมพิธีนั้นด้วยเสมอ พิธีแก้มอ ของชาวกูยเป็นพิธีกรรมความเชื่อที่ถือปฏิบัติต่อกันมานาน จะพิจารณาเห็นได้ว่าพิธีแก้มอมีบทบาทในระดับชุมชนอันเป็นสิ่งที่สมาชิกในสังคมทราบและตระหนักว่าจะเกิดอะไรขึ้น พิธีแก้มอ นับเป็นพิธีกรรมที่กระทำขึ้นเพื่อแก้ไขสถานการณ์ วิกฤติของกลุ่มชนได้ในระดับหนึ่งซึ่งดนตรีก็มีความสำคัญเพราะในระหว่างที่กระทำพิธีนั้นดนตรีจะบรรเลงต่อเนื่องไปเรื่อยๆเพื่อให้ฝีมือเข้าร่าง ในระหว่างรอฝีมือนั้น ความคับข้องใจ หรือความไม่สบายใจต่างที่เกิดความขัดแย้งขึ้นภายในตัวบุคคล หรือ กลุ่มคนก็ตามดนตรีสามารถทำให้ความกังวลต่าง ๆ นั้นได้เบาบางลงไปได้ในระดับหนึ่ง และเมื่อความขัดแย้ง ความรุนแรงที่เกิดขึ้นภายในจิตใจได้เบาบางลง ความรู้สึกที่จะเกิดการกระทบกระทั่งซึ่งอาจจะ

สืบเนื่องก่อให้เกิดความรุนแรงก็สามารถยืดระยะเวลาทำให้ความรุนแรงนั้นลดน้อยลงไปได้เช่นกัน จึงทำให้พิธีกรรมดังกล่าวเป็นที่ยอมรับของกลุ่มชนโดยรวม ชาวทวยเป็นสังคมชาวนามีอาชีพในการทำนาเป็นหลัก จึงต้องพึ่งพิงธรรมชาติเป็นสำคัญ ผลผลิตทางการเกษตรจะดีหรือไม่ขึ้นอยู่กับธรรมชาติ นอกจากชาวทวยต้องพึ่งพิงธรรมชาติแล้วชาวทวยยังต้องพึ่งพากันเองในหมู่บ้าน แม้ว่า การพึ่งพาทางด้านเศรษฐกิจจะลดน้อยลง แต่การพึ่งพาในเรื่องของแรงงานก็ยังปรากฏให้เห็น โดยเฉพาะในการประกอบพิธีกรรมในชุมชน เช่น พิธีเรียกขวัญ พิธีเช่นยะจื้อเพรียม (เช่นปู่ตา) เราจะเห็นการร่วมแรงร่วมใจของชาวบ้านและการยอมรับในการประกอบพิธีกรรมอย่างไม่มีเงื่อนไขใดๆทั้งสิ้น

8. เป็นการผดุงศีลธรรมของสังคม

การประกอบพิธีแก้ลมอ นอกจากวัตถุประสงค์เพื่อเป็นการแก้บน หลังจากที่ได้บนบานให้ผู้ช่วยหายเป็นปกติดีแก่ผีมือแล้วนั้น ยังเป็นการสร้างความศรัทธาและต่อยอดความเชื่อแก่ชุมชนด้วย เพื่อจะได้ปฏิบัติต่อผีมือดุจญาติสนิทคนหนึ่ง ทั้งนี้จุดประสงค์หลักคือ การสร้างขวัญและกำลังใจให้กับผู้ป่วนนั่นเอง การแสดงออกต่างๆของผีมือไม่ว่าจะเป็นภาษาซึ่งใช้สื่อสารด้วยภาษาลาวรวมทั้งการขับลำตลอดระยะเวลาในการประกอบพิธีกรรมแสดงให้เกิดความขลังและสร้างศรัทธาได้ เพราะการใช้ภาษาอื่นที่กลุ่มชนไม่ได้ใช้สื่อสารกันถือว่าเป็นภาษาที่ศักดิ์สิทธิ์ จะพบว่านางกระวานแทบทุกคนมีการศึกษาน้อยซึ่งบางคนไม่ได้เรียนหนังสือเลยจึงไม่สามารถอ่านและเขียนหนังสือได้ และนางกระวานส่วนมากจะเป็นหญิงวัยกลางคน คือมีอายุตั้งแต่ 40 ปีขึ้นไป ทั้งบางคนยังไม่เคยเดินทางไปไหนไกลๆ ซึ่งการสื่อสารปกติในชุมชนจะใช้ภาษาทวยเป็นส่วนใหญ่

อีกทั้งยังเป็นการสืบสานความเป็นเครือญาติที่จะสามารถบ่งบอกถึงความมีสัมมาคารวะ ความกตัญญูต่อบรรพบุรุษ ความเคารพนบถนอบแก่ผู้มีอาวุโสกว่า ตลอดจนการมีความสมัคสมานสามัคคีในสังคม ความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ ซึ่งเป็นศีลธรรมอันดีงามที่เกิดในชุมชนและยังคงสืบทอดกันมาให้เห็นจนปัจจุบัน

บทที่ 5

สรุปผล อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

สรุปผลการศึกษาค้นคว้า

การศึกษาวัฒนธรรมดนตรีแก๊ลมอ ในจังหวัดสุรินทร์ในครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ศึกษาในพื้นที่ 3 อำเภอ คือ อำเภอจอมพระ อำเภอศีขรภูมิ และอำเภอสำโรงทาบ โดยมีวัตถุประสงค์ในการวิจัยเพื่อต้องการทราบถึงลักษณะสภาพทั่วไปของความเป็นชนชาวกูย และวัฒนธรรมที่เกี่ยวข้องทางดนตรีแก๊ลมอ ด้านต่างๆ เช่น ประวัติความเป็นมาของดนตรีแก๊ลมอ ประวัตินักดนตรี ลักษณะการบรรเลง โอกาสในการบรรเลง การถ่ายทอด และความสำคัญของบทเพลง ซึ่งในการดำเนินการวิจัยได้จำแนกข้อมูลออกเป็นส่วนต่างๆ สรุปผลได้ดังนี้

ความมุ่งหมาย

1. เพื่อศึกษาความเข้มแข็งของวัฒนธรรมที่เกี่ยวข้องในพิธีกรรม ของชาวกูยไทย
2. เพื่อบันทึกบทเพลงในพิธีแก๊ลมอ

วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ทำการศึกษา ค้นคว้าข้อมูลจาก เอกสาร ตำราทางวิชาการ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อเป็นหลักฐานความรู้และใช้สำหรับการศึกษาหัวข้อต่างๆ ที่ได้กำหนดไว้ และการออกเก็บข้อมูลภาคสนาม และนำข้อมูลที่ได้จากเอกสาร ตำราทางวิชาการ งานวิจัย และข้อมูลจากการออกภาคสนาม มารวบรวม เรียบเรียง เพื่อมาศึกษาและสรุปผลการวิจัยในลักษณะการพรรณษาวิเคราะห์เป็นความเรียง นำเสนอข้อมูล สรุปผลอภิปรายผลโดยใช้ทฤษฎีของนายแพทย์ประเวศ วะสีมาอภิปราย ได้ผลการศึกษาดังนี้

1. สภาพทั่วไปของชุมชน และประวัติความเป็นมา

ความเป็นมาของชนชาวกูยหรือชาวส่วย เป็นชนกลุ่มน้อยที่เข้าอาศัยอยู่ในประเทศไทย ไม่มีตัวหนังสือเขียนเป็นของตนเอง แต่มีภาษาพูดที่ใช้สื่อสารกันในกลุ่มชน มีความเชื่อเรื่องภูตผีวิญญาณ และมีขนบธรรมเนียมประเพณีที่ยึดถือปฏิบัติสืบทอดต่อกันมาอย่างเหนียวแน่น เป็นผู้รักสงบ รักอิสระ ไม่ชอบสู้รบ รุกราน หรือมีความขัดแย้งกับใคร และเป็นกลุ่มชนที่อาศัยอยู่แถบนี้เป็นเวลานาน ก่อนที่จะถูกอำนาจทางการเมืองของขอมและไทยเข้าครอบครอง ซึ่งเป็นกลุ่มที่พูดภาษาตระกูลมอญ – เขมร และมีชาวกูยเป็นกลุ่มใหญ่ที่สุด

2. วัฒนธรรมที่เกี่ยวข้องกับดนตรีแก๊ลมอ

2.1. ประวัติความเป็นมาของดนตรีแก๊ลมอ ในจังหวัดสุรินทร์ มีประวัติความเป็นมาตั้งแต่เมื่อใดนั้นไม่มีหลักฐานปรากฏแน่ชัด เพราะไม่มีการบันทึกไว้เป็นลายลักษณ์อักษร มีแต่เพียงการบอกเล่ากันด้วยวาจาเท่านั้น ดังนั้นจึงไม่สามารถระบุได้ถึงต้นกำเนิดของวัน และเวลาสถานที่ ซึ่งเป็นการบรรเลงบทเพลงโดยใช้แคนเป็นเครื่องดนตรีที่บรรเลง ซึ่งจากหลักฐานอาจเนื่องมาจากการอพยพย้ายถิ่น และมีการติดต่อกับชุมชนชาวลาวจึงได้นำเอาแคนมาเป็นเครื่องดนตรีประกอบในพิธีแก๊ลมอนี้ ในแง่บทบาทหน้าที่ต่อชุมชนและวิถีชีวิตของชาวกูย การสื่อความหมายและการสื่อสารสัญลักษณ์ พิธีแก๊ลมอเป็นรูปแบบหนึ่งของศิลปการแสดง เพื่อสะท้อนให้เห็นสภาพสังคมและวัฒนธรรมของชนชาวกูยอย่างลุ่มลึก

2.2. วิธีการบรรเลง การถ่ายทอด และนักดนตรี ในการฝึกหัดของหมอแคนนั้น จะต้องเป็นความสามารถเฉพาะตน เป็นการสร้างสมประสบการณ์ โดยใช้วิธีท่องจำบทเพลงจากการได้ยิน และได้เข้าร่วมในพิธีจนได้จดจำจนขึ้นใจ แม่นยำ จากนั้นจึงทำการเซ่นหิ้งขลุ่ยในการฝึกหัดนั้นส่วนใหญ่จะเป็นในลักษณะครูพักลักจำ ส่วนกระบวนการถ่ายทอดนั้น เป็นการฝึกหัดให้ในกรณีที่มีผู้มาฝากตัวเป็นศิษย์โดยตรง

2.3. รูปแบบของการบรรเลงนั้นเป็นการบรรเลง เพื่อสร้างความสนุกสนาน และความบันเทิงให้กับบรรดาผีมอทั้งหลาย ที่เข้ามาสิงร่างของนางกระวาน และเป็นการสร้างความสุนทรีย์ให้กับผู้ฟังเพื่อให้เกิดความสบายใจ และคลายความกังวล ลักษณะของทำนองเป็นทำนองที่บรรเลงช้าไปมา และมีการเพิ่มลูกเล่น หรือลักษณะพิเศษที่นอกเหนือจากลูกตก โดยเป็นความชำนาญของหมอแคนแต่ละคน

2.4. ความสำคัญของบทเพลงพิธีแก๊ลมอ บทเพลงเป็นสื่ออย่างหนึ่งที่สามารถทำให้มนุษย์มีการรับรู้ และสามารถถ่ายทอดอารมณ์มากับบทเพลงหรือเสียงของดนตรี เพื่อให้ผู้ที่ได้รับรู้เกิดความผ่อนคลาย มีจิตใจที่เป็นสมาน และสามารทำให้จิตใจสงบได้ในที่สุด

ข้อมูลที่ได้จากการศึกษาโดยใช้ทฤษฎีของนายแพทย์ประเวศ วะสี ซึ่งมี คุณลักษณะ 8 ประการ

1. มีความหลากหลายกระจายอำนาจ

ในพิธีแก๊ลมอพบว่าเป็นการควบคุมสังคม คือการสร้างสามัคคีเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกัน ถึงแม้ว่าจะมีการแยกครัวเรือนออกจากเรือนใหญ่แล้วก็ตาม แต่ก็ต้องเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมต่างๆที่เกิดขึ้นในสายตระกูลของตนเอง และหรือแม้กระทั่งกิจกรรมในหมู่บ้าน หรือที่ชุมชนจัดขึ้น ยึดถือความอาวุโสของผีมอ และของเจ้าโคตรเป็นหลัก เป็นการควบคุมมิให้เกิดการประพฤติที่ไปในทางเสื่อมเสีย หรือผิดจารีตของชุมชนในสังคม ทั้งยังส่งผลไปถึงให้

เกิดความกระชับความสัมพันธ์ของกลุ่มชนในสังคมชาวกูยเอง โดยมีสำนักกรรมกันที่จะทำให้ชุมชนมีแต่ความสงบ และสามัคคี

2. การกระจายรายได้ และสร้างความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจ

ในด้านความเข้มแข็งของสังคม เป็นสิ่งที่ยืนยันได้ว่า ดนตรีแก๊ลมอมีความสำคัญและยังเป็นวัฒนธรรมที่สำคัญ ในอดีตหมอแคนแต่ละคนทีไปร่วมจะไปด้วยใจรัก แต่ปัจจุบันด้วยสภาพเศรษฐกิจ สังคม ที่เปลี่ยนแปลงจึงทำให้ในการไปบรรเลงแต่ละครั้งของหมอแคนต้องมีเรื่องเศรษฐกิจเข้ามาเกี่ยวข้อง และเป็นที่น่าอนว่าค่าตอบแทนนั้นมีได้มากมายแต่อย่างไร จึงทำให้หมอแคนปัจจุบันนั้นหายากต้องไปหามาจากหมู่บ้านอื่น แต่เจ้าภาพก็ต้องไปเชิญหมอแคนมาด้วยเหตุที่ว่า ความสำคัญของดนตรีแก๊ลมอสามารถที่จะบรรเทาและเป็นสื่ออย่างหนึ่งที่สามารถรักษาผู้ป่วยให้หายได้ นอกจากการรักษาจากฝีมือ

3. ส่งเสริมศักดิ์ศรีของชุมชน

ประเพณี วัฒนธรรมที่สังคม หรือชุมชนได้สืบทอดปฏิบัติกันมาอย่างต่อเนื่อง เป็นเครื่องยืนยันได้ว่า ในชุมชนนั้นๆ มีความเป็นเอกภาพที่จะผดุงความเป็นตัวตน เชื้อชาติได้เป็นอย่างดี เช่นเดียวกับความเป็นกลุ่มชนของชาวกูยที่ยังมีการยึดถือปฏิบัติ และสืบทอดทางวัฒนธรรม พิธีกรรม โดยชุมชนมีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมเหล่านั้น การแสดงออกต่างๆ ไม่ได้เป็นการบังคับแต่อย่างใด แต่เป็นไปด้วยความสมัครใจที่จะกระทำ และร่วมในกิจกรรมต่างๆ ทั้งที่เป็นของครอบครัว และเป็นของชุมชน

4. มีความบูรณาการ

ในจังหวัดสุรินทร์นี้มีได้มีเพียงกลุ่มชนชาวกูยเพียงเชื้อสายเดียว แต่ยังมีกลุ่มชนชาวลาว และกลุ่มชนชาวเขมร ซึ่งทั้งสามกลุ่มชนนี้ ต่างก็มีวัฒนธรรม พิธีกรรม และประเพณีที่คล้ายคลึงกัน ซึ่งในการดำรงชีวิตต่างก็นำความคล้ายคลึงกันนี้มาใช้ในวิถีชีวิตของชุมชนตนเอง มีความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ซึ่งกันและกัน ความรักสมัครสมานสามัคคี ไม่ทะเลาะเบาะแว้งกัน แม้จะต่างภาษา และวัฒนธรรม

5. สร้างความประสานสอดคล้อง และความสมดุลงที่ยั่งยืน

จากประวัติศาสตร์อันยาวนาน หากพิจารณาถึงสภาพสังคมและวัฒนธรรม ที่เปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา ชาวกูยปัจจุบันนั้นจะหาความเป็นชาติพันธุ์ที่บริสุทธิ์นั้นมิได้ เนื่องจากในชุมชนของหมู่บ้านนั้นประกอบด้วยกลุ่มชนทั้ง 3 กลุ่มอาศัยอยู่ จึงมีการผสมผสานระหว่างกลุ่มชน เช่น มีการแต่งงานระหว่างชาวกูยกับชาวลาว หรือ กลุ่มชาวกูยกับชาวเขมร จึงทำให้มีการยอมรับการเปลี่ยนแปลง ซึ่งสามารถผสมผสานระหว่างประเพณีที่คล้ายคลึงกัน ในบางประเพณี จนทำให้ไม่สามารถแยกออกจากกันได้

6. มีการพัฒนาจิตใจ และจิตวิญญาณอันลึกซึ้ง

จากความเชื่อ มาสู่การมีสำนึกในจิตวิญญาณของบรรพบุรุษ หมอแคนทุกคนมีความเชื่ออย่างหนึ่งว่า การที่เราต้องบูชารุกข์ก่อนทำการแสดงหรือประกอบพิธีทุกครั้ง จะสามารถทำให้เรามีความเจริญ ความสงบ และจิตก็จะเป็นสมาธิสามารถที่จะถ่ายทอดบทเพลงเพื่อสื่อกับบรรดาผีมือได้เป็นอย่างดี และจะส่งผลให้การรักษาผู้ป่วยเป็นไปอย่างรวดเร็วด้วย และหลังจากการประกอบพิธีกลับมาแล้วนั้นหมอแคนทุกคนก็จะนำเงินที่ได้จากการไปประกอบพิธีขึ้นถวายหิ้งรุกข์ ดอยจุดดอกไม้ ธูป เทียน แล้วนำเงินใส่พาน เป็นเวลา 3 วัน จึงจะนำเงินส่วนนั้นออกมาจ่ายใช้สอยแต่ แต่ต้องกันเงินไว้ 1 ส่วน เพื่อทำบุญให้กับครูบาอาจารย์

7. ส่งเสริมความเข้มแข็งของสังคม

พิธีแก้มอของชาวกูยเป็นความเชื่อที่ถือปฏิบัติสืบต่อกันมา ซึ่งจะเห็นได้ว่ามีบทบาทในระดับชุมชนอันเป็นสิ่งที่สมาชิกทราบ และเป็นการแก้ไขสถานการณ์ วิกฤตของชุมชน ซึ่งดนตรีมีส่วนสำคัญเพราะสามารถช่วยลดความกดดัน หรือความขัดแย้งที่เกิดขึ้นภายในใจของตัวบุคคลซึ่งอาจเป็นสาเหตุสืบเนื่องให้เป็นเหตุให้เกิดความรุนแรงในจิตใจให้เบาบางลงได้ จึงทำให้พิธีแก้มอเป็นที่ยอมรับของกลุ่มชนโดยรวม

8. เป็นการผดุงศีลธรรมของสังคม

นับว่าเป็นหลักทางจิตวิทยาอีกระดับหนึ่งที่บรรพบุรุษได้กำหนดพิธีกรรม นอกจากวัตถุประสงค์เพื่อการแก้บน หลังจากที่ได้บนบานให้หายป่วยแล้วนั้น ยังเป็นการสร้างศรัทธา และตอกย้ำความเชื่อแก่ชุมชน เพื่อที่จะได้นับถือผีเสมือนดุจญาติสนิทที่ควรให้ความเคารพนับถือ อีกทั้งยังสืบสานความเป็นเครือญาติที่บ่งบอกถึงความกตัญญู การมีสัมมาคารวะ และความนอบน้อมถ่อมตน ซึ่งเป็นการสร้างสรรค์และผดุงศีลธรรมอันดีของสังคม

อภิปรายผล

การศึกษาวัฒนธรรมดนตรีแก้มอ ในจังหวัดสุรินทร์ ได้ทำการศึกษาแบบเชิงคุณภาพ ซึ่งได้ทำการเก็บรวบรวมข้อมูลที่มีความสัมพันธ์กันแล้วนำมาจัดความสัมพันธ์กันตามลำดับ เพื่อให้สอดคล้องกับความมุ่งหมายของการศึกษาที่ตั้งไว้ในบทที่ 1 และวิธีการดำเนินการศึกษาค้นคว้าในบทที่ 3 ซึ่งได้แสดงให้เห็นชัดเจนแล้วในบทที่ 4 และในส่วนของการอภิปรายผู้วิจัยจะทำการอภิปรายเพิ่มเติมดังนี้

1. พิธีแก้มอเป็นพิธีที่เก่าแก่ของชาวไทยกูยที่มีการสืบทอดกันมาหลายชั่วอายุคน และได้ปฏิบัติติดต่อกันมาจนถึงปัจจุบัน เป็นพิธีกรรมที่ยังคงความเคร่งครัดต่อตัวพิธีกรรมเป็นอย่างมากไม่ว่าจะเป็นเรื่องของการเซ่นเซจื้อ ตลอดจนขั้นตอนต่างๆที่กระทำในพิธี วันเวลาที่จะทำพิธีแก้มอ

2. สาเหตุของการจัดพิธีแก้ลมอ มีด้วยกัน 3 ประการ คือ ความเจ็บป่วยเพราะหิวไม่ตีเพราะถูกผีกระทำ และต้องการเสียดายความอุดมสมบูรณ์ที่จะเกิดขึ้นกับชุมชน

3. ตามประเพณีของการจัดพิธีกรรมแก้ลมอ ตามหลักของชาวกูยนั้น มักจะจัดก็ต่อเมื่อมีเหตุการณ์ที่ไม่คาดคิด หรือเกิดความเจ็บป่วยกับบุคคลในครอบครัว ก็จะต้องทำการเสียดายเพื่อให้รู้แน่ชัดว่าเกิดจากอะไร และก็จะจัดพิธีแก้ลมอขึ้นเพื่อให้หายข้อสงสัย จะกระทำได้ตลอดเวลา ยกเว้น ในช่วงฤดูเข้าพรรษา จะไม่จัดพิธีแก้ลมอ เพราะเชื่อกันว่าเป็นเดือนที่ผีมอต้องไปเฝ้าแกน(เทวดา)และก็จะตรงกับฤดูที่จะทำนาจึงไม่สะดวกในการจัดพิธีแก้ลมอ เพราะต้องใช้ระยะเวลาในการประกอบพิธีที่ยาวนานเป็นวันเป็นคืน

4. เครื่องดนตรีที่ใช้บรรเลง คือ แคน มีบทบาทสำคัญกับพิธีแก้ลมอ เพราะเชื่อว่าสามารถสื่อสารกับเทวดาและผีมอได้ โดยเสียงของเครื่องดนตรีเป็นสื่อที่บ่งบอกความเป็นพิธีกรรม อีกทั้งยังเป็นเครื่องดนตรีที่บ่งบอกถึงความเป็นเอกลักษณ์ของพิธีกรรม

5. ท่วงทำนองของบทเพลงมีทำนองสั้นๆ ไม่สลับซับซ้อน บรรเลงกลับไปกลับมาเป็นการใช้กลุ่มเสียงเข้ามาดำเนินทำนองในบทเพลง เพื่อสร้างความบันเทิงสนุกสนาน

6. การเรียนและการถ่ายทอดดนตรีจะกระทำได้ยาก เพราะระบบการเรียนการสอนการถ่ายทอดดนตรีแก้ลมอนี้ เป็นการเรียนและการถ่ายทอดด้วยปากเปล่า (Oral Tradition) ไม่มีการจดบันทึกเป็นลายลักษณ์อักษร ทำให้คนรุ่นใหม่ที่มีอายุน้อยๆไม่เข้าใจในความลึกซึ้งของดนตรีและระบบการถ่ายทอดดนตรีของนักดนตรีอาวุโส ด้วยเหตุนี้ดนตรีที่ใช้ในพิธีแก้ลมอจึงมีวงจำกัดกับนักดนตรีอาวุโส จึงเป็นเหตุผลให้นักดนตรีที่ใช้ในพิธีแก้ลมอเกิดความถดถอย และสูญหายไปกับกาลเวลาและตัวนักดนตรีอาวุโส

จากเอกลักษณ์ของดนตรีแก้ลมอที่กล่าวมาแล้วนี้ ผู้วิจัยมองเห็นเป็นโอกาสอันดีที่ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องไม่ว่าจะเป็นศูนย์วัฒนธรรมของจังหวัด สถาบันดนตรีต่างๆ นักวิชาการ นักดนตรีจากแหล่งต่างๆ ควรมีการจดบันทึกเป็นลายลักษณ์อักษร เก็บขั้นตอนที่หมอแคนปฏิบัติ และบทเพลงในพิธีแก้ลมอไว้เพื่อเป็นวัฒนธรรมอย่างหนึ่งของชาวไทยกูย ในจังหวัดสุรินทร์มิให้ถูกกลืนไปกับกระแสของวัฒนธรรมตะวันตกและสังคมที่มีการเปลี่ยนแปลงไปอย่างไม่หยุดยั้ง

ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยต่อไป

1. การศึกษาดนตรีแก้ลมอ ในจังหวัดสุรินทร์ ในครั้งนี้เป็นเพียงการศึกษาเกี่ยวกับวัฒนธรรมที่เกี่ยวข้องเท่านั้น สามารถทำการวิจัยความสัมพันธ์ และการเปรียบเทียบท่วงทำนองของบทเพลงในแต่ละหมู่บ้าน

2. สามารถทำการเปรียบเทียบขั้นตอนของพิธีแก้ลมอ กับพิธีกรรมอื่น ๆ ที่มีลักษณะคล้ายคลึงกัน ในจังหวัดสุรินทร์ได้อีก

3. สามารถทำการวิเคราะห์บทเพลงที่ใช้ในพิธีแก้ลมอได้อีก

บรรณานุกรม

บรรณานุกรม

- กาญจนา อินทรสุนานนท์. (2532). "การวิเคราะห์รูปแบบพื้นบ้าน". *วารสารมนุษยศาสตร์ปริทรรศน์* 11(2).
- _____. (2542). *พื้นฐานทางมานุษยวิทยาทางจิตวิทยาภาควัฒนธรรม*. (เอกสารการสอน). คณะศิลปกรรมศาสตร์. มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร.
- _____. (2536). *เพลงพื้นบ้าน*. สารานุกรมศึกษาศาสตร์ ฉบับที่ 12 คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์พัฒนาศึกษา.
- โกวิทย์ ชันชศิริ.(2541). *ดุริยางคศิลป์ปริทัศน์(ตะวันตก)*. กรุงเทพฯ : ไทยวัฒนาพานิช.
- จรินทร์ เทพสงเคราะห์.(2540).*การศึกษาบทเพลงดนตรีกาหลอ ในจังหวัดสงขลา*. ปรินญา นิพนธ์ ศศ.ม. (มานุษยดุริยางควิทยา). กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร. ถ่ายเอกสาร.
- จังหวัดสุรินทร์. (2528). *ที่ระลึกในการสร้างอนุสาวรีย์ พระยาสุรินทร์ภักดีศรีณรงค์ จางวาง (ปุม) ผู้สร้างเมืองสุรินทร์*. กรุงเทพฯ : บริษัทเอเชียเพรส จำกัด.
- เจริญชัย ชมไฟโรจน์. (2526).*ดนตรีพื้นบ้านอีสาน*. (เอกสารประกอบการสอน). มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ มหาสารคาม.
- จุมพล หนิมพานิช.(2526). *สังคมและวัฒนธรรม*. เอกสารการสอนชุดวิชามนุษยกับสังคม หน่วยที่ 1-15. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- เฉลิมศักดิ์ พิกุลศรี.(2538).*วิธีการศึกษาดนตรีพื้นบ้าน*. ดนตรีไทยอุดมศึกษา ครั้งที่ 26. เชียงใหม่ : มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- _____. (2530). *สังคีตนิยมว่าด้วยดนตรีไทย*. กรุงเทพฯ : โอเดียนสโตร์.
- ณรงค์ชัย ปิฎกัธต์.(2530). *การวิเคราะห์ทาง้องเพลงสาธการ*. วิทยานิพนธ์ ศศ.ม. (สาขาวิชา). บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร.
- ณิชชา โสคติยานุรักษ์.(2542). *สังคีตลักษณ์และการวิเคราะห์*. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ธนายุทธ มณีช่วง.(2537). *ศึกษาการเล่น "โตะครึม" ในจังหวัดสงขลา*. ปรินญา นิพนธ์ ศศ.ม. สงขลา : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒภาคใต้. ถ่ายเอกสาร.
- ธีรยุทธ ยวงศรี.(2529). *การเล่นพื้นบ้านศูนย์สังคีตศิลป์*. กรุงเทพฯ : เรือนแก้วการพิมพ์.
- นิคม วงเวียง.(2526). *รายงานการวิจัยเรื่องวัฒนธรรมส่วย (กูย) ด้านความเชื่อในจังหวัดสุรินทร์*. ในโครงการวิจัยของศูนย์วัฒนธรรมวิทยาลัยครูสุรินทร์ : กรมการฝึกหัดครู.
- บุญเลิศ จันทรศร.(2537). *แคน ดนตรีพื้นเมืองภาคอีสาน*. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์โอเดียนสโตร์.

- ประทีป เล้ารัตนอารีย์.(2538). *ดนตรีมีคุณทุกอย่างไป ในกาญจนานักษะกสมโภชน์เฉลิมฉลอง พระเกียรติพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว*. ชลบุรี : ชลบุรีการพิมพ์.
- ประไพศรี สงวนวงศ์.(2532). *นาฏดุริยางคศิลป์ของชาวเขาในภาคเหนือ*. รายงานการวิจัย วิทยาลัยนาฏศิลป์ กรมศิลปากร สมทบ คณะนาฏศิลป์และดุริยางค์ สถาบันเทคโนโลยี ราชมนถล.
- ประมวล ดิตคินสัน.(2521). *คติชาวบ้าน : ศึกษาในด้านมานุษยวิทยา*. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์แพร่ พิตยาอินเตอร์เนชั่นแนล.
- ประเวศ วะสี.(2537). *วัฒนธรรมกับการพัฒนา*. สำนักงานคณะกรรมการการวัฒนธรรม แห่งชาติ : กรุงเทพมหานคร.
- ปราณี วงษเทศ.(2525). *สังคมและวัฒนธรรมในอุษาคเนย์*. กรุงเทพฯ : เรือนแก้วการพิมพ์.
- ปรีชา มณีรัตน์.(2538). *การศึกษาวัฒนธรรมการเรียนรู้ของชุมชนพื้นที่สูง:กรณีศึกษา กระบวนการเรียนรู้และการถ่ายทอดความรู้ด้านความเชื่อของชาวเขาเผ่าม้ง บ้านร่มเกล้า ตำบลบ่อภาค อำเภอชาติตระการ จังหวัดพิษณุโลก*. รายงานการวิจัย มหาวิทยาลัยนเรศวร.
- ปี่ปี คงลายทอง.(2538). *เพลงปี่ฉลุฉลุ : การวิเคราะห์ทางดนตรีวิทยาและสภาพสะท้อนแห่ง ความงาม วิทยานิพนธ์ ศศ.ม. (วัฒนธรรมศึกษา)*. กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหิดล. ถ่ายเอกสาร.
- ปัญญา รุ่งเรือง.(2533). *ดนตรีไทยประกอบเสียง*.: พิมพ์ ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- _____ . (2542). *แนวทางการเตรียมตัวเพื่อเป็นนักมานุษยดุริยางควิทยา ในการประชุม วิชาการดนตรี ครั้งที่ 3*. วิทยาลัยดุริยางคศิลป์ มหาวิทยาลัยมหิดล. กรุงเทพฯ : บริษัท พิกเนตปริ้นติ้งเซ็นเตอร์ จำกัด.
- พจน์ อนุวงศ์.(2531). *ตำนานเพลงบลูส์*. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์วีลี.
- พรพิมล ชันแสง.(2541). *อินกอน:ประเพณีการเล่นของลาวโซ่ง อำเภอสะบ้าย้อย จังหวัด เพชรบุรี*. วิทยานิพนธ์. ศศ.ม. (วิชาการดนตรี). กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหิดล. ถ่ายเอกสาร.
- พรรณราย คำโสภา.(2541). *การวิเคราะห์เพลงพื้นบ้านกันตรึม ของหมู่บ้านดงมัน*. วิทยานิพนธ์ ศป.ม.(มานุษยดุริยางควิทยา). บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร. ถ่ายเอกสาร.
- พรรณศิริ จุกภาพ.(2542). *ความเข้มแข็งทางวัฒนธรรมดนตรีไทยในตำบลบางปลา : กรณีศึกษา ดนตรีไทยในคณะชุดประเสริฐ*. วิทยานิพนธ์ ศป.ม. (มานุษยดุริยางควิทยา). บัณฑิต วิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร. ถ่ายเอกสาร.

- พลับพลึง คงชนะ.(2543).วิธีเชิงสหวิทยาการกับการประยุกต์ใช้เพื่อการวิจัย สาขามานุษยวิทยา
 ยางควิทยา. ในโครงการสัมมนาวิชาการด้านมานุษยวิทยาควิทยา ครั้งที่ 2
 มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- พูนพิศ อมาตยกุล.(2527). ดนตรีวิจัษ์ความรู้เรื่องดนตรีไทยเพื่อความชื่นชม. พิมพ์ครั้งที่ 2.
 กรุงเทพฯ : บริษัทเกียรติธุรกิจ.
- ภูมิจิต เรืองเดช.(2526).กัณฑ์มโหรีเพลงพื้นบ้านของชาวไทย – เขมร ในจังหวัดสุรินทร์.
 กรุงเทพฯ : กรมการฝึกหัดครู.
- มนตรี ตราโมท.(2540). การละเล่นของไทย. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ : บริษัทพิมพ์เนชั่นตั้ง
 จำกัด.
- มานพ วิสุทธิแพทย์.(2533).ดนตรีไทยวิเคราะห์. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์ชวนพิมพ์.
- รจน์ โสคติริ.(2532, ตุลาคม-ธันวาคม).”ส่วยจับช้าง”,เมืองโบราณ. : 5 – 52.
- รพีพรรณ สุวรรณณัฐโชติ.(2530).สังคมวิทยา.สงขลา : โรงพิมพ์ไทรย่นา.
- รัชนิกร เศรษฐ์.(2532).โครงสร้างสังคมและวัฒนธรรมไทย.กรุงเทพฯ : ไทยวัฒนาพานิช.
- ราชบัณฑิตยสถาน.(2531).พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ.2525. พิมพ์ ครั้งที่ 4 .
 กรุงเทพฯ : ราชบัณฑิตยสถาน.
- วิบูลย์ ตระกูลอุ้น.(2542).ดนตรีของกลุ่มชาติพันธุ์อุ้ง : กรณีศึกษาจังหวัดสุพรรณบุรี และ
 จังหวัดอุทัยธานี. วิทยานิพนธ์. ศศ.ม. (วิชาดนตรี). กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย
 มหาวิทยาลัยมหิดล. ถ่ายเอกสาร.
- ศรัณย์ นักรบ.(2541).ดนตรีชาวเขาเผ่าเย้า : กรณีศึกษาหมู่บ้านฝางเตื่อ อำเภอแม่ฟ้าหลวง
 จังหวัดเชียงราย. ปรียญานิพนธ์ ศป.ม.(มนุษยวิทยาควิทยา). กรุงเทพฯ : บัณฑิต
 วิทยาลัย มหาวิทาลัย. ถ่ายเอกสาร.
- ศักดิ์ชัย หิรัญรักษ์.(2537).โครงสร้างทางกายภาพของเครื่องลมไทยและการจัดหมู่.
 วิทยานิพนธ์. ชื่อหลักสูตรชื่อย่อ. (สาขาวิชา). กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย
 มหาวิทยาลัยมหิดล. ถ่ายเอกสาร.
- ศรีศักดิ์ วัลลิโภดม.(2525).พื้นบ้านพื้นเมือง.กรุงเทพมหานคร : เจ้าพระยา.
- ศุภชัย หิรัญรักษ์.(2527).พิธีกินปีใหม่มุเซอ “ลาหู่เมเลเขาจาเลอ”.สถาบันวิจัยชาวเขา.
 ศูนย์วัฒนธรรมจังหวัดสุรินทร์.(2527).เพลงและการละเล่นพื้นบ้านจังหวัดสุรินทร์ .
 กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์สยามการพิมพ์.
- สนิท วงประเสริฐ.(2531).เพลงและการละเล่นของชาวเขาเผ่ามุเซอ. สถาบันวิจัยชาวเขา.กรม
 ประชาสงเคราะห์.เชียงใหม่: มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- สังัด ภูเขาทอง.(2534).การดนตรีไทยและทางเข้าสู่ดนตรีไทย.กรุงเทพฯ : ภาควิชาดนตรีศึกษา
 วิทยาลัยครูบ้านสมเด็จเจ้าพระยา.

- สมัย สุทธิธรรม.(2541).หนังสือสารคดีชีวิตของชนกลุ่มน้อยบนดอยสูงเผ่ามูเซอ. กรุงเทพฯ :
วัฒนาพานิช.
- สมจอต กัลยาศิริ (2524). การวิเคราะห์เพลงพื้นเมือง และการละเล่นพื้นเมือง จังหวัดสุรินทร์.
วิทยานิพนธ์. ชื่อหลักสูตรตัวย่อ. (สาขาวิชา). กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
ถ่ายเอกสาร.
- สาคร พรหมมิน. (2538). วิเคราะห์วัฒนธรรมที่ปรากฏในเพลงกล่อมเด็ก อำเภอปากพนัง
จังหวัดนครศรีธรรมราช. วิทยานิพนธ์ ศศ.ม. (สาขาวิชา). สงขลา : บัณฑิต
วิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ภาคใต้. ถ่ายเอกสาร.
- สุธีวงศ์ พงไพบูลย์. (2524). ดนตรีพื้นเมืองภาคใต้. สงขลา : สถาบันทักษิณคดีศึกษา
มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ สงขลา.
- สุพัตรา สุภาพ. (2538). สังคมและวัฒนธรรมไทย. กรุงเทพฯ : ไทยวัฒนาพานิช.
- โสธรพ สิริไสย์. (2539). ลาฮู.สารานุกรมกลุ่มชาติพันธุ์.สถาบันวิจัยภาษาและวัฒนธรรมเพื่อ
พัฒนาชนบท. มหาวิทยาลัยมหิดล.
- อมรา พงศาพิชญ์. (2534). วัฒนธรรม ศาสนา และวัฒนธรรม. : วิเคราะห์สังคมแนว
มานุษยวิทยา.พิมพ์ครั้งที่ 2 กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- อนุমানราชชน,พระยา. (2515). ชาติ ศาสนา และวัฒนธรรม.โดยเสฐียรโกเศศ(นามแฝง).
กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์บรรณการ.
- _____ . (2514).วัฒนธรรมและประเพณีต่างๆของไทย. โดยเสฐียรโกเศศ(นามแฝง).
กรุงเทพฯ : คลังวิทยา.
- _____ . (2516).สังคมวิทยา.กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์รุ่งรัตน์.
- อิสราพร จันท์ทอง. (2537). บทบาทหน้าที่ของพิธีแก้มของชาวกูยสำโรงทาบ อำเภอสำโรง
ทาบ จังหวัดสุรินทร์. วิทยานิพนธ์ ศศ.ม. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- อุบลี คุณุฒจารย์(บุญญโก ธีร์ ป. ฐ.9).(2531). แคน. กรุงเทพมหานคร.
- Rote Sodesiri. (1972). *The Changing System of Belief of the Elephant Hunters of Surin*
(M.A. dissertaion). Universty of Westem Australia.
- SeidenfandenJerile. (1983). " *The Kui Peo;of Cambudia and Siam*"in Preilich}Morris } ed
The Piesure of Anthropology, New York : The New American Library. Inc.

ภาคผนวก

ภาพที่ 1 คุณลุงสุข ดาศรี

ภาพที่ 2 หิ้งขรุขระของคุณลุงสุข ดาศรี

ภาพที่ 3 กระจอม เครื่องบูชาครู

ภาพที่ 4 กรวย หรือ ไบตรูย

ภาพที่ 5 คุณลุงสำราญ บุญเสริม ถือใบตลุย หรือ ใบเล็บครุฑ

ภาพที่ 6 กรวยที่เจ้าภาพนำมาเชิญหมอแคน

ภาพที่ 7 นายบุญยงค์ วงเวียน

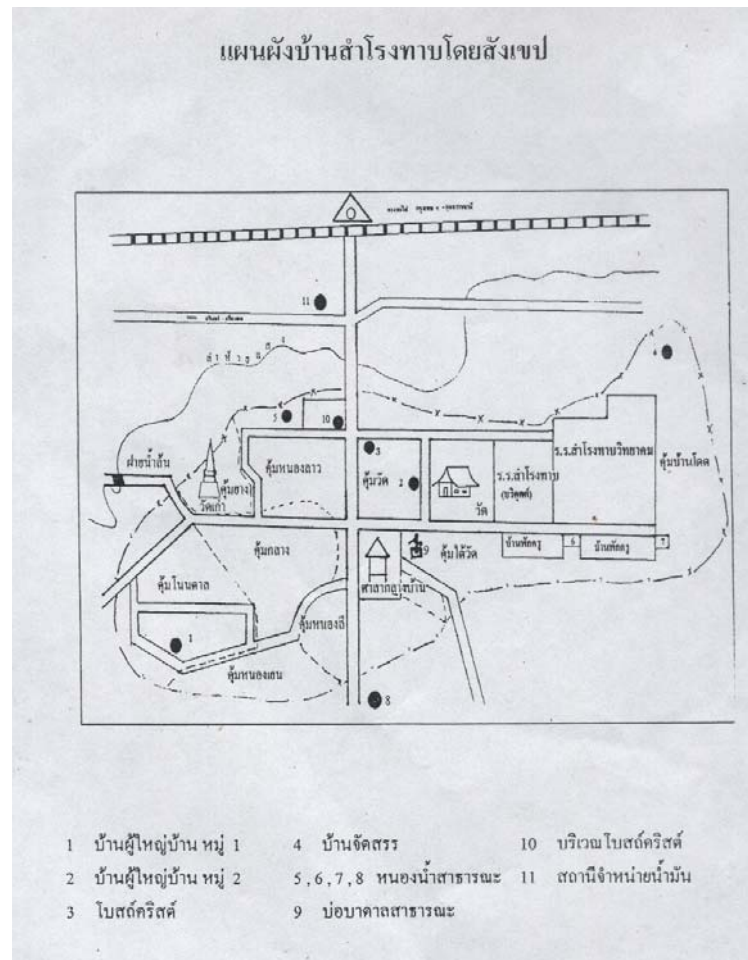
ภาพที่ 8 กลองที่ใช้ประกอบการแสดง

ภาพที่ 9 หิ้งขรุณายบุญยงต์ วงเวียน

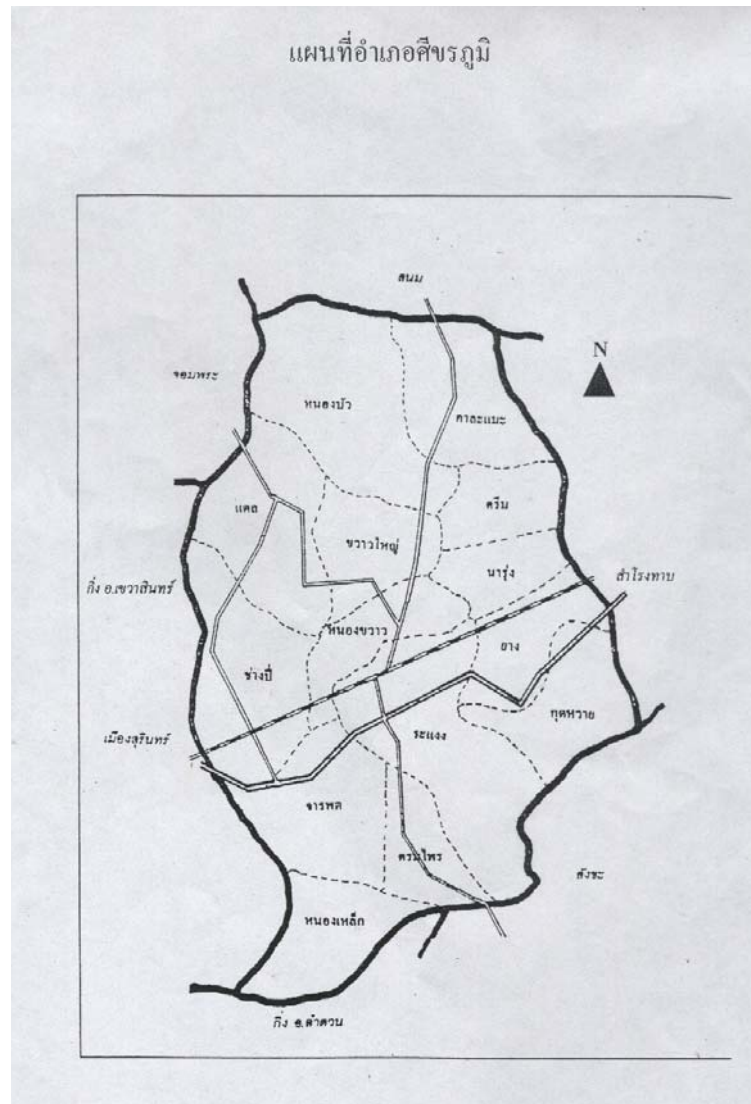

ภาพที่ 10 ชั้นครุและกระโจม ของนายบุญยงต์ วงเวียน

ภาพที่ 11 แผนผัง บ้านสำโรงทาบ

ภาพที่ 13 ภาพแผนที่อำเภอศีขรภูมิ

เพลงที่ 1

- - - ล	- - - ล	- - - -	- - ล ล	- ล - ล	- ด - ล	- ล ด ล	ด ล ช ม
ช ม ร ม	ช ม ร ม	ล ด ร ม	- - - ม	- - ร ม	ช ม ร ม	ร ด ร ม	ช ม ร ด
ร ด ร ม	- - - ม	- - ร ม	- ช - ด	- - ร ม	ช ม ร ด	ร ด ร ม	ช ม ร ด
ร ด ร ม	- ร ด ล	- ล - ด	- - ร ม	ช ม ร ด	ร ด ร ม	ช ม ร ด	ร ด ร ม
- - - ม	- - - ม	- - ร ม	- ช - ด	- - ร ม	ช ม ร ด	ร ด ร ม	ช ม ร ด
ร ด ร ม	- - - ม	- - ร ม	- ช - ด	- - ร ม	ช ม ร ด	ร ด ร ม	ช ม ร ด

เพลงที่ 2

- - - ล	- - - ล	- ช ม ล	- ช ม ม	- ช ด ล	- ล ด ร	ด ล ด ร	ม ร ด ล
ช ล ด ล	- - ล ล	ช ล ด ร	ม ร ด ล	ช ล ด ล	- ร - ช	ฟ ช ล ช	ล ช ม ล
- ช ด ล	- - ท ล	ช ท ล ล	- - - -	- - - -	- ล ช ม	ล ช ม ด	- ล ช ม
ล ช ม ช	- ล ช ม	ช ล ม ช	- ล ช ม	ช ล ด ล	- ล ช ม	ช ล ม ช	- ล ช ม

เพลงที่ 3

- - - ม	- - - ม	ร ด ด ม	ม ร ด ด	- ร ช ม	- ม ช ด	ด ด ร ม	- ร ด ล
- ร ช ม	- - ด ด	ร ด ร ม	- ร ด ด	- ร ช ม	- - ม ด	ร ด ร ม	- ร ด ด
- ม ช ม	- - ท ล	ช ท ช ล	- - - -	- - - -	- ท ล ช	ท ช ม	- ล ช ม
ช ม ร ด	- ร ด ร	- ม ร ด	ร ด ร ม	- - - -	- ร ด ด	- ร ช ม	- - - -

เพลงเขมรน้อย

- - - -	- - - ฟ	- - - ร	ช ฟ ร ฟ	- - - -	- - - ฟ	- ฟ - ร	ช ฟ ร ฟ
- - ร ฟ	ร ฟ ช ล	ช ฟ - ร	ช ฟ ช ล	- ด ล ด	ล ด ช ด	- ร - ร	- ฟ ร ด
ล ด ล ร	- ฟ ร ด	ล ด ร ฟ	ช ล ด ล	- ด ล ร	ฟ ร ด ร	- - - ฟ	ช ล ด ล
- ด ล ร	ฟ ร ด ร	- ร ด ล	ช ด ช ล	ช ฟ ร ฟ	ช ล ด ช	ช ฟ ล ช	ฟ ช ล ช
- ฟ ร ฟ	ร ฟ ช ล	- ช ฟ ร	ช ฟ ร ฟ	- ฟ ร ฟ	ร ฟ ช ล	- ช ฟ ร	ฟ ช ช ล
ช ฟ ร ฟ	- - - ฟ						

เพลงเขมรใหญ่

- - - -	- - - ล	- - - ด	ร ด ล ด	- - - ล	ร ด ล ด	- ม ร ช	ร ม ด ร
ด ล ด ร	ด ม ร ม	- ล ช ม	ล ม ช ล	ด ล ร ล	ม ช ล ด	ม ด ร ม	ร ช ร ม
- ล ช ม	ล ม ช ล	ด ร ม ร	ช ร ม ด	- ร ด ม	ร ม ล ม	ช ร ม ล	ร ล ร ด
ล ด ร ม	ร ช ร ม	ด ม ร ด	ช ด ร ม	ร ด ล ด	- - - ล	- - ด ม	ร ด ล ด
- - - -	- - - ล	- - ด ม	ร ด ล ด	- ม ร ช	ร ม ด ร	- ด - ร	ด ช ร ม
- ล ช ม	ล ม ช ล	ด ล ร ล	ด ช ล ช	ม ล ช ม	ช ม ช ด	ล ด ล ร	ด ล ด ล
- - ร ด	ล ร - -	ร ด ล ร	ด ล - ล	- ร ด ล	- ม ช ล	ด ล ร ล	ม ช ล ด
ช ด ร ม	ร ช ร ม	- ล ช ม	ล ม ช ล	ด ร ม ร	ช ร ม ด	- ร ด ช	ร ม ล ม
ช ร ม ล	ช ล ร ด	ช ด ร ม	ร ช ร ม	ด ม ร ด	ล ด - ม	ร ด ล ด	- - - ล

เพลงลายใหญ่

เกริ่น

- - - ล	- - - ช	ล ช ล ด	- - - ล	- - - ล	- - - ช	ล ฟ ล ช	ล ด ล ช
ล ฟ ล ช	ล ด ล ช	ฟ ร ฟ ช	ล ฟ ล ช	ฟ ร ฟ ช	- ฟ - ร	- - - ด	- - - ร
- - - ร	- - - ร	ฟ ร ฟ ช	ฟ ร ด ร	- ล - ฟ	ว ล - ว	ล ช ฟ ร	- ด - ร
- - - ล	ฟ ร - ช	- ล - ช	ฟ ร - ช	- - - ฟ	ร ฟ ช ล	- ล - ช	ฟ ร ด ร
- - - ร	ด ล ด ร	ฟ ด ฟ ร	ด ล ด ร	ด ร ด ล	ช ฟ ช ล	ด ฟ ล ช	ฟ ร ด ร

เพลงลายน้อย

เกริ่น

- - - ล	- - ด ช	- - ด ล	- - ด ช	- - ด ล	ด ช ด ล	ช ม ร ม	ช ด ม ร
ด ล ช ล	ด ล ช ล	ด ล ช ล	- - - ล	- - - ล	- - - ล	- - - ล	- - - ล
- - - ล	- - - ล	ด ล ด ร	ด ล ช ล	- ม - ด	ร ม - ร	ม ร ด ล	- ช - ล
- - - ม	ด ล - ร	- ม - ร	ด ล - ร	- - - ด	ล ด ร ม	- ม - ร	ด ล ช ล
- - - ล	ช ล ฟ ล	ด ช ด ล	ช ม ช ล	ช ล ช ม	ร ด ร ม	ช ด ม ร	ด ล ช ล
- - - -	- - - ล	ร ล ด ล	ร ล ด ล	ด ช ด ล	ช ม ร ม	ช ด ม ร	ด ล ช ล

เพลงกันแปด

ล ด ล ด	ล ช ล ด	ร ม ร ม	ร ม ร ล ด	ล ด ล ด	ล ช ล ด	ร ม ร ม	ร ม ร ล ด
ล ด ล ด	ล ช ล ด	ร ม ร ช	ร ม ร ล ด	ล ด ล ด	ล ช ล ด	ร ม ร ม	ร ม ร ล ด
ล ด ล ด	ล ช ล ด	- ม ร ช	ร ม ด ร	- ด - ล	- ล ด ร	- ร ม ช	ร ม ด ร
- ด - ล	- ล ด ร	ม ช ด ร	ช ม ด ร	- ร ด ล	ช ล ด ร	- ร - ม	- ด - ร
- ร ด ล	- ด - ร	ม ร ด ล	ด ร ล ด				

เพลงกันคาน

- - - -	- - - ท	- - - ร	ด ท ร ท	- ด ท ช	- ร ด ท	- ช ท ร	ด ท ร ท
ด ร ด ฟ	- ร ฟ ด	- ร ด ช	ฟ ช ฟ ร	- ด ร ด	ฟ ด ร ฟ	- ฟ ท ฟ	ล ฟ ร ฟ
- ร ฟ ช	ฟ ร ฟ ด	ร ด ฟ ร	ด ร ฟ ร	ฟ ด ร ด	ฟ ด ร ท	ด ท ช ฟ	ท ร ท ด
ท ช ท ร	ด ท ร ท	- ด ท ท	- ร ด ท	- ช ท ร	ด ท ร ท	- ด ท ท	- ร ด ร
- ท ด ร	ด ฟ - ร	- ด ร ด	ฟ ด ร ฟ	- ด - ร	ฟ ร ด ท	ช ด ท ช	- ท ด ท
ช ท ช ฟ	ท ช ด ท	ช ท ช ฟ	ท ด ท ร	- ท ด ร	ท ฟ - ร	- ด ร ด	ฟ ด ร ฟ
- ฟ ท ฟ	ช ฟ ร ฟ	- ร ฟ ช	ฟ ร ฟ ด	ร ด ฟ ร	ด ร ฟ ร	ฟ ด ร ด	ฟ ด ร ท
ด ท ช ฟ	ท ร ท ด	ท ช ท ร	ด ท ร ท				

เพลงที่ 2

The musical score for 'เพลงที่ 2' is written in 2/4 time and consists of four staves. The first staff begins with a treble clef and a 2/4 time signature. The melody is composed of eighth and sixteenth notes, with some chords. The second staff starts with a repeat sign (double bar line with two dots) and continues the melodic line. The third staff features a single chord followed by a melodic phrase. The fourth staff concludes the piece with a final melodic phrase and a double bar line.

เพลงที่ 3

The musical score for 'เพลงที่ 3' is written in 2/4 time and consists of four staves. The first staff begins with a treble clef, a 2/4 time signature, and a repeat sign. The melody starts with a quarter rest, followed by a series of eighth and sixteenth notes. The second staff continues the melodic line with similar rhythmic patterns. The third staff introduces some chords and rests, maintaining the overall rhythmic feel. The fourth staff concludes the piece with a final cadence, including a double bar line and repeat dots.

เขมรน้อย

The musical score for "เขมรน้อย" is written in 4/4 time and consists of seven staves of music. The first staff begins with a treble clef and a 4/4 time signature. The melody starts with a quarter note, followed by eighth notes, and includes a slur over a group of notes. The second staff starts at measure 7 and continues the melody with eighth notes and quarter notes. The third staff starts at measure 13 and features a more complex rhythmic pattern with eighth and sixteenth notes. The fourth staff starts at measure 19 and continues with eighth notes and quarter notes. The fifth staff starts at measure 25 and features a similar rhythmic pattern to the third staff. The sixth staff starts at measure 31 and continues with eighth notes and quarter notes. The seventh staff starts at measure 37 and concludes the piece with a final note and a double bar line.

เขมรใหญ่

The musical score for "เขมรใหญ่" (Kamrup) is written in 2/4 time and consists of seven staves of music. The notation is as follows:

- Staff 1: Treble clef, 2/4 time signature. The melody begins with a quarter rest, followed by a series of eighth and sixteenth notes.
- Staff 2: Treble clef. The melody continues with eighth and sixteenth notes.
- Staff 3: Treble clef. The melody continues with eighth and sixteenth notes.
- Staff 4: Treble clef. The melody continues with eighth and sixteenth notes.
- Staff 5: Treble clef. The melody continues with eighth and sixteenth notes.
- Staff 6: Treble clef. The melody continues with eighth and sixteenth notes.
- Staff 7: Treble clef. The melody concludes with a quarter note and a final double bar line.

Measure numbers are indicated at the beginning of each staff: 6, 11, 16, 22, 27, and 32.

ลายใหญ่

ลายน้อย

The musical score for "ลายน้อย" (Lai Noi) is written in 2/4 time and consists of six staves of music. The first staff begins with a treble clef and a key signature of one flat (B-flat). The melody starts on a half note G4, followed by quarter notes A4, Bb4, and C5. The second staff continues with eighth notes D5, E5, F5, and G5, then quarter notes A5, Bb5, and C6. The third staff features a quarter note G5, followed by eighth notes F5, E5, D5, and C5. The fourth staff has a quarter note Bb4, followed by eighth notes A4, G4, F4, and E4. The fifth staff continues with eighth notes D4, C4, Bb3, and A3. The sixth and final staff concludes with eighth notes G3, F3, E3, and D3, ending with a double bar line.

กันแปด

The musical score for 'กันแปด' is written in 2/4 time and consists of four staves. The first staff begins with a treble clef, a key signature of one flat (B-flat), and a 2/4 time signature. The melody is composed of eighth and sixteenth notes, often beamed together. The second staff starts with a measure rest and a measure number '5'. The third staff starts with a measure rest and a measure number '10'. The fourth staff starts with a measure rest and a measure number '15', ending with a double bar line.

กันตาน

The musical score for 'กันตาน' (Khanthan) is written in 2/4 time and consists of six staves of music. The first staff begins with a treble clef and a key signature of one flat (B-flat). The melody is characterized by eighth and sixteenth notes, often beamed together. The second staff starts at measure 6, the third at measure 11, the fourth at measure 16, the fifth at measure 21, and the sixth at measure 26. The piece concludes with a double bar line at the end of the sixth staff.

ประวัติย่อผู้วิจัย

ประวัติย่อผู้วิจัย

ชื่อ – ชื่อสกุล	ว่าที่ร้อยตรีหญิงนิตยา บัวทอง
วันเดือนปีเกิด	17 ธันวาคม 2513
สถานที่เกิด	อำเภอลาดหลุมแก้ว จังหวัดปทุมธานี
สถานที่อยู่ปัจจุบัน	40/15 หมู่ 10 ตำบลคูบางหลวง อำเภอลาดหลุมแก้ว จังหวัดปทุมธานี
ตำแหน่งหน้าที่การงานปัจจุบัน	ครู คส.2
สถานที่ทำงานปัจจุบัน	โรงเรียนวัดจันทาราม ตำบลคูบางหลวง อำเภอลาดหลุมแก้ว จังหวัดปทุมธานี
ประวัติการศึกษา	
พ.ศ.2533	ประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูง (ปน.ส.) เครื่องสายไทย วิทยาลัยนาฏศิลป์อ่างทอง
พ.ศ.2535	การศึกษาระดับบัณฑิต (กศ.บ.) ดุริยางคศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร
พ.ศ.2548	ศิลปกรรมศาสตรมหาบัณฑิต (ศป.ม.) มานุษยดุริยางควิทยา มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร